

**NACIONALNI PLAN ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH
PRAVA I SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE ZA RAZDOBLJE
DO 2027. GODINE**

Sadržaj

1. Uvodna razmatranja	1
2. Svrha i srednjoročna vizija	4
3. Razvojne potrebe i srednjoročni prioriteti u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije	7
3.1. Djelotvorna zaštita od nejednakog postupanja i promicanje jednakosti	9
3.2. Suzbijanje rasizma, ksenofobije i svih oblika nesnošljivosti	14
3.3. Pravičnost u obrazovanju	18
3.4. Jednakost prilika na tržištu rada i zaštita prava radnika	21
3.5. Unaprjeđenje zdravstvene zaštite za češće diskriminirane skupine	26
3.6. Jednakost u pristupu stanovanju	29
3.7. Zaštite prava građana i suzbijanje diskriminacije u kriznim situacijama	34
3.8. Međunarodni i europski instrumenti zaštite ljudskih prava	37
3.9. Vladavina prava i jednak pristup pravosuđu	41
3.10. Zaštita prava osoba lišenih slobode	44
3.11. Djelotvorna primjena Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda	46
3.12. Pravo na zdrav život i okoliš	48
3.13. Politika zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije temeljena na dokazima	51
3.14. Uloga medija u promicanju i zaštiti ljudskih prava	52
3.15. Civilno društvo u zaštiti i promicanju ljudskih prava	55
4. Usklađenost sa strateškim okvirom Republike Hrvatske i Europske unije	58
5. Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda	63
5.1. Doprinos posebnih ciljeva provedbi povezanih ciljeva Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine i Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.	67
6. Financijski okvir za ostvarenje posebnih ciljeva	72
7. Okvir za praćenje i vrednovanje	75
Prilog 1. Strategija savjetovanja	78
Prilog 2. Komunikacijska strategija	82

Pojmovi korišteni u ovom Nacionalnom planu koji imaju rodni izričaj, odnose se na jednak način i na muški i ženski rod, bez obzira u kojem se rodu koriste.

1. Uvodna razmatranja

Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine akt je strateškog planiranja koji donosi Vlada Republike Hrvatske, a kojim se definiraju i postavljaju posebni ciljevi u vezi s ostvarivanjem ljudskih prava i suzbijanjem diskriminacije u Republici Hrvatskoj.

Ovaj srednjoročni akt strateškog planiranja izradila je Radna skupina za izradu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027. godine (u daljnjem tekstu: Radna skupina), čijim radom je koordinirao Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, a nastavlja se na prethodnike kojima je planirano djelovanje u području zaštite i promicanja ljudskih prava, pri čemu je posljednji akt strateškog planiranja u ovom području, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava, vrijedio u razdoblju od 2013. do 2016. godine. Također, Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine nastavlja se na djelovanje usmjereno na suzbijanje diskriminacije definirano Nacionalnim planom za borbu protiv diskriminacije u razdoblju od 2017. do 2022. godine.

Načela zaštite i promicanja ljudskih prava temelj su suvremenih demokratskih država, a jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka i vladavina prava među najvišim su vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske, stoga se ovom području posvećuje posebna pozornost kroz nastavak strateški osmišljenog djelovanja koje je ujedno usklađeno s dugoročnim razvojnim potrebama Republike Hrvatske.

Osim Ustavom Republike Hrvatske¹ (nadalje: Ustav RH) i zakonima kojima se reguliraju pojedina područja društveno-gospodarskoga života, ljudska prava i slobode štite se i na međunarodnoj razini, putem međunarodnih ugovora. Republika Hrvatska stranka je ključnih međunarodnih ugovora u području zaštite ljudskih prava donesenih pod okriljem Ujedinjenih naroda: Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966.), Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), Konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.), Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979.), Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (1984.), Konvencije o pravima djeteta (1989.), Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2007.) i Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (2006.). Također, Hrvatska je prevela te 2009. u Narodnim novinama objavila općeprihvaćenu Opću deklaraciju o ljudskim pravima (1948.).

Na regionalnoj razini Republika Hrvatska je stranka instrumenata Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava i to Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.), Europske socijalne povelje (1961.), Europske konvencije za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987.), Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992.), Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (1995.) te Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2018.).

Osim što su dio hrvatskog pravnog poretka pa u njega unose visoke standarde zaštite ljudskih prava, određeni međunarodni instrumenti posebice su značajni jer prema njima postoji obveza države izvještavati ugovorna tijela koja prate njihovu primjenu. Vijeće Europe pak djeluje na

¹ "Narodne novine", broj: 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14

području razvoja i promicanja ljudskih prava u okviru Odbora ministara, ali i stručnih tijela te ima i nezavisna tijela sastavljena od stručnjaka okupljenih u odborima kao što su Europska komisija protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI), Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i Odbor za prevenciju mučenja (CPT) kao i Povjerenika za ljudska prava.

Zaštita ljudskih prava jedno je od temeljnih načela, uz slobodu, demokraciju, jednakost i vladavinu prava na kojima počiva Europska unija. Ova načela ugrađena su i u temeljne akte Europske unije – Ugovor o funkcioniranju Europske unije i Povelju Europske unije o temeljnim pravima kao ključnog alata za zaštitu prava i sloboda građana Europske unije. Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009. Povelja Europske unije o temeljnim pravima kao instrument zaštite ljudskih prava postala je pravno obvezujuća u odnosu na institucije i tijela Europske unije s javnim ovlastima. Posljedično, institucije i tijela Europske unije kao i države članice kada primjenjuju europsko pravo dužne su osigurati njome zajamčena prava i slobode. Povelja Europske unije o temeljnim pravima odražava prava utvrđena Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europskom socijalnom poveljom, sudskom praksom Suda Europske unije te načela nacionalnih ustava država članica Europske unije.

Međutim, potrebno je i djelovanje koje nadilazi primjenu propisa u vidu izrade strateških politika kao što je naglašeno i u međunarodnim dokumentima. Tako je Bečkom deklaracijom i Programom djelovanja sa Svjetske konferencije o ljudskim pravima iz 1993.² rad na otklanjanju kršenja ljudskih prava potvrđen kao prioritet, uz preporučenu izradu nacionalnih akcijskih planova s koracima za zaštitu i promicanje ljudskih prava. Deklaracijom iz Durbanu, koja je s Programom djelovanja usvojena na Svjetskoj konferenciji protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i nesnošljivosti 2001., potvrđena je međunarodna predanost načelima jednakosti i nediskriminaciji te se također preporučuje donošenje nacionalnih politika i planova za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i povezanih oblika nesnošljivosti, uključujući rodni aspekt njihove pojavnosti.

Europska unija raspolaže pravnim instrumentima i sveobuhvatnom politikom za izgradnju ravnopravnosti i jednakosti, a za nadolazeće razdoblje izrađene su strategije koje pružaju smjernice za djelovanje državama članicama. Tako se pri izradi Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine težilo komplementarnosti s načelima Europskog stupa socijalnih prava, kao i politikama Europske unije usmjerenim suzbijanju diskriminacije i zaštiti prava građana kao što su Akcijski plan Europske unije protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025., Strategija Europske unije za rodnu ravnopravnost 2020. – 2025., Strategija Europske unije za ravnopravnost lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih, nebinarnih, interseksualnih i queer osoba, Strateški okvir Europske unije za ravnopravnost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje od 2020. do 2030., Akcijski plan Europske unije za integraciju i uključivanje za razdoblje od 2021. do 2027. te Akcijski plan Europske unije za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020.-2024.

Promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, kao horizontalni prioritet svih javnih politika, ugrađeno je i u Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske za razdoblje do 2030. (u daljnjem tekstu: NRS 2030.), istaknuto u Programu Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020. do 2024. te dodatno osnaženo Operativnim programima nacionalnih manjina za razdoblje 2021. – 2024.

U Programu Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020. do 2024. istaknuto je da će se Vlada Republike Hrvatske u svojem djelovanju voditi najvišim vrednotama ustavnog poretka: slobodom, jednakošću, ravnopravnošću, mirotvorstvom, socijalnom pravdom,

² Dostupno na: <http://wp.ffzg.unizg.hr/hre-edc/files/2015/02/Zbirka-me%C4%91unardnih-i-doma%C4%87ih-dokumenata.pdf> (19.01.2021.)

poštivanjem prava čovjeka, nepovredivošću vlasništva, očuvanjem prirode i čovjekova okoliša, vladavinom prava i demokratskim višestranačkim sustavom, koje su zajamčene Ustavom RH kao najvišim pravnim i političkim aktom. Istaknuto je i kako će Vlada Republike Hrvatske posebnu pozornost posvetiti daljnjoj izgradnji društva koje poštuje ljudska prava i prava nacionalnih manjina te nastavku izgradnje uključivog i tolerantnog društva kao i predvoditi borbu protiv svih oblika nasilja i govora mržnje u društvu te osnažiti zakonodavni okvir o suzbijanju govora mržnje, posebice prema ranjivim skupinama i nacionalnim manjinama. Poticat će se borba protiv govora mržnje i bilo kojeg oblika nasilja ulažući u obrazovanje, stručna savjetovanja, javne kampanje i jačanje medijske pismenosti kako bi se preventivno djelovalo. Hrvatska će nastaviti aktivno sudjelovati u radu Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust (engl. akronim: IHRA).

Sukladno Programu Vlade Republike Hrvatske nastavit će se promovirati kulturu tolerancije, dosljedno provoditi politiku vladavine prava i prava nacionalnih manjina zajamčenih Ustavom RH, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina³ i zakonima. Osigurat će se također kontinuirana primjena odredbi Ustava RH, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj⁴ u svim jedinicama lokalne samouprave u kojima su za to, prema zakonu, stečeni uvjeti. Vlada Republike Hrvatske će afirmativno djelovati u pravcu primjene zakonom propisanih modela manjinskog obrazovanja.

Ovim Nacionalnim planom nastoji se osnažiti ostvarenje postavljenog horizontalnog prioriteta NRS-a 2030. i postići sinergija s drugim sektorskim i višesektorskim aktima strateškog planiranja koji se tiču zaštite ljudskih prava i jednakosti. Višegodišnjim planiranjem nastoji se koordinirati djelovanje dionika u ostvarenju horizontalnih ciljeva koji nisu obuhvaćeni sektorskim i višesektorskim strategijama, a od prioritetnog su značaja za područje zaštite ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije.

Kroz provedbu posebnih ciljeva u petogodišnjem razdoblju doprinijet će se dugoročnom postizanju više razine društvene uključenosti i socijalne solidarnosti, kvalitete života i vladavine prava i ostvarenju Globalnih ciljeva održivog razvoja do 2030. na nacionalnoj razini.

Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine rezultat je participativne suradnje relevantnih dionika iz državne uprave, civilnog društva, neovisnih institucija za zaštitu ljudskih prava i akademske zajednice, uključenih u sastav Radne skupine. Uključiv pristup i partnerski dijalog osigurat će se i prilikom provedbe, praćenja i vrednovanja akta strateškog planiranja.

Konačno, ovaj akt strateškog planiranja nastajao je u razdoblju višestrukih globalnih kriza. Značajne promjene na globalnoj i nacionalnoj razini dodatno su naglasile važnost ljudskih prava, ravnopravnosti i nediskriminacije u kriznim situacijama, zbog čega će se novonastale okolnosti i srednjoročne implikacije istih, uzimati u obzir prilikom oblikovanja provedbenih planova Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.

Osim teškog položaja raseljenih osoba, rat u Ukrajini usmjerava pozornost na veliki broj pitanja vezanih za ljudska prava, među kojima je istaknuta i važnost slobode medija. Pandemija novog koronavirusa SARS-CoV-2, čije socioekonomske posljedice imaju nerazmjerni učinak na ranjive društvene skupine, produbila je postojeće društvene nejednakosti zbog čega je

³ „Narodne novine“, broj: 155/02, 47/10, 80/10, 93/11 i 93/11

⁴ „Narodne novine“, broj: 51/00 i 56/00

koordinirano djelovanje u području zaštite prava svih ljudi bez diskriminacije poprimilo poseban značaj u novonastalim okolnostima.

Uz pandemiju i rastući utjecaj klimatskih promjena na globalnoj razini, Republiku Hrvatsku su pogodili razorni potresi u ožujku 2020. u Zagrebu, Zagrebačkoj i Krapinsko-zagorskoj županiji te u prosincu iste godine u Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj, Zagrebačkoj županiji i Zagrebu. Uz veliku materijalnu štetu i gubitak sedam života, građani potresom pogođenih područja morali su privremeno ili trajno napustiti svoje domove.

Novonastale okolnosti predstavljaju dodatni izazov za ostvarenje temeljnih prava i sloboda zajamčenih Ustavom RH zbog čega je srednjoročno strateško djelovanje potrebno promišljati uzimajući u obzir buduće implikacije spomenutih kriza na područje zaštite ljudskih prava i jednakosti.

2. Svrha i srednjoročna vizija

Kako bi zaštita ljudskih prava i zaštita od diskriminacije bile osigurane za sve građane u svakodnevnom životu, potrebno je i djelovanje koje nadilazi primjenu propisa, a u vidu izrade akata strateškog planiranja. Svrha Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine je, kroz višegodišnje planiranje, osigurati koordinirano djelovanje tijela državne uprave na području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, nadopuniti relevantne postojeće sektorske politike i podignuti razinu znanja i svijesti o jednakosti kako bi svi građani ostvarili svoja prava zajamčena Ustavom RH i međunarodnim instrumentima zaštite ljudskih prava.

SREDNJOROČNA VIZIJA

Republika Hrvatska 2027. je zemlja u kojoj se osigurava puno poštivanje, zaštita i promicanje ostvarivanja ljudskih prava i zaštita od diskriminacije te se promiču ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve građane, u skladu s međunarodnim standardima i najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske.

Kako bi se svrha i vizija ostvarile, Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine u srednjoročnom razdoblju omogućit će:

1. višegodišnje planiranje ciljeva i mjera koje podupiru provedbu nacionalnog zakonodavstva, strateških smjernica Europske unije i međunarodnih preporuka upućenih Republici Hrvatskoj kroz mehanizme zaštite ljudskih prava i
2. koordinaciju djelovanja javnopravnih tijela i drugih dionika u strateškom djelovanju usmjerenom na zaštitu i promicanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije.

Posebni ciljevi Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine usmjereni su na područja koja su prepoznata kao prioritetna temeljem konzultacija provedenih s Radnom skupinom, pri čemu su polazište za definiranje potreba i prioriteta za djelovanje u srednjoročnom razdoblju predstavljale preporuke upućene Republici Hrvatskoj kroz međunarodne i nacionalne mehanizme zaštite ljudskih prava

i suzbijanja diskriminacije, ali i europske strateške smjernice za djelovanje na području suzbijanja svih oblika diskriminacije i promicanja jednakosti.

Ostvarenje posebnih ciljeva Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine pospješit će ispunjenje dugoročne vizije društva bez diskriminacije, u kojem su svi hrvatski građani jednako prisutni na svim područjima javnog i privatnog života, imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata kao što je iskazano u NRS-u 2030. Dodatno će se osnažiti zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske te zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, kao što je definirano Zakonom o suzbijanju diskriminacije⁵.

U području *obrazovanja, zapošljavanja i rada* djelovanje će biti usmjereno prema osnaživanju kapaciteta odgojno-obrazovnih institucija da prenose znanje o ljudskim pravima, ali i primjenjuju njihova načela u svakodnevnom radu te na izjednačavanje prilika na tržištu rada. Ciljanim mjerama usmjerenim na izjednačavanje prilika na svim razinama – od ranog odgoja i obrazovanja do visokog obrazovanja dat će se potpora nacionalnim prioritetima javnih politika u području odgoja i obrazovanja, odnosno, poštivanju prava na odgoj i obrazovanje pod jednakim uvjetima, uključenosti svih u odgoj i obrazovanje i stalnom profesionalnom razvoju neposrednih nositelja odgojno-obrazovnog rada. Kontinuirano će se provoditi mjere vezane uz suzbijanje diskriminacije pri zapošljavanju i u radu te poticati uključivanje češće diskriminiranih skupina u mjere aktivne politike zapošljavanja s ciljem poboljšanja njihovog položaja na tržištu rada.

Strateškom djelovanju u smislu *poboljšanja učinkovitosti i djelotvornosti pravosuđa, javne uprave i javnog upravljanja*, pridonijet će se kroz podizanje svijesti i razine kompetencija službenika (s naglaskom na službenike koji rade sa skupinama u riziku od diskriminacije) i pravosudnih dužnosnika o nacionalnim i međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, nacionalnom i međunarodnom nediskriminacijskom zakonodavstvu, praksi Europskog suda za ljudska prava, praksi Suda Europske unije, čime se podupire i djelotvorna primjena Povelje Europske unije o temeljnim pravima na nacionalnoj razini, a posebno u segmentu provedbe fondova Europske unije u nadolazećem sedmogodišnjem razdoblju.

Strateškom djelovanju s ciljem postizanja *zdravog, aktivnog i kvalitetnog života*, pridonijet će se kroz mjere usmjerene na podizanje svijesti zdravstvenih radnika o zaštiti prava pacijenata, ali i unapređenje praćenja podataka o zdravstvenom statusu posebno ranjivih skupina građana, što je posebice bitno u kontekstu kriznih situacija kao što je pandemija novog koronavirusa SARS-CoV-2. Sustavnim praćenjem podataka o zdravstvenom statusu, educiranjem ključnih dionika, informiranjem građana o pravima pridonosi se i poboljšanju odgovora na krizne situacije u zdravstvenom sustavu i unaprjeđenju zdravstvene zaštite za ranjive skupine koje su češće izložene diskriminaciji.

Sukladno Programu Vlade Republike Hrvatske doprinijet će se i *daljnjoj izgradnji društva koje poštuje ljudska prava i prava nacionalnih manjina te nastavku izgradnje uključivog i tolerantnog društva*.

⁵ „Narodne novine“, broj: 85/08 i 112/12

Izvješća pučke pravobraniteljice i posebnih pravobraniteljskih institucija, kao i preporuke međunarodnih tijela i organizacija konzistentno navode pripadnike pojedinih nacionalnih manjina, osobito romske, srpske i židovske manjine, u kontekstu diskriminacije i narušavanja pojedinih prava. Stoga su i Operativni programi nacionalnih manjina, kao dio Programa Vlade Republike Hrvatske, važan pokazatelj potrebnih intervencija na području zaštite ljudskih prava i borbe protiv diskriminacije, osobito kroz aktivnosti usmjerene jačanju provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.

U odnosu na dugoročne strateške ciljeve usmjerene k *ekološkoj i energetskej tranziciji prema klimatskoj neutralnosti* ovim Nacionalnim planom provodit će se aktivnosti s ciljem podizanja svijesti i razine znanja građana o pravu na zdrav život i okoliš.

Uvažavajući Program Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020. do 2024. kao i europske inicijative poput Zajedničke komunikacije Komisije i Visokog predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku od 10. lipnja 2020. naslovljene „Borba protiv dezinformacija o bolesti COVID-19 – Prepoznavanje činjenica” (JOIN(2020)0008) i Akcijski plan Europske unije protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025., posebna pozornost posvetit će se podizanju svijesti o prisutnosti govora mržnje u javnom prostoru, odnosno suzbijanju diskursa kojim se potiče rasna i etnička diskriminacija i koji se širi dezinformiranjem.

Uzimajući u obzir da je ravnopravnost, promicanje jednakosti i izjednačavanje mogućnosti horizontalni prioritet u okviru NRS-a 2030., ravnopravnost je potrebno uključiti u javne politike vezane za različita područja društveno-gospodarskog života, ali i tijekom vrednovanja njihovog utjecaja, vodeći se pri tome europskim smjernicama za rodno osviještene politike.

3. Razvojne potrebe i srednjoročni prioriteti u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije

Razvojne potrebe	Naziv prioriteta	Povezani posebni cilj(evi)
<p>Sustavno suzbijanje diskriminacije, posebice za češće diskriminirane skupine⁶ i u određenim područjima života⁷</p> <p>Dostupnost izravne podrške češće diskriminiranim skupinama s ciljem jačanja povjerenja i razine informiranosti</p> <p>Dostupnost pouzdanih podataka za donošenje informiranih odluka na području politike zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije</p> <p>Razvoj uključivog i kvalitetnog obrazovnog sustava s posebnim naglaskom na jednak pristup češće diskriminiranim skupinama</p> <p>Prilagoditi javno zdravstvene usluge i senzibilizirati zdravstvene djelatnike kako bi se osigurala jednaka dostupnost zdravstvene zaštite s posebnim naglaskom na češće diskriminirane skupine građana</p> <p>Stvaranje jednakih uvjeta za ostvarenje prava na stanovanje za skupine u riziku od diskriminacije</p> <p>Dostupnost podataka o prisutnosti strukturne diskriminacije, diskriminacije u pristupu dobrima i uslugama i višestruke diskriminacije</p>	<p>Suzbijanje svih oblika diskriminacije</p>	<p>Unaprjeđenje prevencije diskriminacije i pružanje podrške žrtvama diskriminacije</p>

⁶ Izraz „češće diskriminirane skupine“ u ovom dokumentu koristi se kako bi se djelovanje na suzbijanju diskriminacije posebno usmjerilo na pojave diskriminacije temeljem onih osnova zbog kojih građani češće doživljavaju nejednako postupanje. Češće diskriminirane skupine definirat će se prema podacima iz izvješća pučke pravobraniteljice u kojemu su izneseni objedinjeni podaci o pritužbama na diskriminaciju svih pravobraniteljskih institucija te analizirane pojave diskriminacije, kao i prema podacima iz relevantnih istraživanja. Prema posljednjim dostupnim statističkim podacima pučke pravobraniteljice najučestalija je diskriminacija temeljem rase, etničke pripadnosti i boje kože te nacionalnog podrijetla (pripadnici srpske i romske nacionalne manjine te migranti), zdravstvenog stanja, dobi te imovnog stanja. Prema podacima posebnih pravobraniteljica, diskriminacija je učestala temeljem spola, bračnog ili obiteljskog statusa, spolne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja te invaliditeta.

⁷ Prema posljednjim dostupnim statističkim podacima pučke pravobraniteljice i posebnih pravobraniteljica najučestalija je diskriminacija na područjima: zapošljavanje i rad, pristup dobrima i uslugama, obrazovanje i stanovanje.

<p>Prevenција i suzbijanje ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti</p> <p>Podizanje znanja i svijesti o zločinu iz mržnje i govoru mržnje te sustavno praćenje ovih pojava u društvu</p> <p>Poticanje i promicanje kulture sjećanja</p>	<p>Suzbijanje svih oblika diskriminacije</p>	<p>Unaprjeđenje mehanizama suzbijanja zločina iz mržnje te jačanje svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanje kulture sjećanja na žrtve genocida</p>
<p>Odgovarajući kapaciteti javne uprave za kvalitetnu primjenu međunarodnih i europskih instrumenata zaštite ljudskih prava</p>	<p>Zaštita i promicanje ljudskih prava</p>	<p>Poboljšanje učinkovitosti javne uprave i pravosuđa za djelovanje u području zaštite ljudskih prava</p>
<p>Koordinirano djelovanje javnopravnih tijela u izvršenju presuda Europskog suda za ljudska prava</p>		
<p>Osiguranje zaštite prava za posebno ugrožene skupine u kriznim situacijama</p>		
<p>Unaprjeđenje međuresorne koordinacije i suradnje javnopravnih tijela s nezavisnim institucijama za zaštitu ljudskih prava i civilnim društvom</p>		
<p>Povećanje dostupnosti obrazovanja za ljudska prava</p>		
<p>Rješavanje svih slučajeva osoba nestalih tijekom Domovinskog rata</p>		
<p>Podizanje razine povjerenja građana u institucije</p>	<p>Zaštita i promicanje ljudskih prava</p>	<p>Podizanje razine informiranosti građana i institucija o instrumentima za zaštitu i promicanje ljudskih prava te olakšavanje pristupa pravosuđu i javnopravnim tijelima</p>
<p>Učinkovito informiranje građana o pravima i mogućnostima za ostvarenje istih</p>		
<p>Podizanje svijesti i informiranje o primjeni međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava s posebnim naglaskom na Povelju Europske unije o temeljnim pravima</p>		
<p>Informiranje građana o pravu na zdrav okoliš i podizanje razine ekološke pismenosti</p>		

Unaprijediti provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina	Zaštita i promicanje ljudskih prava	Jačanje mehanizama praćenja i provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina
Osiguranje visokog stupnja medijskog pluralizma i standarda medijskog rada	Zaštita i promicanje ljudskih prava Suzbijanje svih oblika diskriminacije	Unaprjeđenje suradnje s organizacijama civilnog društva i medijima u zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije
Osnaženo civilno društvo koje doprinosi razvoju politika zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije te pružanju izravnih usluga zaštite ljudskih prava		
Stabilan, transparentan i primjeren sustav javnog financiranja organizacija civilnog društva		

3.1. Djelotvorna zaštita od nejednakog postupanja i promicanje jednakosti

Jednakost je jedna od temeljnih vrijednosti Republike Hrvatske i Europske unije. Jednakost građana pred zakonom jamči se Ustavom RH⁸ (članak 14.), slijedom čega je uspostavljen zakonodavni, strateški i institucionalni okvir za suzbijanje diskriminacije. Među europskim dokumentima nediskriminacijskog karaktera donesenim u okrilju Vijeća Europe najznačajnija je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁹ koja u članku 14. i pripadajućem Protokolu 12 zabranjuje diskriminaciju pri uživanju prava i sloboda priznatih u Konvenciji, a načelo nediskriminacije podjednako je naglašeno i u Povelji Europske unije o temeljnim pravima¹⁰ (članak 21.).

Republika Hrvatska potpisnica je međunarodnih sporazuma Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima od kojih svi sadrže zabranu diskriminacije po različitim osnovama, a riječ je o Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (ICCPR), Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), Konvenciji o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD), Konvenciji o ukidanju diskriminacije žena (CEDAW), Konvenciji protiv mučenja (CAT) i Konvenciji o pravima djeteta (CRC). Sukladno Ustavu RH ovi ugovori dio su pravnog poretka te su po pravnoj snazi iznad zakona.

Bitan aspekt okvira za ravnopravnost i jednakost Europske unije čini sekundarno zakonodavstvo - direktive koje preciznije i sveobuhvatnije uređuju pitanje zabrane diskriminacije. Trenutno nediskriminacijski okvir sadrži 9¹¹ direktiva.

⁸ „Narodne novine“, broj: 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14

⁹ „Narodne novine“, broj: MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 i 13/17

¹⁰ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

¹¹ Direktiva 2006/54/EC o implementaciji načela jednakosti prilika i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u području zapošljavanja i radnih odnosa; Direktiva 2004/113/EC o implementaciji načela jednakog postupanja između muškaraca i žena u pristupu i opskrbi tržišnim dobrima i uslugama; Direktiva 96/34/EC o okvirnom sporazumu glede roditeljskog dopusta sklopljenog između UNICE, CEEP i ETUC; Direktiva 92/85/EEC o uvođenju mjera poticanja poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radnom mjestu trudnih radnica i radnica koje su nedavno rodile ili koje doje; Direktiva 86/613/EEC o primjeni načela jednakosti u postupanju između muškaraca i žena uključenih u radnu aktivnost, uključujući i poljoprivredu, temeljem statusa samozaposlenih i o zaštiti samozaposlenih žena tijekom trudnoće i porodijskog dopusta; Direktiva 79/7/EEC o progresivnoj implementaciji načela jednakosti u postupanju između muškaraca i žena u području socijalnog osiguranja.

Ključnu direktivu u području ravnopravnosti žena i muškaraca, barem u pogledu učestalosti primjene u praksi, predstavlja Direktiva 2006/54/EC o implementaciji načela jednakosti prilika i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u području zapošljavanja i radnih odnosa¹²

Važno je spomenuti i dvije direktive kojima se zabranjuje diskriminacija na temelju sljedećih osnova: rase, odnosno etniciteta, dobi, vjerskog ili drugog uvjerenja, invaliditeta i seksualne orijentacije. Radi se o Direktivi 2000/43/EC o implementaciji načela jednakog postupanja između osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo i Direktivi 2000/78/EC o općem okviru za jednakost u postupanju u radnim odnosima i struci koje je Europska unija usvojila na osnovi ovlasti iz članka 19. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Europska komisija objavila je krajem 2020. „Strategiju LGBTIQ jednakosti“ za razdoblje od 2020. do 2025. Dokument poziva države članice, Europski parlament i civilno društvo na djelovanje i provedbu brojnih mjera, preporuka, javnih politika, zakonodavnih rješenja, akcija, komunikacijskih planova i javnih kampanja, uz primjereno osiguranje financijskih sredstva za sve te aktivnosti. Glavni je cilj poboljšanje položaja LGBTIQ osoba i izgradnja otvorenog i tolerantnog društva.

Na nacionalnoj razini, Zakonom o suzbijanju diskriminacije¹³ (dalje u poglavlju: Zakon) osigurava se zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske. Zakon definira, između ostaloga, pojam diskriminacije, oblike (izravna i neizravna diskriminacija, uznemiravanje i spolno uznemiravanje, poticanje na diskriminaciju, propuštanje razumne prilagodbe i segregacija), područja primjene, mehanizme sudske zaštite, nadležnost pučke pravobraniteljice kao središnjeg tijela za suzbijanje diskriminacije i posebnih pravobraniteljstava te značajan instrument prebacivanja tereta dokazivanja s tužitelja na tuženog. Zakon određuje diskriminaciju kao stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe kao i osobe s njom povezane rodbinskim ili drugim vezama na temelju neke od izriekom navedenih diskriminacijskih osnova, kao i na temelju pogrešne predodžbe o postojanju neke od osnova, a da nije riječ o jednoj od situacija obuhvaćenih iznimkama navedenima u Zakonu. Uz spomenute institucionalne i proceduralne oblike zaštite, kako ih propisuje Zakon, posebice se ističe da je u Republici Hrvatskoj diskriminacija zabranjena u svim područjima života te da je zabranjeno diskriminirati svakome/svima. Spomenutim Zakonom osigurava se zaštita od viktimizacije prema kojoj nitko ne smije biti doveden u nepovoljniji položaj jer je u dobroj vjeri prijavio diskriminaciju, prisustvovao diskriminaciji, odbio nalog za diskriminatornim postupanjem ili na bilo koji način sudjelovao u postupku vođenom zbog diskriminacije.

Osim kroz primjenu Zakona, na suzbijanju diskriminacije strateški se djelovalo temeljem Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije koji je donesen za razdoblje od 2017. do 2022. godine.¹⁴ Tijekom razdoblja od 2013. do 2021. godine nediskriminacijske mjere bile su uključene i u druge akte strateškog planiranja poput Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine¹⁵, Nacionalne strategije za prava djece u

¹² Rezolucija Europskog parlamenta od 8. listopada 2015. o primjeni Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (2014/2160(INI)) OJ C 349, 17.10.2017, p. 56–66. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015IP0351&from=HR>

¹³ „Narodne novine“, broj: 85/08 i 112/12

¹⁴ Dostupno na:

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20borbu%20protiv%20diskriminacije%20za%20razdoblje%20od%202017.%20do%202022..pdf>

¹⁵ Dostupno na:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Nacionalna%20strategija%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%20za%20razdoblje%20do%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>

Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine¹⁶, Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2014. – 2020.)¹⁷, Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine¹⁸ kao i u okviru Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine¹⁹, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2017. do 2020. godine²⁰ i Akcijskog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014. – 2020. godine.²¹

Usprkos uspostavljenom zakonodavnom i strateškom okviru i naporima koji su se poduzimali na nacionalnoj i europskoj razini, istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava (engl. akronim: FRA)²² i Eurobarometra²³ ukazuju na raširenost diskriminacije u Europskoj uniji, pri čemu su određene skupine (osobe različite boje kože ili etničke pripadnosti u odnosu na većinsko stanovništvo, pripadnici seksualnih i rodni manjina, starije osobe, osobe s invaliditetom, žene, osobe slabijeg socioekonomskog statusa) posebno izložene diskriminaciji, koja je češće prisutna u određenim područjima života (zapošljavanje i rad, pristup dobrima i uslugama, obrazovanje, stanovanje).

Prisutni su i pozitivni iskoraci na koje ukazuje istraživanje Eurobarometra o diskriminaciji, a prema kojem se manje ispitanika iz Republike Hrvatske osjećalo diskriminiranim u odnosu na prethodno razdoblje (16 % u 2019. u odnosu na 33 % u 2015.), te je velikoj većini ispitanika prihvatljivo da žena (89 %), mlada osoba (81 %) ili osoba s invaliditetom (83 %) budu izabrane na najvišu političku funkciju.

Detaljniji uvid u pojavnost diskriminacije na nacionalnoj razini daje i zadnja dostupna analiza – Istraživanje o stavovima, razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije iz 2022. godine²⁴ - koja ukazuje da zaštitu nije tražilo 60 % ispitanika koji izjavljuju da su bili žrtvom diskriminacije, a najčešće zato što misle da se time ništa ne bi promijenilo. Potrebno je istaknuti kako je 2016. čak 68 % ispitanika izjavilo da nisu tražili zaštitu.

Upravo nedostatno prijavljivanje slučajeva diskriminacije u odnosu na njezinu stvarnu pojavnost, nedovoljna informiranost građana, skup sustav sudske zaštite, nedostatak sudskih postupaka za zaštitu kolektivnih interesa, potreba za daljnjim edukacijama pravosudnih tijela i odvjetnika o hrvatskom i europskom nediskriminacijskom pravu i sudskoj praksi predstavljaju izazove u suzbijanju diskriminacije prema izvješću pučke pravobraniteljice²⁵.

¹⁶ Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/>

¹⁷ Dostupno na:

<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>

¹⁸ Dostupno na: <https://nsur.hr/>

¹⁹ Dostupno na:

<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/AKCIJSKI%20PLAN%20ZA%20INTEGRACIJU%202017-2019.pdf>

²⁰ „Narodne novine“, broj: 42/17

²¹ Dostupno na:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Akcijski%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202024.pdf>

²² Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji – glavni rezultati, 2017., Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji, Muslimani – odabrani nalazi, 2017., Iskustva i percepcije antisemitizma – Drugo istraživanje o diskriminaciji i zločinima iz mržnje protiv Židova u EU-u, 2018.; Drugo istraživanje Europske unije o manjinama i diskriminaciji Roma – odabrani nalazi, 2016., Biti crnac u EU-u, 2018.

²³ Posebno istraživanje Eurobarometra 493 iz 2019. godine dostupno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

²⁴ Pučka pravobraniteljica, 2022. Dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmdl=15351&refresh=63e36565dc4c31675847013>

²⁵ Dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/>

Tijekom 2021. povećan je broj pritužbi na diskriminaciju podnesenih pučkoj pravobraniteljici. Među njima je značajan udio pritužbi povezanih s pandemijskim okolnostima, pa je tako broj pritužbi temeljem zdravstvenog stanja 161 % veći u odnosu na 2020., zbog čega pritužbe temeljem zdravstvenog stanja čine 10 % u ukupnom broju evidentiranih pritužbi za 2021. S pandemijskim je okolnostima povezan i veliki broj pritužbi u kojima nije navedena ni jedna diskriminacijska osnova (30 %).

Određene društvene skupine kontinuirano se prepoznaju kao češće izložene diskriminaciji. U pogledu diskriminacijskih osnova iz Zakona, rasa, etnicitet ili nacionalna pripadnost (15 %) su najčešća osnova pritužbi na diskriminaciju pučkoj pravobraniteljici u 2021. godini. Kontinuirano najveći broj slučajeva diskriminacije koncentriran je u području rada i zapošljavanja (2019. – 28 %; 2020. – 28.5 %; 2021. – 28 %). Tijekom 2021. godine među učestalijim su i pritužbe na diskriminaciju u pristupu dobrima i uslugama (17 %), kojih je znatno više nego 2020. godine, a mahom su povezane s pandemijskim okolnostima i u vezi javnog informiranja i medija (9 %) te u području uprave (7 %), obrazovanja (5 %) i zdravstvene zaštite (5 %), dok su druga područja zastupljena u znatno manjem broju.

Istraživanje o stavovima, razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije iz 2022. godine ukazuje da su upravo Romi (18.3 %) percipirani kao najčešće diskriminirana skupina, nakon kojih slijede seksualne i rodne manjine (LGBT osobe) (16.2 %), osobe s invaliditetom (9.7 %) te žene (9 %) dok zadnji dostupni podaci iz Izvješća pučke pravobraniteljice za 2021. godinu, ukazuju da su nacionalno podrijetlo, zajedno s rasom, etničkom pripadnošću ili bojom kože najčešće diskriminacijske osnove prema evidentiranim pritužbama.

Republika Hrvatska ima širok i sustavan pristup pravima nacionalnih manjina, a izvješća o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u državnom proračunu Republike Hrvatske za potrebe nacionalnih manjina ukazuju na znatan rast financiranja usmjerenog ostvarivanju prava nacionalnih manjina, osobito na području obrazovanja, kulturne autonomije i prava na očitovanje svoje vjere.

Međutim, preporuke upućene kroz Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava Ujedinjenih naroda, izvješća o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina ili Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, kao i prilozi Savjeta za nacionalne manjine, ističu i neke primjere nedostatnog i/ili nedosljednog osiguranja ostvarivanja prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina, primjerice pristupa sredstvima javnog priopćavanja ili prava na službenu i javnu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina, na lokalnoj ili područnoj (regionalnoj razini).

Analize funkcioniranja vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te izabranih zamjenika općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda, navode poteškoće s kojima se susreću pripadnici nacionalnih manjina u ostvarenju vlastitih prava, osobito mladi i žene, nezadovoljavajuće razumijevanje lokalnih vlasti za civilni sektor i vijeća nacionalnih manjina te neispunjavanje njihovih obveza prema vijećima i predstavnicima nacionalnih manjina. U nekim jedinicama područne (regionalne) i lokalne samouprave ostvarivanje prava na političku predstavljnost u izvršnoj vlasti ograničeno je nejednakim uvjetima rada.

Program Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020. do 2024. naglašava kako će se „nastaviti promovirati kulturu tolerancije, dosljedno provoditi politiku vladavine prava i prava nacionalnih manjina zajamčenih Ustavom RH, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i zakonima. Vlada Republike Hrvatske će nastaviti dosljedno štiti i unaprjeđivati

ljudska i manjinska prava zajamčena sklopljenim međunarodnim i međudržavnim ugovorima, sporazumima i konvencijama te Ugovorom o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji“.

Nadalje, iz nalaza istraživanja o stavovima, razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije iz 2022. razvidna je prisutnost stereotipa i negativnih stavova i prema Romima (55 % smatra da žive od socijalne pomoći i ne žele raditi), mladim osobama (39 % smatra da su mlađe generacije neodgojene i bez ikakvih moralnih nazora) i članovima sindikata (35 % smatra da samo stvaraju probleme) te ženama (24 % smatra da žene i muškarci nisu jednaki po prirodi pa ne mogu imati niti jednaku društvenu ulogu). Rasprostranjeni su i negativni stavovi prema beskućnicima (četvrtina misli da su sami krivi za svoju situaciju) te osobama s duševnim smetnjama (četvrtini bi bilo neugodno raditi s osobom koja ima duševne smetnje).

Prethodno provedeno istraživanje s ciljem utvrđivanja stavova hrvatskih građana te njihove spremnosti na prihvaćanje i potporu integraciji državljana trećih zemalja²⁶ kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj, pokazalo je da su stavovi prema osobama s odobrenom međunarodnom zaštitom u prosjeku neutralni, s nešto izraženijim, no još uvijek blagim, osjećajem prijatnje vezano uz percipirani nedostatak prilika na tržištu rada u lokalnim zajednicama i smanjenje društvenih resursa, koji bi se povećali u slučaju veće prisutnosti osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita. Istraživanje o zastupljenosti i indikatorima diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj u 2017., koje je za cilj imalo utvrditi jesu li se i u kojoj mjeri promijenili stavovi građana o diskriminaciji i ksenofobiji, u odnosu na 2013. ukazuje da se pojačao strah i predrasude prema useljavanju stranaca²⁷.

Iako su potrebna detaljnija i novija istraživanja kako bi se procijenili stavovi populacije, potrebno je osnažiti sve dionike ključnih procesa suzbijanja diskriminacije za preventivno djelovanje. Budući da se, po ostvarivanju prava na međunarodnu zaštitu, proces integracije primarno odvija na lokalnoj razini, nužno je senzibilizirati i informirati predstavnike lokalne i područne (regionalne) vlasti te djelatnike javnih ustanova na lokalnoj razini o vlastitim obvezama u sustavu integracije, kao i o pravima i obvezama osoba pod međunarodnom zaštitom vezano uz uključivanje u hrvatsko društvo. Ujedno, važno je educirati osobe pod međunarodnom i privremenom zaštitom o njihovim pravima i kako ne bi izgubile svoja prava zbog neispunjavanja zakonskih obveza tako i radi postavljanja njihovih realnih očekivanja o životu u Republici Hrvatskoj. Također, u narednom razdoblju, s dolaskom većeg broja raseljenih osoba iz Ukrajine, potrebno je dodatno ojačati sustav podrške i osigurati uvjete za ostvarenje prava raseljenih osoba u Republici Hrvatskoj.

Konačno, uzimajući u obzir razdoblje izrade Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, potrebno je razmotriti moguće posljedice krize izazvane pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2, ali i drugih kriznih situacija, na ekonomsku i socijalnu dimenziju socijalne uključenosti te povećanu učestalost diskriminatornih praksi pod utjecajem novonastalih okolnosti. Slijedom toga, strateški će se

²⁶ Ajduković D. et ali., 2019., Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izazovi%20integracije%20izbjeglica%20u%20hrvatsko%20dru%20C5%A1tvo.pdf>

²⁷ Na primjer, 2013. godine s tvrdnjom “ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Hrvatsku” do neke se mjere slagalo 29.8 % ispitanika, a 2017. godine 41.5 %. Gledano s obzirom na rezultate iz 2013. godine, na osam tvrdnji koje su zajedničke u oba vala, vidi se negativan pomak u stavovima, odnosno pojačao se strah i predrasude prema useljavanju stranaca.

djelovati s ciljem unaprjeđenja kapaciteta javne uprave za primjenu mehanizama zaštite prava posebno ugroženih skupina građana u kriznim situacijama.

Kako bi se u srednjoročnom razdoblju zaštita prava građana i zaštita od diskriminacije učinila što djelotvornijom provodit će se mjere usmjerene povećanju razine osviještenosti o zabrani diskriminacije među državnim i javnim službenicima, stručnom i općom javnosti. Kako bi se osigurao jednak pristup pojedinim područjima života te dobrima i uslugama za sve građane, a posebice skupinama građana koje se češće nalaze u nepovoljnom položaju, oblikovane su mjere usmjerene na područje obrazovanja, rada i zapošljavanja, zdravstva i stanovanja kao i poseban cilj usmjeren na osnaživanje prava nacionalnih manjina.

3.2. Suzbijanje rasizma, ksenofobije i svih oblika nesnošljivosti

Slijedom demokratskih uvjerenja i temeljnog određenja prema poštivanju svih ljudskih prava i temeljnih sloboda koja su nepovredive i utvrđene odredbama Ustava RH, Republika Hrvatska je u potpunosti opredijeljena za borbu protiv svih oblika rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti. Zločin iz mržnje²⁸ i govor mržnje²⁹ samo su neki od pojavnih oblika rasizma, ksenofobije, antisemitizma i drugih oblika nesnošljivosti na čije suzbijanje će se nastojati djelovati kroz preventivne mehanizme u narednom razdoblju, a obzirom na to da je riječ o djelima kojima je u podlozi pristranost ili predrasuda ta se djela nazivaju i kaznenim djelima, tj. zločinima zbog predrasuda.

U razdoblju od 2016. do 2020. godine, razvijao se zakonodavni i strateški okvir Republike Hrvatske. Kazneno materijalno zakonodavstvo je u kontekstu suzbijanja rasizma i ksenofobije usklađeno s konvencijskim pravom (Konvencijom o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD) i Dodatnim protokolom Vijeća Europe uz Konvenciju o kibernetičkom kriminalu³⁰), kao i sekundarnim izvorima prava Europske unije (Okvirnom odlukom Europske unije 2008/913/PUP od 28. studenog 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima³¹).

Bitno je spomenuti i da odredba članka 14. Zakona o elektroničkim medijima³² zabranjuje poticanje, pogodovanje poticanju i širenju mržnje ili diskriminacije u audio i audiovizualnim medijskim uslugama temeljem rasne ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizma i ksenofobije, ideja fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima.

Uvođenjem instituta pojedinačne procjene žrtve u procesno zakonodavstvo Republike Hrvatske³³ osiguran je individualan pristup nadležnih tijela, posebice prema žrtvama zločina iz

²⁸ U Hrvatskoj je zločin iz mržnje kao pojam formalno-pravno reguliran Kaznenim zakonom („Narodne novine“, broj: 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 i 114/22). Zločin iz mržnje je u članku 87. stavku 21. Kaznenog zakona definiran kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Istom odredbom propisano je da će se takvo postupanje uzeti kao otegotna okolnost, ako tim Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje.

²⁹ [Javno poticanje na nasilje i mržnju, članak 325.](#) Kaznenog zakona

³⁰ Narodne novine“, broj: MU 4/08

³¹ Okvirna odluka Vijeća 2008/913/PUP od 28. studenoga 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima OJ L 328, 6.12.2008, p. 55–58. Dostupno na: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/913/oj

³² „Narodne novine“, broj: 111/21 i 114/22

³³ Zakon o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20 i 80/22)

mržnje. Cilj pojedinačne procjene žrtve je utvrditi postoji li rizik od sekundarne i ponovljene viktimizacije te rizik od zastrašivanja i odmazde tijekom kaznenog postupka. Ako taj rizik postoji, pojedinačnom procjenom se utvrđuju konkretne mjere koje treba primijeniti (poseban način ispitivanja, uporaba komunikacijskih tehnologija radi izbjegavanja vizualnog kontakta s počiniteljem i druge mjere propisane zakonom)³⁴. Osiguran je sustav praćenja i dokumentiranja kaznenih djela vezanih uz diskriminaciju i kaznenih djela u vezi sa zločinom iz mržnje. Ministarstvo pravosuđa i uprave redovito dostavlja evidencije i statističke podatke o sudskim predmetima vezanim uz diskriminaciju pučkoj pravobraniteljici.

Među nenormativnim aktima od osobite važnosti je Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje³⁵ iz 2011. godine, koji konceptijski širi pojam zločina iz mržnje i na prekršaje. Zbog unapređenja sustava suzbijanja zločina iz mržnje Radna skupina za izradu Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje 2021. izradila je revidirani Protokol.

Revidirani Protokol sadrži obveze nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje, odredbe o sastavu i nadležnosti Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje, način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje te ostale aktivnosti nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje, a odnose se na edukaciju o suzbijanju zločina iz mržnje.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina pratiti će tijek postupka u svakom pojedinom predmetu, objedinjavati statističke podatke o zločinu iz mržnje i objavljuvati ih na svojoj mrežnoj stranici, a objavljeni statistički podaci sadržavat će motiv (naznaku zaštićene osobine) i pravnu kvalifikaciju kaznenog djela ili prekršaja od strane svih nadležnih tijela koja su postupala u predmetu.

Jedan od alata u suzbijanju govora mržnje je i Kodeks postupanja za borbu protiv nezakonitog govora mržnje na Internetu koji se temelji na bliskoj suradnji Europske komisije, internetskih platformi, organizacija civilnog društva i nacionalnih tijela (nadalje u poglavlju: Kodeks). Sedmom evaluacijom pokazalo se da su platforme koje su pristupile³⁶ Kodeksu provjerile 81 % označenog sadržaja u roku od 24 sata, u usporedbi s 40 % 2016., a iz podataka za Republiku Hrvatsku razvidno je da je 2021. uklonjeno 51.1 % sadržaja koji se smatra nezakonitim govorom mržnje, u usporedbi sa svega 33.6 % tijekom 2016.³⁷

U strateškom smislu, Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine definirao je ciljeve koji su se provodili Akcijskim planom za provedbu Nacionalnog plana borbe protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019., a tiču se podizanja svijesti o suzbijanju zločina iz mržnje usmjerenog na nacionalne, seksualne i rodne manjine te unapređenja prikupljanja podataka o zločinu iz mržnje.

³⁴ Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve („Narodne novine“, broj: 106/17)

³⁵ „Narodne novine“, broj: 43/21

³⁶ Facebook, Microsoft, Twitter i Youtube, Instagram, Google+, Snapchat, Dailymotion i Jeuxvideo.com

³⁷ Dostupno na: Europska komisija, 2022., Factsheet - 7th monitoring round of the Code of Conduct.

<https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/Factsheet%20-%20207th%20monitoring%20round%20of%20the%20Code%20of%20Conduct.pdf>

U narednom razdoblju smjernice za suzbijanje rasne i etničke diskriminacije pruža Akcijski plan Europske unije protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025. kojim je predviđeno osnaživanje primjene zakonodavstva Unije, suradnja s državama članicama te korištenje budućih financijskih instrumenata Europske unije s ciljem osnaživanja borbe protiv rasne diskriminacije.

Jedan od oblika rasne, vjerske, socijalne nesnošljivosti je i antisemitizam. Prema radnoj pravno neobvezujućoj definiciji Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust (engl. akronim: IHRA) antisemitizam je: „određeno poimanje Židova, koje se može iskazivati kao mržnja prema njima. Usmena, pisana i fizička izražavanja antisemitizma koja su usmjerena prema Židovima ili nežidovima i/ili prema njihovoj imovini, ustanovama židovske zajednice te židovskim vjerskim objektima.” Republika Hrvatska primjenjuje navedenu definiciju u obrazovanju učitelja te je u svibnju 2019. objavljen hrvatski prijevod smjernica za njezinu primjenu u obrazovnom sustavu. Važnost definicije prepoznata je i na parlamentarnoj razini. Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskog sabora u 2020. usvojio je Zaključak³⁸ kojim potiče hrvatske javne institucije i civilno društvo na promicanje definicije antisemitizma. Uz razvoj obrazovne komponente suzbijanja rasne, vjerske i socijalne nesnošljivosti potrebno je adekvatno upravljati i razvijati mjesta stradanja i genocida te njegovati kulturu sjećanja na genocid.

Sustavno praćenje podataka o zločinu iz mržnje posebno je relevantno u borbi protiv rasne diskriminacije i suzbijanju nesnošljivosti jer ukazuje na motive i (ne)prijavljivanje incidenata. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na godišnjoj razini dostavlja Uredu za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (engl. akronim: OSCE ODIHR) podatke o zločinu iz mržnje za prethodnu godinu, koji se onda, sukladno metodologiji koju je usvojio OSCE ODIHR obrađuju i javno objavljuju.³⁹

Prema zadnjim dostupnim podacima iz 2021. od strane Ministarstva unutarnjih poslova evidentirano je 101 kazneno djelo zločina iz mržnje (uključujući podatke za kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju iz članka 325. Kaznenog zakona) što je primjetno povećanje u odnosu na 2018., kada su zabilježena 33 kaznena djela.

Cjelovitiji uvid u slučajeve zločina iz mržnje u petogodišnjem razdoblju pruža istraživanje provedeno u sklopu projekta IRIS – Unaprjeđenje borbe protiv nesnošljivosti kroz istraživanje, izradu preporuka i obuku⁴⁰ u sklopu kojeg je objavljeno izvješće Zločin iz mržnje u Hrvatskoj: Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2013. do 2018. godine.⁴¹ Analiza sadržaja ukazuje da je među predmetima vođenim za zločin iz mržnje, od strane policije i državnog odvjetništva, kao zaštićena osobina najviše zastupljena nacionalnost i etničko podrijetlo (prepoznata u 60 % predmeta od policije, u odnosu na 80.4 % od strane državnog odvjetništva).

U slučajevima u kojima je policija, odnosno državno odvjetništvo, istaknulo nacionalnost ili etničko podrijetlo kao zaštićenu osobinu nešto manje od dvije trećine se odnosi na mržnju prema Srbima (57.1 % predmeta, 62.2 % okrivljenika iz te skupine). Bitno je istaknuti kako nalazi ukazuju i na često kumuliranje i nedosljedno navođenje pojedinih zaštićenih osobina – najčešće nacionalnog i etničkog podrijetla. Alternativni izvor informacija predstavljaju i podaci

³⁸ Zaključak o usvajanju pravno neobvezujuće Radne definicije antisemitizma Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust (IHRA), „Narodne novine“, broj: 8/23

³⁹ Podaci o zločinima iz mržnje objavljuju se na: <https://hatecrime.osce.org/croatia>

⁴⁰ Projekt je proveo Hrvatski pravni centar u partnerstvu s Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske, Policijskom akademijom i Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te u suradnji s Vrhovnim sudom Republike Hrvatske i Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske.

⁴¹ Dostupno na: <https://www.hpc.hr/2020/10/09/projekt-iris-unapredenje-borbe-protiv-nesnosljivosti-kroz-istrazivanje-izradu-preporuka-i-obuku-empirijsko-istrazivanje-slucajeva-u-razdoblju-od-2013-do-2018-godine/>

organizacija civilnog društva koji se po metodologiji prikupljanja razlikuju od službenih statistika, te stoga nisu usporedivi, no raskorak između službenih podataka i alternativnih izvora može indicirati nedovoljno prijavljivanje slučajeva zločina iz mržnje nadležnim tijelima.⁴²

U kontekstu zločina iz mržnje i govora mržnje posebnu pozornost je potrebno posvetiti mladima. Prema nalazima istraživanja provedenog u sklopu projekta IRIS – Unaprjeđenje borbe protiv nesnošljivosti kroz istraživanje, izradu preporuka i obuku, prosječna dob počinitelja zločina iz mržnje je 23 godine.

Rezultati istraživanja o govoru mržnje među mladima na internetu⁴³ također ukazuju da je govor mržnje u velikoj mjeri zastupljen u javnom prostoru (u obliku grafita i plakata, na političkim okupljanjima, na televiziji i radiju) na internetu, te na servisima za slanje trenutanih poruka koji se najčešće koriste među poznanicima (*Whatsapp, Viber, Facebook Messenger, Snapchat*). Mrziteljski komentari i izražavanje netrpeljivosti, prema izjavama mladih ispitanika, stalna su pojava u virtualnom prostoru te se najčešće viđaju u objavama i komentarima na društvenim mrežama (36 % ih vidi svakodnevno).

U narednom razdoblju težit će se povećanju edukativnih aktivnosti o zločinu iz mržnje za službenike koji rade na provedbi zakona, poduzimati intervencije usmjerene na učinkovito prepoznavanje zločina iz mržnje, ali i djelovati na suzbijanju govora mržnje u političkom i drugom javnom prostoru, sportu, internetu i medijima. Potrebne su kontinuirane edukacije, s naglaskom na policijske službenike i pravosudne dužnosnike kako bi se osiguralo prikladno klasificiranje i procesuiranje zločina iz mržnje te unaprijedilo poznavanje prakse Europskog suda za ljudska prava.

Potrebne su detaljne analize te u konačnici i uspostava sustava praćenja podataka kako bi se omogućio bolji uvid u položaj češće diskriminiranih skupina u odnosu na većinsko stanovništvo, stoga je planiran razvoj sustava praćenje podataka o jednakosti i provedba istraživačkih aktivnosti, a temeljem toga i kvalitetnije kreiranje javnih politika i ciljanih intervencija temeljenih na dokazima u području suzbijanja diskriminacije.

Potom, bitna je prevencija govora mržnje i zločina iz mržnje kroz podizanje svijesti građana o ovim negativnim pojavama, s naglaskom na govor mržnje u javnom prostoru, elektroničkim medijima i društvenim mrežama, kao i djelovanje usmjereno podizanju medijske pismenosti. Naglasak će se staviti i na preciznije vođenje statističke evidencije zločina iz mržnje uz jasno navođenje diskriminatorne osnove. Potrebno je i sustavno praćenje i unaprjeđenje evidencija o zločinima počinjenim iz mržnje, pri čemu revidirani Protokol za praćenje zločina iz mržnje predstavlja značajan iskorak jer uređuje praćenje predmeta od trenutka počinjenja djela do pravomoćnog okončanja postupka. Na taj način omogućeno je praćenje tijeka i ishoda svakog predmeta, ali i prikupljanje podataka o osobinama zbog koje su zločini počinjeni.

U nadolazećem razdoblju potrebno je djelovanje na suzbijanju svih oblika nesnošljivosti osim na nacionalnoj razini, provoditi i na lokalnoj razini, kao što je naznačeno u Akcijskom planu Europske unije protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025.

⁴² Primjerice, u Biltenima Srpskog narodnog vijeća od 2013. objavljuju se podaci o slučajevima historijskog revizionizma, etnički motiviranog nasilja te govora mržnje usmjerenog prema pripadnicima srpske nacionalne manjine, a prema prikupljenim podacima u 2021. zabilježeno je 506 takvih slučajeva.

⁴³ Istraživanje provela agencija IPSOS za Ured pučke pravobraniteljice u 2019. godini, rezultati dostupni na: https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2019/12/Istra%C5%BEivanje_Govor-mr%C5%BEnje-me%C4%91u-mladima-na-Internetu.pdf

3.3. Pravičnost u obrazovanju

Pravo na obrazovanje, kao jedno od temeljnih ljudskih prava, podrazumijeva da pojedinac ima pravo na pristup obrazovanju na osnovi načela jednakosti i nediskriminacije i to na svim razinama, kao što je istaknuto u članku 26. Opće deklaracije o ljudskim pravima. U ključnom nacionalnom dokumentu u području odgoja i obrazovanja, Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije, istaknuto je da se kroz strateško djelovanje, između ostaloga, teži postići sustav odgoja i obrazovanja koji pruža jednake mogućnosti prema kojima svako dijete i mlada osoba u sustavu odgoja i obrazovanja može ostvariti svoj puni individualni potencijal, u skladu s Ustavom RH i zakonskim propisima, neovisno o spolu, rodu, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, spolnoj ili religijskoj orijentaciji, akademskim sposobnostima ili drugim osobinama⁴⁴.

Republika Hrvatska je prethodnih godina napravila nekoliko značajnih promjena u sustavu obrazovanja, uključujući donošenje nacionalnih kurikuluma za rani predškolski odgoj i obrazovanje te osnovno i srednje obrazovanje, dok je na razini visokog obrazovanja unaprijeđeno financiranje temeljeno na rezultatima,⁴⁵ a stopa ranog napuštanja obrazovanja i osposobljavanja (2.4 % u 2021.⁴⁶) je najniža u Europskoj uniji (prosjeak EU – 27 je 9.7 %).

Trenutačno se u obrazovnom sustavu provode dva ključna projekta – e-Škola i kurikularna reforma, koja je ušla u fazu izrade novih kurikularnih dokumenata za obrazovanje učenika s teškoćama. U sklopu projekta e-Škola proširuje se upotreba informacijsko komunikacijskih tehnologija u odgojno-obrazovnim ustanovama, osposobljavaju se nastavnici i uvode digitalni nastavni sadržaji, a donesen je i Strateški okvir za digitalno sazrijevanje škola i školskog sustava u Republici Hrvatskoj koji se odnosi na razdoblje do 2030. Projektom e-Upisi omogućit će se korisnicima usluga Ministarstva znanosti i obrazovanja brz i jednostavan upis u željenu obrazovnu ustanovu, unaprijedit će se i povezati postojeće e-usluge te razviti nove vezane za proces prijave i upisa u sustavu odgoja i obrazovanja te baza podataka u odgoju i obrazovanju.

Iz perspektive jednakosti pristupa i suzbijanja diskriminacije posebno je bitno istaknuti da je strateški okvir dopunjen Nacionalnim planom za unaprijeđenje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj 2019. – 2021. i Akcijskim planom za prevenciju nasilja u školama za razdoblje od 2020. do 2024. godine.

Unatoč iskoracima postoji niz strukturnih izazova koji u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju mogu utjecati na stavljanje pojedinih skupina u nepovoljan položaj. Prema recentnom istraživanju⁴⁷ o obrazovnim nejednakostima u cjeloživotnoj perspektivi, od dječjih vrtića i škola do fakulteta i drugih oblika učenja u odrasloj dobi, utvrđeno je da na svakoj razini obrazovanja postoje izazovi u dostupnosti i pristupačnosti odgoja i obrazovanja, da postoje nejednakosti u razini dobrobiti polaznika obrazovanja te da postoje nejednakosti u obrazovnim postignućima pojedinaca iz različitih skupina.

⁴⁴ Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, stranica 28., dostupno na:

[https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20obrazovanja.%20znanosti%20i%20tehnologije%20\(radni%20materijal\).pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20obrazovanja.%20znanosti%20i%20tehnologije%20(radni%20materijal).pdf)

⁴⁵ Odlukom Vlade Republike Hrvatske o programskom financiranju javnih visokih učilišta u Republici Hrvatskoj u ak. g. 2018./2019. - 2021./2022. („Narodne novine“, broj: 87/18) utvrđen je četverogodišnji način i iznos sredstava za programsko financiranje javnih visokih učilišta, što uključuje sredstva potrebna za sufinanciranje materijalnih troškova nastavne, znanstvene i umjetničke djelatnosti javnim sveučilištima te nastavne djelatnosti veleučilištima i visokim školama u Republici Hrvatskoj. Programsko financiranje nastavne, znanstvene i umjetničke djelatnosti sastoji se od temeljnog financiranja i financiranja temeljenog na rezultatima.

⁴⁶ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. - Hrvatska. Dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

⁴⁷ Izvor: Farnell, T. (ur.) (2022). Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja

Među identificiranim skupinama u nepovoljnom položaju su: osobe nižeg socioekonomskog statusa; osobe koje žive u ruralnim, udaljenim i izoliranim područjima; osobe s problemima mentalnog zdravlja i problemima u ponašanju; izbjeglice i tražitelji međunarodne zaštite; djeca/učenici koji se nalaze u područjima pogođenim potresom; učenici/studenti u otežanim obiteljskim okolnostima (djeca/mladi iz jednoroditeljskih obitelji, iz konfliktnih obitelji, iz alternativne skrbi i djeca hrvatskih branitelja); učenici/studenti koji pripadaju nekoj od manjinskih seksualnih skupina; djeca s teškoćama u razvoju/osobe s invaliditetom i pripadnici nacionalnih manjina.

Prema međunarodnom istraživanju u okviru Programa za međunarodnu procjenu znanja i vještina učenika Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. akronim: PISA OECD), vještine hrvatskih učenika su ispod prosjeka Europske unije, uz velike razlike između spolova (djevojčice ostvaruju bolje rezultate u čitanju i prirodoslovlju, a dječaci u matematici). Zbog demografskog pada u razdoblju od 2013. do 2019. smanjio se broj učenika u osnovnim (9.37 %) i srednjim školama (19.17 %), pri čemu je pad bio puno izraženiji u ruralnim županijama.⁴⁸

Također, na obrazovna postignuća i uspješnost studiranja u Republici Hrvatskoj još uvijek utječe i socioekonomski status. Primjerice, iako čak 81 % učenika gimnazija i četverogodišnjih strukovnih škola upisuje fakultet, završava ih tek 34.1 %, i to uglavnom oni iz obrazovnijih obitelji boljeg imovnog statusa. Prema Eurostudent istraživanjima⁴⁹ prethodnih godina došlo je do porasta udjela studenata čiji roditelji nisu završili visoko obrazovanje (porast od 45 % u 2011. na 58 % u 2016.) što ukazuje da su uvedene intervencije rezultirale pozitivnim promjenama.

Tijekom prethodnog desetljeća napravljeni su značajni iskoraci kako bi se poboljšao pristup kvalitetnom ranom odgoju i obrazovanju te je poboljšan obuhvat djece. Unatoč tome udio djece koja sudjeluju u ranom učenju i dalje je ispod prosjeka Europske unije i ciljane vrijednosti strategije Europa 2020. Tako u Republici Hrvatskoj 78.8 % djece u dobi od 3 godine do polaska u školu sudjeluje u predškolskom odgoju dok prosjek Europske unije iznosi 93 %.⁵⁰ Sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj u značajnoj je mjeri decentraliziran, a lokalne samouprave odgovorne su za najveći dio financiranja i pružanja usluga. Djeca iz obitelji u nepovoljnom položaju susreću se s preprekama u pristupu predškolskom ranom odgoju i obrazovanju, a kao skupine koje se nalaze u nepovoljnom položaju bitno je istaknuti djecu u ruralnim i slabije razvijenim područjima (koja nemaju ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje) i djecu pripadnike romske nacionalne manjine te djecu iz obitelji u riziku od siromaštva.

U Analizi pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj⁵¹, koju je naručilo Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2018., prikazano je da ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje u praksi primjenjuju mnogo više kriterija nego što je zakonski propisano, a samo manji dio jedinica lokalne samouprave (37.3 %) ima unaprijed jasno razrađene kriterije prvenstva. Prvenstveni i zakonom propisani kriterij jest zaposlenost oba roditelja čime se u pravilu stavljaju u nepovoljniji položaj djeca nezaposlenih roditelja ili tražitelja posla, a koja

⁴⁸ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2020. - Hrvatska (online). Dostupno na:

<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/croatia.html>

⁴⁹ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2020. - Hrvatska (online). Dostupno na:

<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/croatia.html>

⁵⁰ Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. - Hrvatska. Dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html#1-key-indicators>

⁵¹ Dobrotić, I., Matković, T. & Menger, V. (2018) Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Zagreb, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.

spadaju u ranjive skupine. Budući da su osnivači ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja jedinice lokalne samouprave, potrebno je djelovati u smjeru senzibilizacije i informiranja lokalnih vlasti o specifičnim potrebama kategorije korisnika koji pripadaju češće diskriminiranim skupinama te informirati o primjerima dobre prakse kad je riječ o uključivanju njihovih potreba u vlastite akte o socijalnoj skrbi, kao i o olakšicama propisanim na nacionalnoj razini vezano uz njihovo uključivanje u programe odgoja i obrazovanja.

Potrebno je nastaviti te unaprijediti praksu pružanja potpore djeci tražitelja međunarodne zaštite i osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita u pohađanju odgojno-obrazovnih programa, s obzirom na njihovo, u pravilu nedostatno, poznavanje hrvatskog jezika, ali i imajući u vidu česta traumatska iskustva koja su prethodila dolasku u Republiku Hrvatsku. Radi učinkovite integracije navedenih učenika, škola je dužna organizirati individualne i skupne oblike odgojno-obrazovnog rada kojima se tim učenicima omogućava učinkovito svladavanje hrvatskog jezika i nadoknađuje nedovoljno znanje u pojedinim nastavnim predmetima.

Također, potrebno je nastaviti s primjenom prava na učenje hrvatskoga jezika, povijesti i kulture osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom kao i s modalitetima učenja hrvatskog jezika za tražitelje međunarodne zaštite, a radi njihovog uključivanja u obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj ili uključivanja u hrvatsko društvo. Pri financiranju navedenih aktivnosti, uz sredstva državnog proračuna Republike Hrvatske, koristila su se i sredstva Fonda za azil, migracije i integraciju u sklopu višegodišnjeg financijskog okvira 2014. – 2020., što će se nastaviti i u novoj financijskoj perspektivi Europske unije za razdoblje od 2021. do 2027. godine.

Izuzetno je bitna i tema obrazovanja na manjinskim jezicima i pismima sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina i Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.⁵² Rezultati istraživanja o obrazovanju nacionalnih manjina i međuetničkim stavovima⁵³ provedenog u četiri višetničke sredine: Baranji, Daruvaru, Istri i Vukovaru, ukazuju kako nastave na manjinskim jezicima po modelu A nije, kako bi se moglo očekivati, etnički homogena i ne uključuje polaznike samo one manjine na čijem se jeziku odvija nastava. Iznimka je nastava na srpskom, koja je gotovo etnički homogena – čak 98 % učenika su Srbi. Osim toga, percepcija školske klime i međuetničkih odnosa negativnija je u Vukovaru nego u drugim sredinama pa je tako ondje i najmanje prihvatljiv međugrupni kontakt, a snažniji je i osjećaj etničke diskriminacije. Ipak, istraživanje je pokazalo da sva djeca, neovisno o odabiru modela manjinskog obrazovanja, podjednako zagovaraju multikulturalizam, a razlike u stavovima roditelja koji preferiraju različite modele minimalne su - taj je stav kod svih pozitivan, nešto manje kod većine nego kod manjine, što se slaže s rezultatima u drugim višetničkim kontekstima.

Operativnim programima nacionalnih manjina za razdoblje 2021. – 2024., a kojima se određuju mehanizmi osiguranja zaštite prava nacionalnih manjina, Vlada Republike Hrvatske je predvidjela posebne aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

Pravo na obrazovanje o ljudskim pravima također je bitan aspekt u razmatranju kvalitete obrazovanja. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo definirano je, prema Svjetskom programu za obrazovanje za ljudska prava Ujedinjenih naroda, kao edukacije, treninzi i informacije čiji je cilj izgradnja univerzalne kulture ljudskih prava. Pritom obrazovanje za ljudska prava ne promiče samo znanje o ljudskim pravima i mehanizme njihove

⁵² „Narodne novine“, broj: 51/00 i 56/00

⁵³ Čorkalo Biruski, D., et al. (2020). „Obrazovni izbori i stavovi prema multikulturalizmu i asimilacionizmu većine i manjine u četiri hrvatske višetničke zajednice“, Društvena istraživanja, 29 (1), str. 23. - 47.

zaštite, već nastoji razviti i vještine koje su potrebne za promociju, primjenu i zaštitu ljudskih prava u svakodnevnim situacijama. Na taj način se utječe na razvoj stavova i vještina i radi na demokratizaciji društva i širenju ideje odgovornog i aktivnog demokratskog građanina.

Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola⁵⁴ ukazuje na nisku kompetenciju djece i mladih u građanskoj, medijskoj i političkoj pismenosti, a u okviru izvješća Europske komisije protiv rasizma i nesnošljivosti (engl. akronim: ECRI) (peti ciklus izvještavanja)⁵⁵ preporučeno je uvođenje obaveznog obrazovanja iz ljudskih prava kao dijela građanskog obrazovanja u sve nastavne planove i programe, osobito kad je riječ o pravu na jednakost i zabranu diskriminacije.

Kako bi se u srednjoročnom razdoblju odgovorilo na postojeće izazove vezane za ostvarenje prava na obrazovanje, te promicalo jednakost i nediskriminaciju u području odgoja i obrazovanja djelovat će se u smjeru osnaživanja kapaciteta odgojno-obrazovnih radnika za prijenos znanje o ljudskim pravima i primjenu njihovih načela u svakodnevnom radu, razvijati mjere koje jamče uključiv odgoj i obrazovanje (na svim razinama) za skupine u riziku od diskriminacije te osigurati potpora ostvarenju prava na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

Provodit će se aktivnosti kojima se unapređuje razina znanja odgojno – obrazovnih radnika o temama iz područja ljudskih prava, prevenciji diskriminacije i nasilja, primjeni uključivih metoda podučavanja za rad s polaznicima obrazovanja iz skupina u nepovoljnom položaju te će se jačati sustav stručne potpore u obrazovnim ustanovama za djecu koja su žrtve diskriminacije i vršnjačkog nasilja.

U području visokog obrazovanja poticat će se uvođenje obrazovnih sadržaja vezanih za ljudska prava i demokratsko ili aktivno građanstvo u studijske programe kako bi se proširila dostupnost obrazovanja o ljudskim pravima i unaprijedilo znanje budućih stručnjaka – posebice budućih pravnika, socijalnih radnika, učitelja i nastavnika i svih koji će raditi s djecom, mladima i skupinama u nepovoljnom položaju i češće diskriminiranim skupinama.

3.4. Jednakost prilika na tržištu rada i zaštita prava radnika

Aktivna politika zapošljavanja usmjerena je na one skupine nezaposlenih osoba koje su zbog niza razloga u nepovoljnom položaju na tržištu rada, s posebnim naglaskom na mlade, starije, dugotrajno nezaposlene, niskokvalificirane i neaktivne osobe, kao i osobe s invaliditetom u cilju njihove aktivacije i zapošljavanja.

Strateški okvir za provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj do 2020. godine bio je postavljen Smjernicama za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2018. do 2020. godine (dalje u poglavlju: Smjernice). Smjernice su postavljale prioritete i ciljeve u području ukupne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj: povećanje stope zaposlenosti, usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada i pojačavanje aktivnosti informiranja sudionika na tržištu rada, pritom uzimajući u obzir i sve relevantne akte strateškog planiranja Republike Hrvatske te strateški okvir i preporuke Europske unije.

Hrvatski zavod za zapošljavanje sukladno Zakonu o tržištu rada⁵⁶ provodi mjere aktivne politike zapošljavanja. Mjere su od 2018. višestruko unaprijeđene, jasnije kategorizirane i

⁵⁴ Bagić, D. & Gvozdanović, A. (2015.) Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Hrvatskoj (izvješće).

⁵⁵ Dostupno na: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-croatia-croatian-translation-/16808b57c0>

⁵⁶ „Narodne novine“, broj: 118/18, 32/20 i 18/22

objedinjene u sklopu paketa „Od mjere do karijere“ te se na godišnjoj razini usklađuju s kretanjima na tržištu rada. Provedba mjera aktivne politike zapošljavanja je dodatno financijski osnažena u odnosu na prethodno razdoblje. Pri financiranju mjera aktivne politike zapošljavanja, Republika Hrvatska, uz nacionalna sredstva, koristila je i sredstva iz Europskog socijalnog fonda, u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020., u sklopu kojeg je trećina sredstava predviđena upravo za operacije s ciljem povećanja zapošljivosti i mobilnosti radne snage.

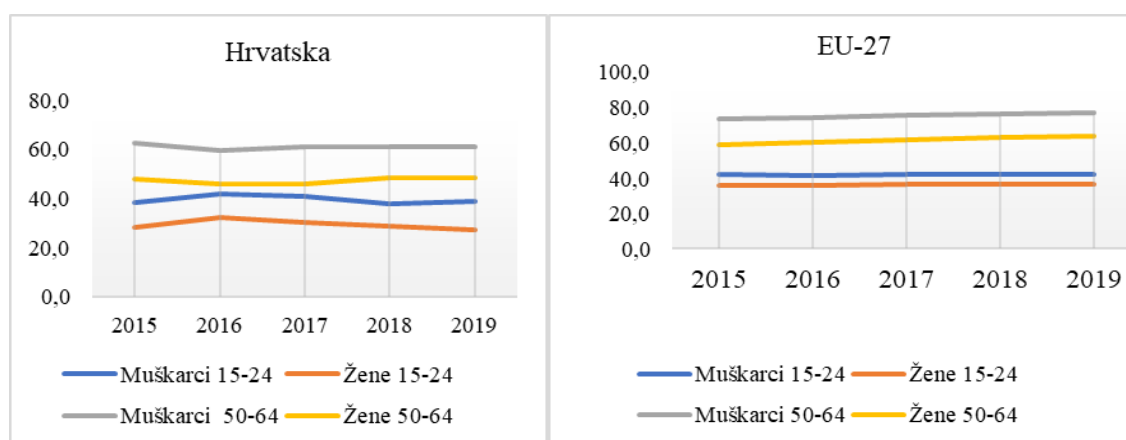
Od 2020., u okviru mjera aktivne politike zapošljavanja, više se ne financira stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa. Osobe koje se prvi put zapošljavaju u svome zvanju kako bi stekle samostalnost u radu te učenje poslova svoga zvanja, mogu koristiti potpore za zapošljavanje, odnosno mjeru potpore za zapošljavanje za stjecanje prvog radnog iskustva/pripravništvo, koja je u provedbi od 2018. Prednosti ovih mjera su višestruke, a najvažnije je kako se istima potiče zapošljavanje, odnosno zasnivanje radnog odnosa koji osobi jamči sva prava koja proizlaze iz radnog odnosa i kolektivnih ugovora.

Dodatno, uslijed posebnih okolnosti izazvanih pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2, potpore usmjerene na očuvanje radnih mjesta bile su od iznimnog značaja te su postale glavni zaštitni mehanizam očuvanja zaposlenosti i sprječavanja nezaposlenosti. Od 2016. do kraja 2021., u mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je gotovo 181.000 osoba, dok je kroz potpore za očuvanje radnih mjesta u razdoblju od početka provedbe mjera do prosinca 2021. godine isplaćeno više od 12 milijardi kuna za oko 700.000 radnika odnosno gotovo 126.000 poslodavaca.

Nadalje, krajem 2015. usvojena je Strategija cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere u Republici Hrvatskoj 2016. – 2020. godine. Strategija je predstavljala formalni okvir za promicanje cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i njegovu implementaciju u obrazovne sustave, sustave zapošljavanja i socijalnog uključivanja.

Važno je naglasiti i kako u skladu s Preporukom Vijeća Europske unije o uspostavi Garancije za mlade iz 2013., Republika Hrvatska provodi niz mjera s ciljem brze aktivacije mladih na tržištu rada. Mjere su objedinjene u sklopu Plana implementacije Garancije za mlade koji sadrži potpuni opis reformi i mjera koje je potrebno provesti kako bi se olakšao prijelaz mladima iz sustava obrazovanja u zapošljavanje te se uspostavio sustav Garancije za mlade.

Prikaz 1. Stopa aktivnosti stanovništva po spolu i dobi (%)⁵⁷

⁵⁷ Dostupno na: Eurostat, 2020., https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc160/default/table?lang=en, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEPSR_WC130/default/table?lang=en&category=tepsr.tepsr_fw_c_si

Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027. temelj je za daljnji razvoj politika i aktivnosti usmjerenih na uključivanje osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada. Naglasak je i dalje na jačanju mjera aktivne politike zapošljavanja i ostalih programa kojima se potiče uključivanje na tržište rada. Među ključnim zadaćama je i podizanje kvalitete radnih mjesta. Također, jačat će se i kapaciteti institucija na tržištu rada s ciljem pružanja kvalitetne usluge korisnicima. Ujedno će se kroz profesionalno usmjeravanje i povećanje programa usmjerenih na cjeloživotno učenje te usklađivanje znanja i vještina s potrebama tržišta rada doprinositi razvoju ljudskih potencijala.

U okviru mirovinske reforme 2019., položaj osoba s invaliditetom je poboljšán, iako u odnosu na broj osoba s invaliditetom u radno aktivnoj dobi - njih 211.078; udio zaposlenih osoba s invaliditetom je i dalje nizak - 11.610.⁵⁸ Kako bi zadržali osobe s invaliditetom u svijetu rada, povećana je naknada plaće koja im se isplaćuje za vrijeme profesionalne rehabilitacije i to na iznos minimalne plaće. Ujedno je podignuta starosna dob do koje se stječe pravo na profesionalnu rehabilitaciju, s prijašnjih 53 na 55 godina života. Time se potiče zapošljavanje osoba s invaliditetom, posebno onih u starijoj životnoj dobi, što će u konačnici rezultirati uključivanjem većeg broja osoba s invaliditetom na tržište rada. Također, povećana je i osnovica za određivanje novčane naknade zbog tjelesnog oštećenja za 15 % za one korisnike naknade kojima je utvrđeno tjelesno oštećenje zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti.

Osim toga, proširen je krug osiguranika – osoba s invaliditetom koje mogu ostvariti pravo na staž osiguranja s povećanim trajanjem, na način da im se svakih 12 mjeseci staža osiguranja računa kao 15 mjeseci (radi se o osobama s Down sindromom, gluhoslijepim osobama, osobama oboljelim od sustavnih upalnih bolesti zglobova i vezivnog tkiva). Pritom je važno napomenuti kako pravo na staž osiguranja s povećanim trajanjem osobe s invaliditetom mogu ostvariti i u slučaju da su radile u nepunom radnom vremenu. Za stjecanje prava na starosnu mirovinu ovoj kategoriji osoba snižena je dobna granica i to po jednu godinu za svakih pet godina provedenih u osiguranju.

U odnosu na povećanje minimalne plaće valja istaknuti da je u proteklom razdoblju Vlada Republike Hrvatske pokazala odlučnost u dosljednoj implementaciji načela postavljenih Europskim stupom socijalnih prava koji su Europski parlament, Vijeće i Europska komisija proglasili u studenom 2017. U okviru tih načela snažno je naglašeno pitanje prikladne razine minimalne plaće. Tako se sukladno načelu br. 6. utvrđuje da „Radnici imaju pravo na pravedne plaće od kojih se može dostojno živjeti“, te nadalje „Osigurava se primjerena minimalna plaća kojom se mogu zadovoljiti potrebe radnika i njihovih obitelji u određenim nacionalnim gospodarskim i društvenim uvjetima“.

Usljed zakonskih intervencija iz 2017. i 2021. kojima je dopunjena definicija minimalne plaće, položaj primatelja najnižih plaća u Republici Hrvatskoj značajno je poboljšán. Zakonom o izmjenama i dopuni Zakona o minimalnoj plaći⁵⁹ izvršene su dodatne zakonske intervencije kojima je dopunjena definicija minimalne plaće i poboljšán položaj primatelja minimalne plaće u Republici Hrvatskoj. Udio minimalne plaće u prosječnoj plaći s početnih 35.7 % koliko je iznosio 2012. dosegao je 46.29 % u 2021. No, pored evidentnog administrativnog povećanja od 36.22 % u razdoblju od 2016. do 2020. godine, došlo je i do stvarnog povećanja minimalne plaće zbog izuzimanja zakonskih povećanja plaće za prekovremeni rad, otežane uvjete rada, rad nedjeljom i rad blagdanom iz minimalne plaće, tako da ukupno povećanje zapravo iznosi 39.61 %.

⁵⁸ Dostupno na: <https://posi.hr/wp-content/uploads/2020/04/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-radu-POSI-za-2019.pdf>

⁵⁹ „Narodne novine“, broj: 120/21

Budući da je institut minimalne plaće socijalno zaštitni instrument, na taj način pozitivno se utjecalo na tzv. siromaštvo zaposlenih jer navedena zakonska povećanja plaće, prema novom modelu, ciljane skupine radnika primaju povrh zakonski zagaraniranog iznosa. Također je ustanovljeno i sustavno i stručno praćenje kretanja minimalne plaće formiranjem posebnog povjerenstva kao savjetodavnog tijela ministra nadležnog za rad u postupku predlaganja visine minimalne plaće Vladi Republike Hrvatske.

U pogledu neslužbenog tržišta rada, suzbijanje neprijavljenog rada (tzv. „rada na crno“), utvrđeno je kao prioritetna aktivnost inspektora rada i u programima rada Državnog inspektorata, iako valja napomenuti da, zbog više pojavnih oblika neprijavljenoga rada, koje k tome uređuju različiti propisi, za učinkovit nadzor postoji izuzetna potreba suradnje više nadležnih inspekcija te Porezne uprave. Stoga je ministarstvo nadležno za rad u razdoblju od listopada 2016. do travnja 2018., u suradnji s nadležnim tijelima iz Slovačke i Njemačke provodilo *twinning* projekt „Jačanje politika i kapaciteta za suzbijanje neprijavljenoga rada“ financiran sredstvima IPA programa Europske unije za Republiku Hrvatsku. Projekt je uspješno okončan, a rezultirao je preporukama za uspostavu učinkovitijeg sustava politika, mjera i kontrolnih mehanizama koji će doprinijeti suzbijanju ove neželjene društvene pojave koja najteže pogađa upravo najranjivije skupine radnika u Hrvatskoj.

Nastavno na ovaj projekt, 2019. osnovana je i radna skupina koja je izradila strateški okvir za borbu protiv neprijavljenoga rada – Nacionalni program za suzbijanje neprijavljenog rada u Republici Hrvatskoj 2021. – 2024. i Akcijski plan za provedbu Nacionalnog programa – koji je 25. veljače 2021. i usvojen. Provedbom mjera tog dokumenta na učinkovit i sveobuhvatan način utjecat će se na poboljšanje zaštite radnih prava onih radnika koji su izloženi nezakonitim praksama pojedinih poslodavaca, a koje se ogledaju, primjerice, u potpuno neprijavljenom radu, djelomično neprijavljenom radu, ili radu putem neodgovarajućih ugovora koji ne podrazumijevaju radni odnos niti prava koja radnicima jamči radno zakonodavstvo.

U svrhu sprječavanja zlorababa, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o radu⁶⁰, došlo je do izmjene odredbi koje se tiču ugovora o radu na određeno vrijeme. Noveliranjem općeg propisa o radu dopunjene su zakonske odredbe u smislu propisivanja, odnosno ograničavanja maksimalnog broja uzastopnih ugovora. Pritom je potrebno naglasiti iznimnu važnost mogućnosti postizanja dogovora socijalnih partnera oko ovakve teme. Predloženo opravdavaju i podaci koji se odnose na visoki udio ugovora o radu na određeno vrijeme u ukupno sklopljenim ugovorima u radu (službeni podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje), kao i Izvješće pučke pravobraniteljice za 2020. godinu, prema kojemu je među zaposlenima na određeno vrijeme 16.5 % mladih između 25 i 29 godina, što ih čini najzastupljenijom skupinom u radu na određeno te su teško pogođeni krizom na tržištu rada potaknutom pandemijom. Izmjenama i dopunama Zakona o radu uređuje se i rad koji se obavlja putem digitalnih radnih platformi, a u skladu s Nacionalnim planom oporavka i otpornosti 2021. – 2026. Dopuna Zakona o radu u ovom dijelu stupit će na snagu 1. siječnja 2024.

Unatoč postignutom napretku prethodnih godina, strukturni statistički pokazatelji, kao i godišnja izvješća pučke pravobraniteljice ukazuju na potrebu za poduzimanjem daljnjih napora s ciljem izjednačavanja prilika za zapošljavanje posebno ranjivim skupinama građana. Prema indeksu ravnopravnosti Europskog instituta za ravnopravnost spolova, nejednakost između muškaraca i žena u Hrvatskoj jedna je od najviših u Europskoj uniji.

⁶⁰ „Narodne novine“, broj: 151/22

Samo 66 % stanovništva u dobi 15 – 65 godina sudjeluje na tržištu rada, a jaz između aktivnosti ženske i muške radne snage iznosi 10 postotnih bodova, u korist muškaraca. Stopa nezaposlenosti žena kontinuirano je viša od stope nezaposlenosti muškaraca, a razlike postaju još veće ukoliko se izdvojeno sagleda položaj posebno ranjivih skupina stanovništva poput žena s invaliditetom ili žena romskog podrijetla.

Područje rada i zapošljavanja je, prema izvješćima pučke pravobraniteljice, ono u kojem se iz godine u godinu zaprima najveći broj prijava za diskriminaciju (u 2020. 28.5 % pritužbi odnosi se na područje rada i zapošljavanja; 2021. 28 % pritužbi odnosi se na područje rada i zapošljavanja). Pri tome treba uzeti u obzir i činjenicu da se, kada se diskriminacija događa u radnom okruženju, velik broj osoba ne odlučuje istu prijaviti zbog straha da će im se situacija na radnom mjestu pogoršati.

U srednjoročnom razdoblju potrebno je raditi na osvještavanju poslodavaca o identifikaciji, rješavanju te prevenciji budućih slučajeva diskriminacije u području rada i zapošljavanja. Pritom je edukacija osoba koje rade u području upravljanja i razvoja ljudskih potencijala ključna za prepoznavanje i suzbijanje diskriminacije i jedan od ključnih instrumenata prevladavanja ovakvih situacija. Isto tako, potrebno je informiranje drugih relevantnih dionika, poput državnih službenika o odredbama nediskriminacijskog zakonodavstva. Potrebne su i aktivnosti osnaživanja građana koje su u nepovoljnom položaju, poput osoba starijih od 50 godina, dugotrajno nezaposlenih, mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih, pripadnika nacionalnih manjina, žena i ostalih skupina koje se prepoznaju kao češće diskriminirane u području rada i zapošljavanja.

Dodatna dimenzija koju je potrebno uzeti u obzir je kratkoročan i srednjoročan utjecaj kriznih situacija na povećanje već postojećih nejednakosti u pristupu radu. Mladi, osobe starije dobi, osobe slabijeg imovinskog stanja, roditelji male djece i samohrani roditelji u većem su riziku od daljnje povrede njihovih prava u vezi s radom zbog gospodarski nepovoljnih prilika uvjetovanih krizom izazvanom globalnom pandemijom.

Kako bi se odgovorilo na potrebe u području zapošljavanja i rada u srednjoročnom razdoblju provodit će se Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027. godine, dok će mjere vezane za prevenciju diskriminacije u području rada i zapošljavanja biti sastavni dio Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, koji obuhvaća područje suzbijanja diskriminacije. Planirano je djelovanje usmjereno podizanju razine svijesti poslodavaca, stručnjaka u području razvoja ljudski potencijala i predstavnika radnika o položaju skupina češće izloženih diskriminaciji pri zapošljavanju i u radu te osnaživanje žrtava diskriminacije i osoba u riziku od diskriminacije kroz jačanje njihovih kompetencija i kapaciteta za ravnopravno sudjelovanje na tržištu rada kao i sustavno praćenje podataka o jednakosti u području rada i zapošljavanja.

3.5. Unaprjeđenje zdravstvene zaštite za češće diskriminirane skupine

Pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom, zajamčeno je Ustavom RH (članak 59.), a na europskoj razini Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (članak 35.) prema kojoj svatko ima pravo na pristup preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i pravo na liječenje pod uvjetima utvrđenima nacionalnim zakonodavstvom i praksom. Posljedično, zdravstvena skrb u Republici Hrvatskoj za cjelokupno stanovništvo pruža se, među ostalim, na načelima jednakosti, kontinuiranosti i dostupnosti sukladno odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti⁶¹ i Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju,⁶² Zakona o zaštiti prava pacijenata⁶³ te drugih zakona i podzakonskih akata. Broj i raspodjela zdravstvenih ustanova određeni su Mrežom javne zdravstvene službe koja se određuje: temeljem ukupnog broja stanovnika, ukupnog broja osiguranih osoba Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, demografskih karakteristika, zdravstvenog stanja, socijalne strukture te gravitirajućeg broja stanovnika, karakteristika pojedinih područja, raspoloživosti zdravstvenih resursa, utjecaja okoliša na zdravlje stanovništva i gospodarskih mogućnosti.

Međutim, primjena zajamčenog pristupa javnozdravstvenim uslugama je kompleksna i određena nizom čimbenika. Stručna skupina Europske komisije o učinkovitim načinima ulaganja u zdravstvo u Izvješću o pristupu zdravstvenim uslugama u Europskoj uniji iz 2016. među čimbenicima koji utječu na jednakost u pristupu navode: razinu javnog i privatnog financiranja zdravstva, jednostavnost i razumijevanje zdravstvenog sustava i dostupnost usluga, geografsku udaljenost zdravstvenih ustanova, raspoloživost medicinskog osoblja, raspoloživost i dostupnost inovativnih lijekova i kapitalne medicinske opreme.

Iz izvještaja Europskog opservatorija za zdravstvene sustave i politike za 2019. za Republiku Hrvatsku, razvidno je da su izdaci za zdravstvo po stanovniku 2017. iznosili 1.272 eura te su bili među najnižima u Europskoj uniji gdje su prosječni izdaci iznosili 2.884 eura. U Hrvatskoj je zdravstvu namijenjeno 6.8 % BDP-a, dok je prosjek Europske unije 9.8 %. Međutim, udio javnih sredstava koji u Hrvatskoj iznosi čak 83 % viši je od europskog prosjeka. Obvezno osiguranje uključuje raznovrsne usluge zdravstvene zaštite, ali naplaćuje se participacija, zbog čega je potrebno ugovaranje dopunskog zdravstvenog osiguranja. Izravna plaćanja, koja ne obuhvaćaju dopunsko zdravstveno osiguranje, ukupno su činila 10.5 % izdataka za zdravstvo 2017., što je ispod prosjeka Unije od 15.8 %.

Prema podacima Eurostat-a za 2018., u Republici Hrvatskoj zabilježena je vrlo niska stopa (1.4 %) nezadovoljenih potreba za zdravstvenom skrbi prema samoprocjeni ispitanika, dok je europski prosjek (EU – 28) iznosio 2 %. Međutim, stopa osobno percipirane nezadovoljene potrebe za zdravstvenom skrbi mnogo je viša kod skupina s niskim dohotkom nego kod onih s visokim dohotkom. Osim razine dohotka, postoje razlike i ovisno o stupnju obrazovanja, dobi i spolu.

Primjerice, stopa nezadovoljene potrebe za zdravstvenom skrbi posebno je visoka među ispitanicima starijim od 65 godina, gdje su podaci za Republiku Hrvatsku među najnepovoljnijim u Europskoj uniji. Te razlike mogu ukazivati na probleme u pristupačnosti skrbi za pojedine skupine stanovništva, poput starijih osoba i osoba u ruralnim područjima udaljenim od sjedišta bolnica. Istraživanja provedena na razini država članica Europske unije,⁶⁴

⁶¹ „Narodne novine“, broj: 100/18, 125/19, 147/20, 119/22 i 156/22

⁶² „Narodne novine“, broj: 80/13, 137/13 i 98/19

⁶³ „Narodne novine“, broj: 169/04 i 37/08

⁶⁴ Indeks razvijenosti politika integracije imigranata - MIPEX u Hrvatskoj, dostupno na: <https://www.mipex.eu/croatia>

ali i nacionalna izvješća⁶⁵ ukazuju da migranti, češće nego većinska populacija iskazuju nezadovoljene medicinske potrebe, što može biti povezano s ograničenim pristupom zdravstvenom osiguranju, nedostatku informacija o tome kako ostvariti pristup uslugama, nedostatku financijskih resursa ili jezičnoj barijeri.

Nadalje, mentalno zdravlje je važna komponenta i nerazdvojjiv dio zdravlja i kao takvo jedan je od javnozdravstvenih prioriteta Svjetske zdravstvene organizacije. S obzirom na težinu problema i ozbiljnost posljedica koje nose mentalni poremećaji na društvo kao cjelinu nužno je i nadalje kontinuirano provoditi sveobuhvatne i specifične mjere na području promocije i zaštite mentalnog zdravlja te liječenja mentalnih poremećaja.

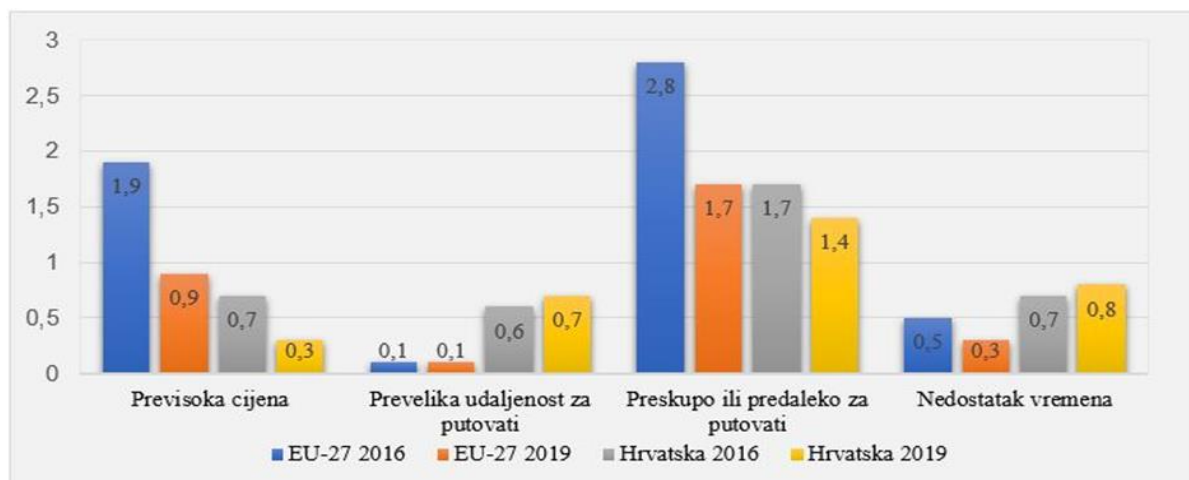
Potrebu za novim strateškim pristupom u zaštiti mentalnog zdravlja potiče i nekoliko velikih izazova mentalnom zdravlju populacije kao što su demografske promjene, posebice u smislu povećanja zastupljenosti starije populacije te promjene zastupljenosti duševnih poremećaja u ukupnom morbiditetu. Starenjem populacije vjerojatno će se povećati potreba za zdravstvenom zaštitom uz istovremeno smanjivanje radno sposobnog stanovništva.

Psihosocijalni stres je jedan od značajnih rizičnih faktora za nastanak i održavanje poteškoća u mentalnom zdravlju i pridonosi porastu poremećaja mentalnog zdravlja. Stoga je potrebno planirati specifične intervencije za smanjenje stresa na zdravlje ljudi. Ekonomski teret uzrokovan poremećajima mentalnog zdravlja 2015. iznosio je između 2.2 – 4.4 % BDP-a u zemljama članicama Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj.

Stoga je Vlada Republike Hrvatske donijela Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030. čija je svrha da se u skladu s već donesenim komplementarnim strategijama na drugim područjima, osobito na području zdravstvene zaštite, uspostave dugoročni ciljevi za unaprjeđenje postojećih i razvoj novih modela zaštite mentalnog zdravlja kako bi se smanjila pojava psihičkih poremećaja i invalidnosti povezanih s njima te povećala dostupnost skrbi na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

⁶⁵ Evaluacija Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine (autori: Peurača B., Đurić I., Novak I.) objavljena je u publikaciji Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini koja je dostupna na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Okvir%20za%20integraciju%20osoba%20kojima%20je%20odobrena%20me%C4%91unardna%20za%C5%A1tita%20na%20lokalnoj%20razini.pdf>

Prikaz 2.⁶⁶ Samoprocjena nezadovoljenih potreba za zdravstvenom skrbi (unmet health care need) (%) – prijavljeni razlozi zbog kojih nisu zadovoljene potrebe za zdravstvenom skrbi

Potom, međunarodne preporuke upućene Republici Hrvatskoj u okviru mehanizama za zaštitu ljudskih prava ukazuju na potrebu: ravnomjernije područne pokrivenosti zdravstvenim uslugama i veće dostupnosti zdravstvenih usluga skupinama u nepovoljnom položaju (osobama s invaliditetom, osobama romskog podrijetla te osobama iz ruralnih i udaljenih područja), integracije usluga zaštite mentalnog zdravlja u opće zdravstvene i socijalne usluge u zajednici te veće dostupnosti prenatalne i postnatalne zaštite za žene iz ranjivih skupina.

Preporuke pučke pravobraniteljice ukazuju na nejednaku opremljenost zdravstvenih ustanova medicinsko-tehničkom opremom, potrebu za sustavnim financiranjem skupih lijekova, ali i na potrebu za edukacijom zdravstvenih djelatnika o pravima pacijenata te informiranje građana o pravima iz zdravstvenog osiguranja, s posebnim naglaskom na češće diskriminirane skupine.

Potencijalne prepreke za ostvarivanje pristupa javnozdravstvenim uslugama dodatno su naglašene tijekom krize potaknute pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2. Agencija Europske unije za temeljna prava⁶⁷ istaknula je povećan rizik od zaraze u specifičnim okruženjima, zbog otežanih mogućnosti fizičkog distanciranja i primjene epidemioloških mjera, primjerice za osobe u institucionalnom okruženju, kao što su domovi za starije osobe i zatvorski sustav. Potom, tijekom pandemije novog koronavirusa SARS-CoV-2 povećana je razina psihološkog stresa i mogućnost zanemarivanja, pri čemu se kao rizične skupine prepoznaju osobe starije životne dobi u staračkim domovima, osobe s invaliditetom i osobe lišene slobode.

Kako bi se odgovorilo na opisane potrebe provodit će se mjere usmjerene na senzibilizaciju zdravstvenih radnika za potrebe češće diskriminiranih skupina, ujednačavanje dostupnost javnih zdravstvenih usluga te podizanje razine svijesti relevantnih dionika i javnosti o preprekama u ostvarivanju prava za češće diskriminirane skupine, poput transrodnih osoba.

⁶⁶ Izvor: Eurostat, 2019. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HLTH_EHIS_UN1E/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=367aa546-b087-416e-942b-1babef8db381

⁶⁷ Dostupno na: Agencija Europske unije za temeljna prava, 2020., Coronavirus pandemic in the EU - Fundamental rights implications: with a focus on contact-tracing app. Dostupno na: <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-may-1>

3.6. *Jednakost u pristupu stanovanju*

Budući da su ljudska prava univerzalna, nedjeljiva i međuovisna, povreda prava na stanovanje može utjecati na ostvarenje niza povezanih prava. Međunarodni dokumenti u području zaštite ljudskih prava (primjerice, članak 25. Opće deklaracije o ljudskim pravima, članak 11. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima) naglašavaju potrebu društvene brige za stambenu politiku, pravo na pristojan život, uključujući primjerenu hranu, odjeću, stan, zdravstvenu njegu ili potrebne socijalne usluge.

Međunarodne konvencije također priznaju ili se referiraju na pravo na stanovanje ili neke od aspekata prava na stanovanje, kao što su pravo na nepovredivost doma i vlasništvo. Važnost pristupa adekvatnom stanovanju prepoznaje se i u okviru globalnog cilja održivog razvoja broj 11: „Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim“ u sklopu kojeg će se pratiti napredak u adekvatnom, sigurnom i priuštivom stanovanju i osnovnim uslugama za sve.

U europskom kontekstu Europska socijalna povelja (revidirana) u članku 31. naglašava potrebu za stanovanjem odgovarajućeg standarda, ali i potrebu prevencije i iskorjenjivanja beskućništva kao i nužnost priuštivosti cijene stanovanja onima bez odgovarajućih prihoda. Upravo beskućnici predstavljaju i socijalno najugroženiju skupinu stanovništva u kontekstu pristupa stanovanju, te je njihovo stambeno zbrinjavanje posebno istaknuto u Strategiji suzbijanja beskućništva u Europskoj uniji.

Pitanje pristupa stanovanju bilo je zastupljeno među ciljevima Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2022. godine. U Akcijskom planu za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije u razdoblju od 2017. do 2019. provodila se mjera stavljanja u funkciju slobodnih stanova u vlasništvu Republike Hrvatske. Potom, u Akcijskom planu za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine istaknuta je važnost kontinuiranog provođenja mjera sprječavanja i suzbijanja diskriminirajućih postupaka i ponašanja prema strancima, pa tako i u području stanovanja. Bitno je istaknuti i Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine u kojem su opisani izazovi vezani za stambeno zbrinjavanje, predviđeno ulaganje u infrastrukturu za adekvatan smještaj/organizirano stanovanje/socijalno stanovanje, zbrinjavanje beskućnika u ekstremnim zimskim uvjetima, te u infrastrukturu namijenjenu socijalnom stanovanju za mlade nakon izlaska iz alternativne skrbi kao i stambeno zbrinjavanje hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji.

U prethodnim godinama provodile su se i mjere usmjerene poboljšanju uvjeta stanovanja osoba romskog podrijetla, stambenog zbrinjavanja izbjeglica, povratnika te reintegraciju povratnika i stambenog zbrinjavanja osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita sukladno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti.⁶⁸ S ciljem poboljšanja sustava azila te usklađivanja s najboljom praksom Europske unije, uz izmjene zakonodavstva, Republika Hrvatska poduzimala je i aktivnosti za razvoj administrativnih i tehničkih kapaciteta kao što su povećanje smještajnih kapaciteta za tražitelje međunarodne zaštite te obuka i povećanje broja službenika koji rade na poslovima vezanim za međunarodnu zaštitu. Navedene aktivnosti usmjerene na tražitelje međunarodne zaštite i osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita sufinancirane su sredstvima Fonda za azil, migracije i integraciju u sklopu višegodišnjeg financijskog okvira 2014. – 2020., s čime će se nastaviti i u novoj financijskoj perspektivi Europske unije za razdoblje 2021. – 2027.

⁶⁸ „Narodne novine“, broj: 70/15 i 127/17

Provode se i programi stambenog zbrinjavanja kojima se ostvaruju uvjeti za razvoj i naseljavanje ratom stradalih i drugih potpomognutih područja. Radi pozitivnih učinaka usmjerenih na ostanak i naseljavanje stanovništva, stambeno se zbrinjavaju i osobe deficitarnih struka i zanimanja. Žrtve nasilja u obitelji stambeno se zbrinjavaju na području cijele Hrvatske, a od 2018. u tijeku je i osiguravanje stambenih jedinica za smještaj osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom.

Među programima stambenog zbrinjavanja važno je istaknuti provedbu Programa stambenog zbrinjavanja stradalnika iz Domovinskog rata, Programa društveno poticane stanogradnje (POS), Programa stambenog zbrinjavanja povratnika – bivših nositelja stanarskog prava i Programa društveno poticanog najma stanova.

U izvanrednim okolnostima, kao što su poplave, požari, klizišta, potres, eksplozije i druge slične okolnosti, na području primjene Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima osigurava se i stambeno zbrinjavanje obitelji koja ostane bez jedine stambene jedinice uvjetne za stanovanje. Jedna od mjera pomoći u rješavanju stambenih pitanja građanima jest subvencioniranje stambenih kredita, kao poticajna mjera kojom se mladima subvencionira plaćanje dijela stambenog kredita prvih pet godina otplate kredita.

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje usmjeren je na jačanje uključenosti društvenih skupina koje su na bilo koji način onemogućene da kvalitetno rješavaju probleme vezane za stanovanje i djeluje na rješavanju stambenih problema, odnosno rješavanju stambenog pitanja za sljedeće skupine u nepovoljnom položaju: prognanici, povratnici i izbjeglice kao bivši nositelji stanarskog prava, žrtve nasilja u obitelji, osobe koje su zbog izvanrednih okolnosti (poplave, potresi i slične okolnosti) ostale bez jedine stambene jedinice za stanovanje, osobe s odobrenom međunarodnom zaštitom, socijalno osjetljive skupine, skupine u riziku od siromaštva, mlađe obitelji koje nemaju u vlasništvu drugi stambeni objekt, kao i najosjetljivije skupine povratnika i izbjeglica u potrebi za stambenim zbrinjavanjem koje ispunjavaju kriterije Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice.

Kontinuirano se radi na stavljanju u funkciju slobodnih stanova u vlasništvu Republike Hrvatske, te uz redovne aktivnosti rješavanje stambenih problema kroz alate poticanja povratka, ostanak i naseljavanje stanovništva, temeljem zaključka Vlade Republike Hrvatske od 4. siječnja 2021., iz raspoloživog stambenog fonda kojim upravlja, osigurava privremeni smještaj obiteljima i osobama koje su zbog razornih potresa u Hrvatskoj tijekom 2020. ostale bez stambenih objekata u kojima su živjele, a koje nemaju mogućnost neovisno o drugima osigurati odgovarajući smještaj. Za vrijeme trajanja privremenog smještaja korisnici su oslobođeni svih troškova vezanih uz smještaj.

Na osnovu prijave za privremeni smještaj, iz razloga što se uslijed potresa ostalo bez jedine stambene jedinice za stanovanje, Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje u najkraćem mogućem roku osigurao je privremeni smještaj obiteljima i osobama koje su na potresom pogođenim područjima ostale bez stambenog objekta u kojima su živjeli, a koje nemaju mogućnost samostalno osigurati odgovarajući smještaj svojim radom, dohotkom ili na drugi način.

Sve raspoložive stambene jedinice stavljene su u funkciju za privremeni smještaj osoba s potresom pogođenih područja. U razdoblju od kraja 2020. do 19.4.2022. doneseno je 116 odluka o privremenom smještaju, od toga aktivnih je 96, dok je u međuvremenu 20 korisnika odustalo. Izmjenama Zakona o obnovi od potresa Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje nadležan je i za privremeno stambeno zbrinjavanje u mobilnim stambenim jedinicama (stambeni kontejneri) na području na kojem je proglašena katastrofa.

U tu svrhu Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje u siječnju 2022. preuzeo je na korištenje od Ministarstva unutarnjih poslova 359 kontejnera i mobilnih kućica za stambeno zbrinjavanje korisnika. Većina stambenih jedinica kojima upravlja Središnji državni ured opremljena je najnužnijim predmetima kućanstva te su korisnici za vrijeme trajanja privremenog smještaja oslobođeni svih troškova vezanih uz stanovanje. Za dio korisnika koji nije prihvatio smještaj na drugim područjima rješavanje stambenog pitanja osigurat će se putem obnove ili gradnje stambenih jedinica. Obnova, odnosno uklanjanje oštećenih obiteljskih kuća i gradnja zamjenskih kuća, provodi se temeljem Zakona o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije.⁶⁹

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje provodi stambeno zbrinjavanje prema modelu najma obiteljske kuće u državnom vlasništvu, najma stana u državnom vlasništvu, darovanja neuseljive obiteljske kuće u državnom vlasništvu i građevnog materijala za njezinu obnovu ili rekonstrukciju, dogradnju/nadogradnju i dovršetak izgradnje obiteljske kuće u vlasništvu korisnika. Nadalje, sa svrhom stambenog zbrinjavanja sklapaju se ugovori o najmu i plaćanje zaštićene najamnine za korištenje stambene jedinice u vlasništvu države.

Kapitalne potpore za održivi povratak ostvaruju se kroz sufinanciranje projekata izgradnje ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja, zdravstvene ustanove, energetske obnove ustanova, javne rasvjete, ekološke rasvjete, izgradnje crpnih stanica, izgradnje pješačkih staza i nerazvrstanih cesta, uređenja nerazvrstanih cesta, obnove prometnica, modernizacije prometne i komunalne infrastrukture, izgradnje vodoopskrbnog sustava, uređenja kulturnih centara, obnove društvenih domova i izgradnje sportskih igrališta.

Jedno od osnovnih načela koja se primjenjuju u radu je jednako postupanje u odnosu na rješavanje stambenih problema i pružanje jednakih mogućnosti svima kako bi se stvorile pretpostavke da se gotovo svi korisnici kroz rješavanje stambenih problema adekvatno uključe u društvo i budu jednako prisutni u svim područjima života.

Unatoč aktivnostima koje se provode na nacionalnoj razini prepoznaju se i određeni izazovi. Prema recentnim istraživanjima priuštivost stanovanja još uvijek je temeljna prepreka podmirivanju stambenih potreba i ostvarivanju prava na stanovanje kao socijalnog prava u Hrvatskoj. Prema dostupnim istraživanjima o stambenom statusu⁷⁰ u prethodnom desetljeću primjetna je nesigurnost stanovanja realiziranog tržišnim putem: zaduživanjem ili privatnim najmom. S jedne strane, pojavljuju se problemi prezaduženosti i poteškoće kućanstava s otplatom stambenih kredita te porast blokada računa, ovrha i deložacija, a s druge okolnost neuređenog tržišta privatnog najma. Dio iznimno visokog broja blokada računa u Hrvatskoj, koji je vrhunac dosegno na nešto više od 327.000 blokiranih građana krajem 2016. odnosio se na dugovanja temeljem stambenih i hipotekarnih kredita, a broj ovrha stanova i kuća narastao je s 738 u 2007., na 3.225 u 2014.

Podstanarstvo realizirano na privatnom tržištu najma u Hrvatskoj je, kao i u drugim postsocijalističkim zemljama⁷¹ velikim dijelom još uvijek dio sive ekonomije, karakterizirano neformalnim dogovornim, a ne formalnim ugovornim aranžmanima što se odražava na sigurnost i stabilnost stambenog statusa podstanara.

⁶⁹ „Narodne novine“, broj: 21/23

⁷⁰ Rodik, P., Matković, T. i Pandžić, J. (2019) „Stambene karijere u Hrvatskoj: od samoupravnog socijalizma do krize financijskog kapitalizma“, *Revija za sociologiju*, 49(3), str. 319–348. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/rzs/article/view/8726> (Pristupljeno: 20. siječanj 2021).

⁷¹ Pandžić, J. (2018). 'József Hegedüs, Martin Lux, Vera Horváth (eds.): Private Rental Housing in Transition Countries. An Alternative to Owner Occupation?', *Revija za socijalnu politiku*, 25(2), str. 230-234. <https://doi.org/10.3935/rsp.v25i2.1546>

Prema podacima Eurostata za Hrvatsku u 2019. 35.7 % stanara koji su plaćali tržišnu stanarinu bilo je preopterećeno, odnosno na troškove stanovanja otpadalo je više od 40 % raspoloživog dohotka.⁷² Osim što različite stambene statuse prate različiti tipovi (ne)sigurnosti, njima inherentni rizici ne pogađaju podjednako različite demografske i socioekonomske skupine.

Preporuke upućene Republici Hrvatskoj kroz nacionalne i međunarodne mehanizme zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije odnose se na omogućavanje socijalnog stanovanja za skupine u nepovoljnom socioekonomskom statusu, uključujući mlade koji izlaze iz alternativne skrbi,⁷³ osiguravanje cjenovno pristupačnih i odgovarajućih socijalnih stanova u integriranim područjima za Rome te legalizaciju i sprječavanje prisilnih deložacija.⁷⁴

Uz međunarodne preporuke, Europski sud za ljudska prava, u predmetu Statileo protiv Hrvatske (Presuda, 10. srpnja 2014., zahtjev br. 12027/10) utvrdio je povredu članka 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U presudi je utvrđeno kako je Zakonom o najmu stanova na najmodavce stavljen nerazmjerni i pretjerani pojedinačni teret, budući da oni moraju snositi većinu socijalnih i financijskih troškova stambenog zbrinjavanja. Nadalje u preporukama pučke pravobraniteljice istaknuta je i nejednakost u položaju osoba starije životne dobi, s obzirom da korisnici državnih domova za starije osobe imaju subvencionirani smještaj za razliku od onih u privatnim domovima koji su time stavljeni u nepovoljan položaj.

Slijedom navedenog određene skupine kao povratnici/izbjeglice, kao bivši nositelji stanarskog prava, stradalnici Domovinskog rata, beskućnici, mlade osobe nakon napuštanja domova za nezbrinutu djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditeljske skrbi, tražitelji međunarodne zaštite prepoznaju se kao posebno ranjive u kontekstu pristupa adekvatnom stanovanju. Nadalje, u kontekstu pristupa stanovanju ranjivu skupinu predstavljaju i ovršenici te članovi njihovih kućanstava koji prisilnim iseljenjem mogu ostati bez jedinog odgovarajućeg i sigurnog utočišta za život, što može voditi u beskućništvo te u kriznoj situaciji biti posebno pogubno za zdravlje i život ovršenika i članova kućanstva.

Relevantan aspekt prava na adekvatno stanovanje je i nastanjivost. Stanovanje nije adekvatno ako ne jamči sigurnost ili ne pruža prikladan prostor, kao i zaštitu protiv hladnoće, vlage, topline i drugih rizika za zdravlje i strukturnih rizika. Stoga je uz pristup stanovanju blisko vezan i pojam energetske siromaštva. U Hrvatskoj još uvijek ne postoji jedinstvena i prihvaćena definicija energetske siromaštva dok se u različitim dokumentima Europske unije najčešće koristi definicija prema kojoj se kućanstvo može opisati kao kućanstvo u riziku od energetske siromaštva ako troškovi za energiju predstavljaju više od 10 % prihoda kućanstva. Energetske siromaštvo se najčešće opisuje kao kombinacija nekoliko faktora: niskih prihoda, visokih rashoda za energiju i niske energetske učinkovitosti u kućanstvu. Energetske siromaštvo je stoga kompleksni problem koji zahtijeva interdisciplinarni pristup različitih sektora: energetike, sustava socijalne skrbi, zdravstvenog sustava.

Među preporukama međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava, a u odnosu na energetske siromaštvo, ističe se potreba za osiguravanjem pristupa čistoj vodi, osnovnoj infrastrukturi i ključnim komunalnim uslugama za sve, uz izričite zaštitne mjere za pripadnike romske nacionalne manjine.

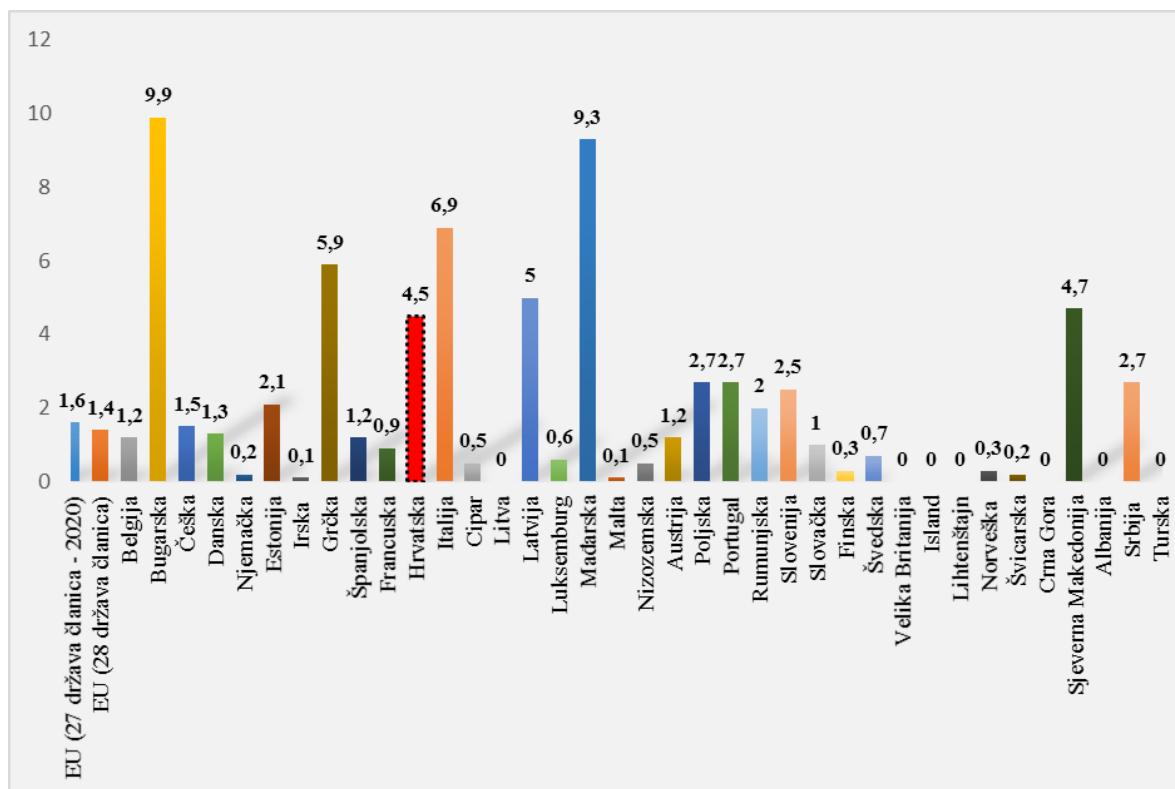
⁷² Eurostat, 2019. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi164/default/table?lang=en>

⁷³ Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families, dostupno na: <https://rm.coe.int/168046ccea>

⁷⁴ Izvješće o provedbi nacionalnih strategija integracije Roma za 2019.

Na potrebu za intervencijama u području energetskog siromaštva ukazuju i podaci Eurostat-a iz 2018. prema kojima u Republici Hrvatskoj 17.5 % kućanstava ne može podmiriti troškove struje, plina, grijanja i vode, dok prema podacima Ankete o dohotku stanovništva iz 2021.⁷⁵ godine 5.7 % osoba živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima.

Prikaz 3. Stopa teške deprivacije stanovništva prema stambenom statusu⁷⁶

Kako bi se odgovorilo na razvojne potrebe poduzimat će se mjere s ciljem stvaranja jednakih uvjeta za ostvarenje prava na stanovanje, osigurat će se financiranje istraživanje nejednakosti i pojava diskriminacije s kojima se susreću pojedine skupine, podizati razina znanja relevantnih dionika i javnosti o nejednakostima u području stanovanja te provoditi informiranje građana potresom pogođenih područja o mogućnostima ostvarenje prava na adekvatno stanovanje, a nastaviti će mjera stavljanja u funkciju slobodnih stanova u vlasništvu Republike Hrvatske i provedba programa stambenog zbrinjavanja.

⁷⁵ Anketa usklađena s uredbama EU-a i Eurostatovom metodologijom propisanom za istraživanje EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions)

⁷⁶ Odnosi se na udio stanovništva u stambenim jedinicama koje su prenapučene i imaju barem jedan od indikatora deprivacije u stanovanju. Prikaz se temelji na statistikama o dohotku i životnim uvjetima u Europskoj uniji (EU-SILC)

3.7. *Zaštite prava građana i suzbijanje diskriminacije u kriznim situacijama*

Razdoblje izrade Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine obilježeno je višestrukim kriznim situacijama na globalnoj i nacionalnoj razini. Pandemija koronavirusa SARS-CoV-2, ratna zbivanja u Ukrajini i najviša zabilježena razina raseljenih osoba od Drugog svjetskog rata, a na nacionalnoj razini i posljedice katastrofe uzrokovane potresima, naglasile su važnost zaštite ljudskih prava za otpornost društava i učinkovito suočavanje s krizama, ali i produbili postojeće izazove u području ljudskih prava i jednakosti. Krizne situacije ukazale su na nužnost ulaganja u ljudska prava, demokraciju i vladavinu prava, kako bi se učinkovito odgovorilo na krizne situacije.

Prethodno razdoblje obilježeno je naporima usmjerenim na suzbijanje pandemije novog koronavirusa SARS-CoV-2 koja je utjecala na niz područja društveno – gospodarskog života pa tako i na ostvarenje prava građana. Globalna kriza neusporedivih razmjera dodatno je naglasila postojeće izazove u području zaštite ljudskih prava i produbila postojeće nejednakosti, posebice u pristupu javnim uslugama.

Zbog mogućih implikacija na ostvarenje prava građana, međunarodna tijela u okviru mehanizama zaštite ljudskih prava tijekom 2020. ukazivala su na potrebu ublažavanja nejednakosti i zaštite od diskriminacije u kontekstu krize izazvane pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2. Tako su nositelji mandata posebnih procedura Ujedinjenih naroda objavili niz priopćenja za medije i izravnih komunikacija u kojima ističu da prilikom usvajanja izvanrednih mjera radi zaštite zdravlja i dobrobiti stanovništva ljudska prava moraju biti u središtu razmatranja.

Vijeće Europe objavilo je dokument „Poštivanje demokracije, vladavine prava i ljudskih prava u okviru krize izazvane pandemijom COVID-19“⁷⁷ koji sadrži smjernice državama članicama u kojima se naglašava potreba da se u odgovoru na zdravstvenu krizu osigura poštivanje ljudskih prava, zaštita posebno ranjivih skupina (starijih osoba i onih koji nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem) i poduzimaju mjere usmjerene protiv rasizma, ksenofobije i stigmatizacije. U nacionalnom kontekstu, pučka pravobraniteljica u suradnji s posebnim pravobraniteljicama, objavila je izvješće pod nazivom „Utjecaj epidemije COVID-19 na ljudska prava i jednakost – Preporuke za jačanje otpornosti na buduće krize“ s popisom općih i specifičnih preporuka za posebno ranjive skupine u kontekstu kriznih situacija.⁷⁸

Uzimajući u obzir da je provedba epidemioloških mjera rezultirala značajnim promjenama u različitim područjima društveno – gospodarskog života pojedine skupine prepoznate su kao posebno ranjive. Među njima se posebice ističu: osobe starije životne dobi (otežan pristup skrbi i povećan rizik od siromaštva), osobe s invaliditetom i kroničnim bolestima (otežan pristup zdravstvenoj skrbi), jednoroditeljske obitelji (povećan rizik od siromaštva slijedom nezaposlenosti), beskućnici (otežan pristup javnim uslugama, javnom prijevozu), žene (povećan stres i rizik od zaraze za osobe koje rade u pomažućim zanimanjima, češće u riziku od nasilja u obitelji), osobe u institucionalnom okruženju (zatvorenici, osobe u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite), djeca slabijeg socioekonomskog statusa (otežano redovito pohađanje nastave na daljinu, pristup tehnologijama za praćenje nastave na daljinu, pristup internetu), osobe koje žive u neadekvatnim stambenim uvjetima, u prenapučenim prostorima gdje nije moguće održavati fizičku distancu te kućanstva koja nemaju tekuću vodu.

⁷⁷ Hrvatska verzija dokumenta dostupna je na mrežnim stranicama Ureda zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava na poveznici: <https://uredzastupnika.gov.hr/vijesti/informativni-dokument-vijeca-europe/629>

⁷⁸ Dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-utjecaj-epidemije-covid-19-na-ljudska-prava-i-jednakost-preporuke-za-jacanje-otpornosti-na-buduće-krize/>

Nadalje, osobe koje su prolazile kroz tretmane liječenja koji su obustavljeni (kao što su transrodne osobe) te osobe koje su u svojim domovima izvrnute mržnji i/ili nasilju iz raznih razloga i druge skupine čiji je položaj posebno ugrožen pod utjecajem krize.

Prema izvještavanju Agencije Europske unije za temeljna prava u većini država članica došlo je do povećanja ksenofobnih i rasističkih incidenata, povećanja diskriminacije u pristupu dobrima i uslugama, ksenofobnih izjava u javnom prostoru kao i porasta dezinformacija u medijima, a otvorena su i pitanja vezana uz zaštitu osobnih podataka. Neki od značajnih rizika zaštiti osobnih podataka su korištenje osobnih podataka u svrhu izrade aplikacija za praćenje.⁷⁹

Iako u razdoblju izrade ovog dokumenta nisu poznate sve posljedice krize izazvane pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2 na zaštitu ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije u Hrvatskoj, podaci prikupljeni na razini Unije i na nacionalnoj razini mogu poslužiti kao smjernica za oblikovanje mjera usmjerenih na suzbijanje negativnih posljedica postojeće krize i postizanje jednakosti u razini zaštite prava građana. Izvješća pučke pravobraniteljice za 2020. i 2021. ukazuju da se kriza izazvana pandemijom novog koronavirusa SARS-CoV-2 odrazila i na povećanje broja pritužbi povezanih s pandemijskim okolnostima i problemima izazvanim (ne)primjenom epidemioloških mjera.

Tijekom 2021. broj pritužbi zbog diskriminacije temeljem zdravstvenog stanja povećan je 161 % u odnosu na godinu ranije. Prema podacima pučke pravobraniteljice, s pandemijskim je okolnostima povezan i veliki broj pritužbi u kojima nije navedena ni jedna diskriminacijska osnova (30 %), s obzirom da su pritužitelji navodili da su epidemiološke mjere diskriminatorne, no nije bilo moguće utvrditi osnovu iz Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Preporuke pučke pravobraniteljice temeljene na analizi stanja u 2020. i 2021. godine posebno naglašavaju potrebu za zakonodavnim izmjenama, strateškim djelovanjem u području razvoja sustava mentalnog zdravlja, informiranja građana o pravima u sustavu zdravstvene skrbi (uključujući mogućnosti korištenja psihološke pomoći) i poduzimanjem mjera kojima se omogućava jednaka dostupnost zdravstvenih usluga u kriznim situacijama (uključujući dostupnost zdravstvenih usluga za beskućnike i ostale socijalno ugrožene skupine bez osnovnog zdravstvenog osiguranja).

Osim u otežanom pristupu zdravstvenim uslugama pandemija novog koronavirusa SARS-CoV-2 općenito je utjecala na mogućnost ostvarenja niza socijalnih i ekonomskih prava građana, kao što su prava u području radnih i službenički odnosa. Povećan je i broj pritužbi zbog diskriminacije temeljem imovnog stanja (vezano uz dostupnost javnih usluga). Pritužbe zbog diskriminacije temeljem nacionalnog podrijetla i u novonastalim okolnostima su među najzastupljenijim te potrebno pojačati napore u podizanje svijesti stručne i opće javnosti o pravu na jednako postupanje i mehanizmima suzbijanju diskriminacije.

U kontekstu zdravstvene krize posebice je bitno unaprjeđenje sustava praćenja podataka o jednakosti razvrstanih prema etnicitetu, spolu, imovnom statusu i drugim karakteristikama (uz osiguravanje zaštite osobnih podataka) kako bi se u kriznim situacijama omogućilo prepoznavanje posebno ranjivih skupina građana.

⁷⁹ Agencija Europske unije za temeljna prava, 2020. *Fundamental rights implications of COVID-19*. Dostupno na: <https://fra.europa.eu/en/themes/covid-19>

Vlada Republike Hrvatske istaknula je jačanje otpornosti na krize kao jedan od četiri razvojna smjera, odnosno strateške odrednice razvoja u NRS-u 2030. te je usvojen Nacionalni plan oporavka i otpornosti Republike Hrvatske za razdoblje od 2021. do 2026. godine, a kojim je predviđen niz reformskih i investicijskih mjera.

U pandemijskim uvjetima poduzimale su se mjere s ciljem očuvanja gospodarskih aktivnosti kako bi se poduzetnicima olakšalo poslovanje u novonastalim okolnostima i omogućio nastavak rada uz očuvanje radnih mjesta. Tijela državne uprave razvila su upute, naputke i preporuke s ciljem sprečavanja i suzbijanja širenja bolesti novog koronavirusa SARS-CoV-2, a razvijeni su i posebni modeli za rad odgojno-obrazovnih ustanova u novonastalim okolnostima.

Pored pandemije, tijekom 2020., Republika Hrvatska suočila se i s katastrofalnim potresima, u ožujku u Zagrebu, Zagrebačkoj i Krapinsko-zagorskoj županiji te u prosincu u Sisačko-moslavačkoj, Karlovačkoj, Zagrebačkoj županiji i Zagrebu, a potresima su posebno pogođeni građani u Petrinji, Glini, Sisku i brojna okolna sela. Potresi u Republici Hrvatskoj tijekom 2020., osim gubitka ljudskih života i značajne štete koju su prouzročili na imovini i infrastrukturnim objektima u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju utjecat će i na mogućnost ostvarenja prava, posebice u kontekstu pristupa stanovanju i pristupa javnim uslugama, uzimajući u obzir da su brojni građani s potresom pogođenih područja privremeno ili trajno napustili domove, a brojne institucije razmještene ili je njihov rad otežan u razdoblju nakon potresa.

Kako bi se olakšao položaj stradalnika od potresa, do donošenja posebnog zakona o obnovi Grada Zagreba donosile su se mjere, kao što su mjere direktne pomoći građanima, dodijele pomoći u građevinskom materijalu, novčana pomoć za kupnju građevinskog materijala i/ili za građevinske radove. Vlasnici i zaštićeni najmoprimci teškog socijalnog statusa i zdravstvenog stanja, koji nisu vlasnici druge nekretnine, pozvani su na sklapanje ugovora o privremenom najmu gradskih stanova. Vlada Republike Hrvatske osigurala je 1.858.119.32 EUR za povrat troškova osobama koje su hitno sanirale nekretnine. Donesena je i Odluka o financiranju najamnine za stambeno zbrinjavanje vlasnika i zaštićenih najmoprimaca nekretnina koje su označene kao neuporabljive i nepodobne za stanovanje.

Sa svrhom otklanjanja posljedica katastrofe uzrokovane potresom u Sisačko-moslavačkoj županiji, Karlovačkoj i Zagrebačkoj županiji, provodi se niz aktivnosti⁸⁰ kao što su osiguravanje pojedinačnog i organiziranog smještaja, otpis potraživanja za energiju na potresom pogođenim područjima, oslobođenje od participacija u nadoplati troškova za zdravstvene usluge, pružanje psihološke pomoći, organizirana podjela hrane i slično, a kojima se stradalnicima potresa nastoji osigurati direktna pomoć i pristup javnim uslugama na koje ostvaruju pravo.

Unatoč brojnim mjerama, srednjoročno je potrebno praćenje utjecaja kriznih situacija na mogućnost realizacije prava građana u pogođenim područjima. Potreban je i razvoj dodatnih mjera, koje se odnose na informiranje i educiranje ključnih dionika uključenih u proces obnove nakon potresa o ljudskim pravima i nediskriminaciji, kako bi se ojačali kapaciteti za zaštitu prava u kriznim situacijama.

Kako bi se u kriznim situacijama osiguralo poštivanje prava i suzbili svi oblici nejednakog postupanja planirano je djelovanje s ciljem unaprjeđenja kapaciteta javne uprave za primjenu mehanizama zaštite prava u kriznim situacijama.

⁸⁰ Popis aktivnosti središnjih tijela državne uprave za otklanjanje posljedica katastrofe izazvane potresom dostupan na: <https://potresinfo.gov.hr/aktivnosti-vlade/16>

Uz pružanje izravne pomoći (kao što je pružanje besplatne pravne pomoći, psihološke pomoći) posebno pogođenim skupinama, potrebno je pažnju usmjeriti i na pružatelje javnih usluga i državne i javne službenike (uključujući one zaposlene u tijelima javne vlasti na lokalnoj razini), a sve kako bi ključni dionici bili adekvatno informirani o važnosti omogućavanja ostvarenja prava u kriznim situacijama.

U nadolazećem razdoblju potrebno je provoditi mjere sa svrhom jačanja kapaciteta cjelokupne javne uprave u području zaštite i promicanja prava građana s posebnim naglaskom na postupanje u kriznim situacijama. U srednjoročnom razdoblju unaprijedit će se sustav praćenja podataka o zdravstvenom statusu češće diskriminiranih skupina, poboljšati znanje i kompetencije javnih službenika za prevenciju diskriminacije, a posebice među pružateljima usluga u javnom sektoru, a mjere će se provoditi s posebnim naglaskom na zaštitu prava građana u kriznim situacijama. U razdoblju do 2027. godine osigurati će se sredstva organizacijama civilnog društva i jedinicama lokalne samouprave za provedbu aktivnosti pružanja izravne podrške češće diskriminiranim skupinama i ostalim skupinama koje se prepoznaju kao posebno pogođene kriznim situacijama.

3.8. Međunarodni i europski instrumenti zaštite ljudskih prava

Osim Ustavom RH i nacionalnim propisima, ljudska prava štite se i na međunarodnoj razini, putem međunarodnih ugovora. Osnovu važenja međunarodnih ugovora u Republici Hrvatskoj propisuje Ustav RH u članku 134., a prema kojemu međunarodni ugovori čine dio unutarnjeg pravnog poretka i po pravnoj su snazi iznad zakona. Republika Hrvatska stranka je ključnih međunarodnih instrumenata zaštite ljudskih prava donesenih pod okriljem Ujedinjenih naroda - Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966.), Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), Konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.), Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979.), Konvencije protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (1984.), Konvencije o pravima djeteta (1989.), Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2007.) te Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (2006.). Također, Hrvatska je prevela te 2009. u „Narodnim novinama“ objavila općeprihvaćenu Opću deklaraciju o ljudskim pravima (1948.).

Republika Hrvatska stranka je instrumenata zaštite ljudskih prava donesenih pod okriljem Vijeća Europe i to Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.), Europske socijalne povelje (1961.)⁸¹, Europske konvencije za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987.), Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992.) te Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (1995.).

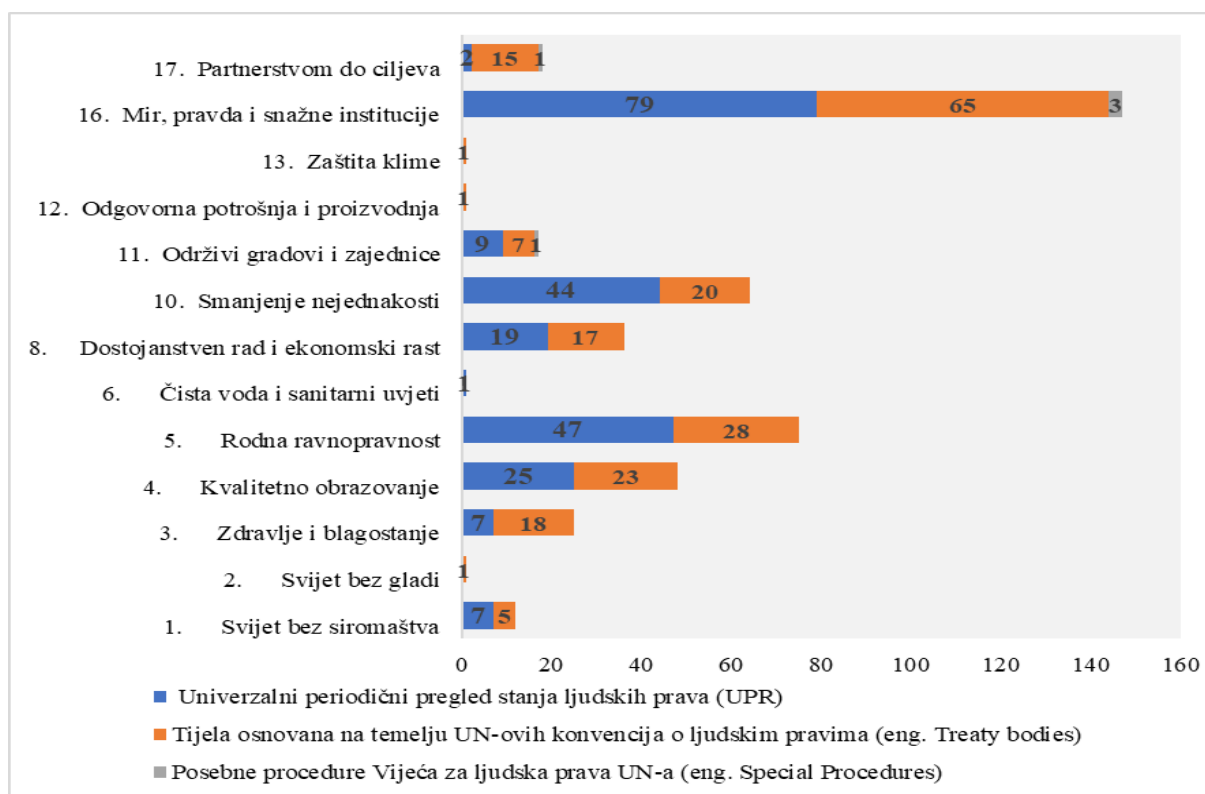
Osim što su dio hrvatskog pravnog poretka, pa u njega unose visoke standarde zaštite ljudskih prava, određeni međunarodni ugovori posebice su značajni jer prema njima postoji obveza države izvještavati ugovorna tijela koja prate njihovu primjenu te se u okviru procesa praćenja upućuju preporuke državama. U području zaštite ljudskih prava u nadolazećem razdoblju planirana je i međuresorna analiza učinka ratifikacije na nacionalno zakonodavstvo Republike Hrvatske, temeljem koje će se donijeti odgovarajuće odluke o budućim ratifikacijama.

⁸¹ Republika Hrvatska 2002. ratificirala je Europsku socijalnu povelju, Dodatni protokol i Protokol o izmjenama kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi te po istoj redovito podnosi izvješća

Iz **Prikaza 4.**, koji ilustrira raspodjelu preporuka upućenih Republici Hrvatskoj kroz mehanizme zaštite ljudskih prava prema Globalnim ciljevima održivog razvoja do 2030. evidentno je da se najveći broj preporuka Republici Hrvatskoj može povezati s ciljem 16. *Mir, pravda i snažne institucije* koji se odnosi na izgradnju uključivog društva temeljenog na poštivanju ljudskih prava, vladavini prava i dobrom upravljanju na svim razinama. Potom po zastupljenosti slijede preporuke vezane za cilj 5. *Rodna ravnopravnost* i cilj 10. *Smanjenje nejednakosti*, a koji je koncentriran na smanjenje nejednakosti u dohotku, kao i nejednakosti na temelju spola, dobi, invaliditeta, rase, etničke pripadnosti, vjeroispovijesti, kako unutar tako i među zemljama.

Preporuke upućene državama od strane ugovornih tijela koja nadziru primjenu pojedinog ugovora o ljudskim pravima (tzv. *treaty bodies*) te drugih nadzornih mehanizama (tzv. *non-treaty procedures* ili *Charter-based mechanisms*), koji imaju svoj temelj u Povelji Ujedinjenih naroda, doprinose daljnjem unaprjeđenju standarda zaštite. Potrebno je kontinuirano pratiti preporuke, te djelovati na njihovoj učinkovitoj provedbi, pri čemu je često potrebno koordinirano djelovanje većeg broja javnopravnih tijela. Pored toga, nužno je provoditi aktivnosti koje doprinose većoj osviještenosti o pravima koja proizlaze iz međunarodnih instrumenata zaštite ljudskih prava i redovito educirati stručnu i opću javnost.

Prikaz 4.⁸² *Preporuke upućene Republici Hrvatskoj u okviru Univerzalnog periodičkog pregleda stanja ljudskih prava, od strane tijela osnovanih na temelju konvencija Ujedinjenih naroda ili od strane Posebnih procedura Vijeća za ljudska prava Ujedinjenih naroda*⁸³

⁸² Prikaz uključuje sve preporuke upućene Republici Hrvatskoj koje su povezane s najmanje jednim od 169 pokazatelje Ciljeva održivog razvoja

⁸³ Posebne procedure, najveće tijelo neovisnih stručnjaka u sustavu ljudskih prava UN-a, opći je naziv za neovisne, istraživačke i monitoring mehanizme Vijeća koji pregledavaju specifične situacije u različitim zemljama ili tematska pitanja u svim dijelovima svijeta

Pored spomenutih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima donesenih pod okriljem Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe, Republici Hrvatskoj posebno su značajni instrumenti zaštite prava građana Europske unije. Zaštita ljudskih prava jedno je od temeljnih načela na kojima počiva Europska unija, uz slobodu, demokraciju, jednakost i vladavinu prava. Ova načela ugrađena su i u temeljne akte – Ugovor o funkcioniranju Europske unije⁸⁴ i Povelju Europske unije o temeljnim pravima⁸⁵ (dalje u poglavlju: Povelja) kao ključni instrument zaštite prava i temeljnih sloboda građana Unije. Dok je s jedne strane područje primjene Povelje širokog obuhvata, s druge strane, njezina je primjena ograničena samo na institucije i tijela Unije, dok je države članice primjenjuju kada provode pravo Unije, kao što je istaknuto u članku 51., a koji služi kako bi se odredila granica između područja primjene Povelje te područja primjene nacionalnih ustava i Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁸⁶.

Prema Izvješću o provedbi Povelje u institucionalnom okviru Europske unije⁸⁷, unatoč pojašnjenjima Suda Europske unije, nacionalne prakse pokazuju da je i dalje teško procijeniti primjenjuje li se Povelja u praksi i na koji konkretan način. Zamijećeno je da nacionalni suci ponekad koriste Povelju kao pozitivni izvor tumačenja, čak i u slučajevima koji nisu obuhvaćeni područjem primjene prava Unije. Nejasnoće u primjeni u kombinaciji s rasprostranjenim nedostatkom osviještenosti u vezi s Poveljom i nedostatkom nacionalnih politika usmjerenih na promicanje njezine primjene, dovodi do njezine nedovoljne iskorištenosti.

Na nedovoljnu osviještenost o pravima koja proizlaze iz instrumenata Unije ukazuju i rezultati istraživanja Eurobarometra⁸⁸ prema kojima više od polovice ispitanika 2019. izjavljuje da nisu upoznati s Poveljom niti relevantnošću iste. Većina ispitanika (72 %) izjavila je da nisu dobro informirani o Povelji, a 60 % iskazalo je interes za dodatnim informacijama. Izvješće o temeljnim pravima u Europskoj uniji za 2020.,⁸⁹ ukazuje da i među stručnjacima (pravosudnim dužnosnicima, pravnim stručnjacima, organizacijama civilnog društva i nezavisnim institucijama za zaštitu ljudskih prava) postoji nedovoljno razumijevanje dodane vrijednosti Povelje u odnosu na druge instrumente za zaštitu ljudskih prava na nacionalnoj i međunarodnoj razini te se ukazuje na potrebu za dodatnim istraživanjima o primjeni Povelje, aktivnostima usmjerenim na povećanje vidljivosti i podizanje svijesti među organizacijama civilnog društva i nezavisnim institucijama za zaštitu ljudskih prava, javnim tijelima te općom javnosti. Potiče se i razmatranje usklađenosti s Poveljom prilikom procjene učinaka propisa i jačanje kapaciteta nezavisnih institucija za zaštitu ljudskih prava kako bi mogli pružiti informacije i podršku državnim tijelima zaduženim za izradu zakona, oblikovanje politika i provedbu fondova Europske unije u primjeni Povelje na nacionalnoj razini.

Kako bi se osigurali potrebni preduvjeti za učinkovitu i djelotvornu upotrebu sredstava iz fondova Europske unije, utvrđen je popis uvjeta koji omogućuju provedbu fondova Europske unije u razdoblju od 2021. do 2027. godine, a među kojima je istaknut i horizontalni preduvjet - Djelotvorna provedba i primjena Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Slijedom toga, u razdoblju do 2027. godine, potrebno je kontinuirano djelovati na unaprjeđenju razine znanja javnih službenika koji rade u sustavu upravljanja i kontrole fondova Europske unije, ali i potencijalnih prijavitelja i korisnika potpora, a kako bi se povećalo razumijevanje mogućnosti za primjenu Povelje u ovom području.

⁸⁴ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=OEX%3A12016ME%2FTXT>

⁸⁵ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OEX:12016P/TXT&from=>

⁸⁶ „Narodne novine”, broj: MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 i 13/17

⁸⁷ Izvješće dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0051_HR.html

⁸⁸ Posebno istraživanje Eurobarometra 487b

⁸⁹ Agencija Europske unije za temeljna prava, 2020. Izvješće o temeljnim pravima u Europskoj uniji u 2020. godini. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-report-2020_en.pdf

U konačnici, potreba za strateškim djelovanjem orijentiranim na informiranje i promicanje međunarodnih, regionalnih i europskih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, s posebnim naglaskom na Povelju proizlazi iz nalaza sveobuhvatnog anketnog istraživanja o stavovima građana Europske unije o temeljnim pravima iz 2019.⁹⁰ Nalazi ovog istraživanja ukazuju da građani slabijeg dohodovnog statusa i niže razine obrazovanja češće nego ostale skupine ispitanika smatraju kako nemaju istu razinu prava te da nisu učinkovito informirani o svojim pravima niti mogućnostima za ostvarenje istih. Primjerice, čak 44 % ispitanika slabijeg socioekonomskog statusa, u odnosu na 27 % ispitanika boljeg socioekonomskog statusa pokazuje visoku razinu nepovjerenja prema sustavu zaštite prava građana. Ispitanici starije životne dobi, osobe u nepovoljnom položaju, poput osoba s invaliditetom i osoba sa težim zdravstvenim poteškoćama, u većoj mjeri iskazuju negativnije stavove o ljudskim pravima.

Nalazi istog istraživanja ukazuju da u odnosu na druge instrumente zaštite ljudskih prava, Opću deklaraciju o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda i Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, postoji niža razina znanja o Povelji. Samo 53 % ispitanika izjavljuje da su upoznati s Poveljom, u odnosu na 67 % onih koji su upoznati s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Općom deklaracijom o ljudskim pravima.

Potom, razina znanja o instrumentima zaštite ljudskih prava niža je među osobama slabijeg socioekonomskog statusa (slabijeg dohodovnog statusa i niže razine obrazovanja), osobama starije životne dobi i nezaposlenim osobama.⁹¹ Sve navedeno ukazuje kako su potrebne mjere kojima bi se građane u nepovoljnom položaju i u riziku od socijalne isključenosti i diskriminacije učinkovito informiralo o pravima i mogućnostima za ostvarenje prava, pri čemu bitnu ulogu u procesu informiranja trebaju imati organizacije civilnog društva i nezavisne institucije za zaštitu ljudskih prava.

U srednjoročnom razdoblju, na utvrđene potrebe odgovorit će se jačanjem međusektorske suradnje s ciljem učinkovitije provedbe praćenja i odgovora na preporuke pravobraniteljskih institucija na nacionalnoj razini, kao i međunarodne preporuke upućene Republici Hrvatskoj od strane ugovornih tijela koja nadziru provedbu međunarodnih ugovora o ljudskim pravima (tzv. *treaty bodies*) te drugih nadzornih procedura i mehanizama uspostavljenih pod okriljem Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe. Djelovat će se i u smjeru informiranja o međunarodnim, regionalnim i europskim instrumentima za zaštitu ljudskih prava i mogućnostima za ostvarenja prava građana. Usporedno će se i osnažiti kapacitete pravosudnih dužnosnika, pravnih i drugih stručnjaka, oblikovatelja javnih politika i svih koji sudjeluju u pripremi i donošenju zakona za primjenu Povelje na nacionalnoj razini.

⁹⁰ Dostupno na: <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2021/frs>

⁹¹ Agencija Europske unije za temeljna prava, 2020. Izvješće o temeljnim pravima u Europskoj uniji, str. 27-28. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-report-2020_en.pdf

3.9. Vladavina prava i jednak pristup pravosuđu

Pravo na pristup sudu i drugim institucijama pravosudnog sustava smatra se jednim od najvažnijih aspekata ljudskog prava na pravično suđenje. To pravo zajamčeno je na ustavnoj i zakonodavnoj razini te kroz primjenu međunarodnog prava. Pristup pravosuđu je među središnjim temama kojima se bavi Vijeće Europe, pri čemu se u nizu rezolucija ističe kako je pravo na pristup sudu za sve, bez obzira na imovinske i druge razlike, temeljna značajka svakog demokratskog društva. Vladavina prava i jednakost u pristupu pravosuđu zastupljena je i među globalnim ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda (cilj 16. *Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama*).

Pregled stanja u području pravosuđa u Europskoj uniji za 2021., izvješće u kojem se prikazuju i uspoređuju pokazatelji neovisnosti, kvalitete i učinkovitosti pravosudnih tijela, ukazuje na nepovoljnu percepciju građana o pravosuđu u Republici Hrvatskoj. Razina negativne percepcije neovisnosti pravosuđa u široj javnosti pogoršala se 2021. te je i dalje među najnižima u Europskoj uniji (udio javnosti koja neovisnost pravosuđa smatra dobrom ili vrlo dobrom smanjio se s 24 % na 17 %).⁹² Dodatno, rezultati anketnog istraživanja o stavovima građana Europske unije o temeljnim pravima iz 2019. koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (eng. akronim: FRA) potvrđuju nižu razinu povjerenja u neovisnost pravosudnih tijela među hrvatskim ispitanicima u odnosu na prosjek Unije, pri čemu su najveće razlike u stavovima utvrđene po prihodovnom kriteriju.

Ispitanici nepovoljnijega materijalnog položaja iskazuju višu razinu nepovjerenja u neovisnost pravosudnih tijela, kao i ispitanici s invaliditetom ili nekim drugim dugoročnijim ograničenjima koja utječu na to da su korisnici socijalnih transfera.⁹³ Povezanost nepovoljnijeg socioekonomskog položaja s negativnijom percepcijom o stanju zaštite temeljnih prava ukazuje da je potrebno nastaviti s naporima usmjerenim k većoj dostupnosti informacija svim građanima (a posebno onim skupinama koje su u nepovoljnijem socioekonomskom položaju) o pravima koja mogu ostvariti, uključujući pravo na besplatnu pravnu pomoć.

Posljednja reorganizacija pravosudnog sustava u Republici Hrvatskoj provedena je donošenjem Zakona o područjima i sjedištima sudova⁹⁴ i Zakona o područjima i sjedištima državnih odvjetništava⁹⁵, a djelomično i izmjenama Zakona o sudovima⁹⁶ i Prekršajnog zakona⁹⁷. Nova mreža pravosudnih tijela počela je funkcionirati 1. siječnja 2019.

U području pristupa pravosudnim tijelima i povećanja učinkovitosti pravosuđa provedena je reorganizacija pravosudnog sustava prvenstveno kroz spajanje općinskih i prekršajnih sudova te osiguranjem veće dostupnosti pravosudnih tijela građanima, korekcijom postojeće mreže općinskih i trgovačkih sudova te općinskih državnih odvjetništava. S jedne je strane smanjen broj sudova, a s druge strane je povećan broj gradova u kojima su sjedišta sudova.

⁹² Europska komisija, 2021. *Pregled stanja u području pravosuđa u EU-u za 2021.* Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b2a115fd-3d1d-11ec-89db-01aa75ed71a1>

⁹³ Agencija Europske unije o temeljnim pravima (2020.) Što ljudska prava znače građanima Europske unije – rezultati ankete o ljudskim pravima. Verzija na engleskom jeziku dostupna je na poveznici: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights_en.pdf

⁹⁴ „Narodne novine”, broj: 67/18 i 21/22

⁹⁵ „Narodne novine”, broj: 67/18 i 21/22

⁹⁶ „Narodne novine”, broj: 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22 i 16/23

⁹⁷ „Narodne novine”, broj: 107/01, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18 i 114/22

Navedene izmjene pridonose ujednačavanju radne opterećenosti rješavatelja, skraćivanju trajanja sudskih postupaka, mogućnosti jedinstvenog i punog iskorištavanja svih ljudskih potencijala pravosudnih tijela koja se spajaju (osobito mogućnosti da se dosadašnji suci prekršajnih sudova odrede za rad na drugim vrstama predmeta) te olakšanom pristupu građana sudovima (novi sudovi u mreži, naglašena obveza predsjednika sudova da u svim stalnim službama osiguraju provođenje svih postupovnih radnji radi rješavanja predmeta iz sudske nadležnosti koji se odnose na njihovo područje kako građani iz tih mjesta ne bi morali putovati u mjesta sjedišta sudova).

Donošenjem novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom sudbenom vijeću⁹⁸; novog Zakona o Državnoodvjetničkom vijeću⁹⁹ pridonosi se povećanju kvalitete pravosuđa kroz osiguravanje objektivnijih i transparentnijih kriterija za imenovanje pravosudnih dužnosnika. Unapređenje učinkovitosti pravosuđa provodi se i kroz sustav informatizacije i racionalizacije pravosudnih tijela.

U razdoblju od 2016. do 2020. godine unaprijeđena je tehnička i informatička opremljenost sudova. Tijekom 2018. godine uveden je e-Spis i na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Javni pristup osnovnim podacima o sudskim predmetima ili e-Predmet je javna i besplatna usluga strankama, punomoćnicima i drugim zainteresiranim osobama koje sudjeluju u sudskim postupcima. Svi trgovački sudovi sada imaju mogućnost e-komunikacije s odvjetnicima, javnim bilježnicima i državnim odvjetništvom.

Podaci anketnog istraživanja o stavovima građana Europske unije o temeljnim pravima iz 2019.¹⁰⁰ ukazuju da je potrebno posvetiti posebnu pažnju antikorupcijskim mjerama, uzimajući u obzir utjecaj koji može imati na temeljna ljudska prava, posebno po pitanju jednakosti pristupa javnim uslugama. Republika Hrvatska do sada je imala nekoliko strateških okvira u ovom području (Nacionalni program za borbu protiv korupcije i pripadajući Akcijski plan iz 2002. godine, Nacionalni program za suzbijanje korupcije 2006. – 2008., Strategija suzbijanja korupcije iz 2008. godine, Strategija suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020. godine) u okviru kojih je formiran potreban zakonodavni i institucionalni okvir u području represivnog djelovanja na korupcijska kaznena djela, ali i mehanizmi prevencije korupcije.

Također, Hrvatski sabor na sjednici 29. listopada 2021. donio je Strategiju sprječavanja korupcije za razdoblje od 2021. do 2030. u cilju nastavka kontinuiranog strateškog provođenja i nadograđivanja sustava antikorupcijskih mjera u Republici Hrvatskoj. Nastavak provedbe reforme pravosuđa i provedba mjere za beskompromisnu borbu protiv korupcije, s naglaskom na njezinu prevenciju navodi se i među ciljevima u Programu Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020. do 2024.¹⁰¹

Uz Strategiju suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020. godine¹⁰² u šestogodišnjem strateškom razdoblju provedena su tri dvogodišnja akcijska plana. U razdoblju provedbe navedenih dokumenata provedene su brojne aktivnosti sa svrhom jačanja antikorupcijskog mehanizma. Osnivanjem Savjeta za sprječavanje korupcije 2017. godine Vlada Republike Hrvatske je dodatno ojačala mehanizam nadzora provedbe i procjene uspješnosti učinaka

⁹⁸ „Narodne novine”, broj: 116/10, 57/11, 130/11, 13/13, 28/13, 82/15, 67/18, 126/19, 80/22 i 16/23

⁹⁹ „Narodne novine”, broj: 67/18, 126/19 i 80/22

¹⁰⁰ Agencija Europske unije o temeljnim pravima (2020.) Što ljudska prava znače građanima Europske unije – rezultati ankete o ljudskim pravima. Verzija na engleskom jeziku dostupna je na poveznici:

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-survey-human-rights_en.pdf

¹⁰¹ Vidi: Program Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje od 2020.-2024., 2020., str. 13.

¹⁰² „Narodne novine”, broj: 26/15

antikorupcijskih mjera, kako bi se osigurala efikasnost ukupnih nacionalnih antikorupcijskih napora.

S ciljem jačanja mehanizama u području borbe protiv korupcije u veljači 2019. donesen je Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti.¹⁰³ Zakonom se objedinjuju svi pravni standardi za zaštitu prijavitelja nepravilnosti tj. „zviždača“ u jedan poseban zakon (*lex specialis*), kojim se formira sustav koji će omogućiti potencijalnim prijaviteljima učinkovito prijavljivanje nepravilnosti i adekvatnu zaštitu njihovog integriteta, a s ciljem podizanja javne svijesti među zaposlenicima i građanima o potrebi prijavljivanja nezakonitog i koruptivnog ponašanja te općenito povećanja odgovornosti i transparentnosti rada javnog i privatnog sektora. Kao tijelo nadležno za vanjsko prijavljivanje nepravilnosti određena je pučka pravobraniteljica te je na taj način dodatno proširen institucionalni okvir u području borbe protiv korupcije.

Iste godine kada je Republika Hrvatska donijela predmetni Zakon, na razini Europske unije donesena je Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije, te se pristupilo donošenju novog Zakona o zaštiti prijavitelja nepravilnosti¹⁰⁴ zbog potrebe usklađivanja našeg zakonodavstva s Direktivom Europske unije kojim su ujedno dodatno uređena pojedina pitanja na koje je ukazala praksa. Novim je zakonom ojačana pravna zaštita prijavitelja nepravilnosti kroz osiguravanje prava na primarnu, besplatnu pravnu pomoć, proširen je krug osoba koje imaju pravo na zaštitu te pojednostavljen postupak prijave čime će se ohrabriti građane da prijavljuju nepravilnosti.

U smislu veće dostupnosti besplatne pravne pomoći, Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁰⁵ unesene su značajne izmjene u sustav te je pojednostavljen postupak ostvarivanja primarne pravne pomoći. Širenjem (u odnosu na ranije uređenje) oblika primarne pravne pomoći omogućilo se tzv. pravno savjetovanje korisnika u cilju detektiranja konkretnog pravnog problema i njegovog rješavanja. Uključivanjem organizacija civilnog društva, pravnih klinika i tijela državne uprave u sustav primarne pravne pomoći povećana je teritorijalna dostupnost primarne pravne pomoći, što je uz pojednostavljivanje postupka ostvarivanja prava na primarnu pravnu pomoć rezultiralo porastom broja korisnika te vrste pravne pomoći.

Iako su planirana sredstva za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih fakulteta za pružanje primarne pravne pomoći u 2016. i 2017. bila smanjena u odnosu na ranije godine (u 2016. iznosila su 92.905,97 EUR, a u 2017. su iznosila 138.849,96 EUR), ta su sredstva u 2018., 2019., 2020. i 2021. povećana (u 2018. planirana sredstva za financiranje projekata pružanja primarne pravne pomoći iznosila su 172.539,65 EUR, u 2019. iznosila su 254.960,51 EUR, u 2020. iznosila su 280.045,13 EUR, a u 2021. iznosila su 263.454,77 EUR).

Radilo se i na povećanju vidljivosti instituta besplatne pravne pomoći te je u 2016. bilo razvidno značajno povećanje broja korisnika u odnosu na ranije godine. Unatoč pozitivnim pomacima, podaci iz Izvješća o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava u 2017., 2018., 2019., 2020. i 2021. ukazuju na smanjen broj zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći (u 2017. zaprimljeno je 8.186 zahtjeva, u 2018. zaprimljeno je 6.779 zahtjeva, u 2019. zaprimljeno 5.850 zahtjeva, u 2020. zaprimljeno je 4.459 zahtjeva, dok je u 2021. zaprimljeno 4.011 zahtjeva). Unatoč ostvarenom napretku po pitanju dostupnosti pravne pomoći, kroz proces praćenja Međunarodne konvencije za suzbijanje svih oblika rasne diskriminacije (CERD), Odbor za ukidanje rasne diskriminacije preporučio je poduzimanje mjera kako bi

¹⁰³ „Narodne novine”, broj: 17/19

¹⁰⁴ „Narodne novine”, broj: 46/22

¹⁰⁵ „Narodne novine”, broj: 143/13 i 98/19

pravna pomoć pod lakšim uvjetima bila ostvariva za sve pripadnike svih manjinskih skupina, a kako bi pravda bila dostupna svima.

Slično, u okviru praćenja Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR) Vijeće za ljudska prava preporučuje povećanje dostupnosti besplatne pravne pomoći s naglaskom na povećanje resursa i uspostavu sustava praćenja kvalitete pružanja pravne pomoći. Na potrebu za daljnjim djelovanjem na području dostupnosti besplatne pravne pomoći ukazuje i broj pritužbi podnesenih pučkoj pravobraniteljici - tijekom 2019. zaprimljeno je 50 % više pritužbi u odnosu na prethodnu godinu zbog (ne)ostvarivanja besplatne pravne pomoći, radi poteškoća prilikom angažiranja odvjetnika i dugotrajnosti rješavanja zahtjeva za sekundarnom pravnom pomoći.

U prethodnim godinama postignut je i napredak u području zaštite prava žrtava i svjedoka. Vlada Republike Hrvatske je 2. srpnja 2015. usvojila Nacionalnu strategiju razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2016. do 2020. godine,¹⁰⁶ a u siječnju 2019. donesen je i Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2020. godine¹⁰⁷ koji uvelike obuhvaća i ciljeve i mjere koje su se ranije provodile u okviru Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016.

U razdoblju do 2027. godine planirano je jačanje kapaciteta organizacija i pojedinaca za pružanje izravne pomoći žrtvama diskriminacije te dodjela financijskih potpora za provedbu izravne pomoći i podrške osobama koje pripadaju češće diskriminiranim skupinama. Uzimajući u obzir napore poduzete u prethodnim godinama, kao i zastupljenost ciljeva vezanih za suzbijanje korupcije i zaštitu prava žrtava u planiranim ili postojećim aktima strateškog planiranja, u okviru Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine djelovat će se na daljnjem unaprjeđenju pristupa pravosuđu kroz informiranje o pravima građana i podizanje svijesti o besplatnoj pravnoj pomoći, s posebnim naglaskom na skupine građana koje su češće korisnici istih usluga.

3.10. Zaštita prava osoba lišenih slobode

Zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ugrađena je u ključne međunarodne i europske instrumente zaštite ljudskih prava (Opću deklaraciju Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima, Povelju Europske unije o temeljnim pravima i Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda). Potrebno je posebno istaknuti Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovjećnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja i Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (članak 7.) i Konvencije o pravima djeteta (članak 37.) također sadrže odredbe zabrane mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Važno je istaknuti kako se i Europski sud za ljudska prava u dostavljenim predmetima bavio pitanjem dostojanstva osoba lišenih slobode (primjerice, uvjetima smještaja u zatvorima u okviru presude Muršić protiv Hrvatske te Ulemek protiv Hrvatske).

¹⁰⁶ „Narodne novine“, broj: 75/15

¹⁰⁷ Dostupno na: <https://pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/strategije-planovi-i-izvjesca/nacionalna-strategija-razvoja-sustava-podrske-zrtvama-i-svjedocima-u-republici-hrvatskoj-za-razdoblje-od-2016-do-2020-godine/9193>

Fakultativnim protokolom uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (dalje u poglavlju: Fakultativni protokol) predviđa se komplementarni sustav nadzora mjesta na kojima se nalaze osobe lišene slobode, a za što je dodijeljen mandat Pododboru za sprječavanje mučenja.

Time je na univerzalnoj razini uspostavljen mehanizam posjeta državama strankama sličan Europskom odboru za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Fakultativni protokol predviđa i osnivanje preventivnog mehanizma na razini država potpisnica. Neovisno praćenje penalnog i zatvorskog sustava osigurano je Zakonom o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja¹⁰⁸ kojim je pučka pravobraniteljica određena nadležnom za obavljanje poslova Nacionalnog preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Republika Hrvatska u svoje je zakonodavstvo ugradila brojne zaštitne mehanizme u odnosu na žrtve mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Prava osoba kojima je oduzeta sloboda zajamčena su Ustavom RH, Zakonom o izvršavanju kazne zatvora,¹⁰⁹ Zakonom o kaznenom postupku¹¹⁰ i Zakonom o sudovima za mladež.¹¹¹ Postupanje prema maloljetnicima kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod te maloljetnicima kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora provodi se temeljem Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.¹¹² Prema odredbama ovog zakona izvršavaju se i sankcije izrečene maloljetnicima u prekršajnom postupku. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama¹¹³ određuje prava osoba s duševnim smetnjama, pristanak osoba s duševnim smetnjama te zaštitu od svih oblika iskorištavanja, zlostavljanja te nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

Prethodnih godina Strateškim planom Ministarstva pravosuđa i uprave za razdoblje 2019. – 2021., djelovalo se u smjeru povećanja smještajnih uvjeta zatvorenika, zapošljavanja djelatnika u zatvorskom sustavu te osuvremenjivanja i nabave neophodne opreme, slijedom čega se problem nedostatka smještajnih kapaciteta kaznenih tijela znatno smanjio, dok je prenapučenost u manjoj mjeri prisutna samo u dijelu zatvora i zatvorenih kaznionica. Ukupno stanje je zadovoljavajuće, sa smještajnim kapacitetom od 3.919 mjesta i prosječno dnevno oko 3.300 zatvorenika.

Provodile su se i aktivnosti usmjerene na podizanje razine kompetencija službenika u zatvorskom sustavu. Tijekom 2019. *Twinning* programima educirano je ukupno 90 službenika Uprave za zatvorski sustav i probaciju Ministarstva pravosuđa i uprave o komunikacijskim vještinama pravosudne policije u radu s mladima i postupanju u incidentnim situacijama kao i o pripremama postupka otpusta.

¹⁰⁸ „Narodne novine“, broj: 18/11 i 33/15

¹⁰⁹ „Narodne novine“, broj: 14/21

¹¹⁰ „Narodne novine“, broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20 i 80/22

¹¹¹ „Narodne novine“, broj: 84/11, 143/12, 148/13, 56/15 i 126/19

¹¹² „Narodne novine“, broj: 133/12

¹¹³ „Narodne novine“, broj: 76/14

Među zahtjevima upućenim Europskom sudu za ljudska prava u kojima su utvrđene povrede prava bilo je 6.54 % onih koji se odnose na zabranu mučenja, odnosno neljudskog, ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, odnosno povrede članka 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Povrede prava učestalo se odnose na neučinkovitost istrage u slučajevima mučenja ili nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja zbog čega bi dodatne napore u razvoju sustava trebalo usmjeriti prema daljnjoj obuci zatvorskog i pravosudnog osoblja.

Dodatno, osobe lišene slobode prepoznate su kao ranjiva skupina u kontekstu pandemije novog koronavirusa SARS-CoV-2, slijedom čega je potrebno i definirati posebne mjere za zaštitu prava osoba lišenih slobode u kriznim situacijama. Izvješće pučke pravobraniteljice iz 2021. godine navodi kako je kao i ranijih godina, najčešći razlog prituživanja zatvorenika zdravstvena zaštita (s naglaskom na manju dostupnost zdravstvene zaštite tijekom 2021.), a potom i uvjeti smještaja, postupanje službenika i dugotrajnost postupanja sudaca izvršenja, dok su se osobe s duševnim smetnjama prituživale na prisilno zadržavanje i smještaj, mjere prisile i uvjete smještaja u psihijatrijskim ustanovama, što također ukazuje na potrebu za sustavnim radom na rješavanju ovih izazova u nadolazećem razdoblju.

U srednjoročnom razdoblju planirano je preventivno djelovanje kroz edukacije službenika zatvorskog sustava o osiguravanju zaštite ljudskih prava osobama lišenim slobode te jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za praćenje poštivanja ljudskih prava osoba lišenih slobode i razvoj postpenalnih programa.

3.11. Djelotvorna primjena Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

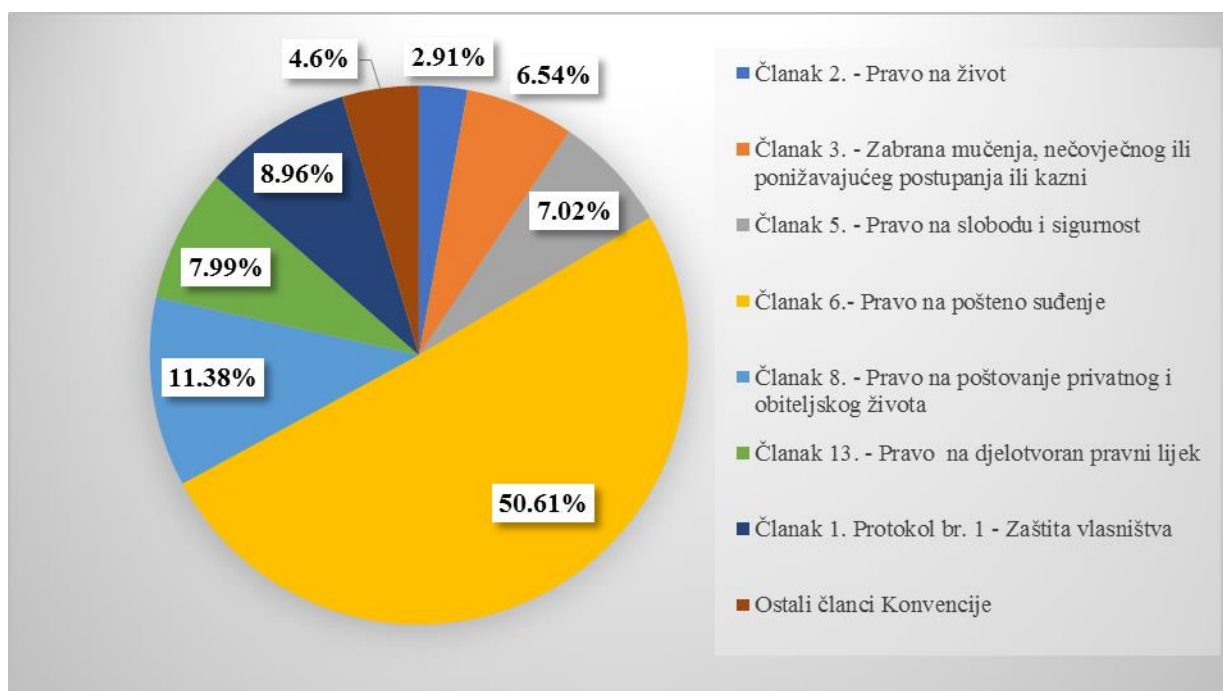
Europski sud za ljudska prava (dalje u poglavlju: Europski sud) djeluje kao supsidijarni sustav zaštite ljudskih prava, odnosno korektiv povreda koje nisu ispravljene na nacionalnoj razini, donoseći odluku na temelju pojedinačnog zahtjeva pojedinaca, grupe pojedinaca, trgovačkog društva ili organizacija civilnog društva koje smatraju da su prekršena njihova prava iz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u poglavlju: Konvencija) ili međudržavnog zahtjeva kojeg podnosi jedna država protiv druge. Sve države potpisnice Konvencije obvezuju se izvršiti presudu Europskog suda donesenu u svakom sporu u kojem su stranke.

Izvršenje presuda podrazumijeva provedbu individualnih mjera kojima je cilj osigurati, u najvećoj mogućoj mjeri, restituciju individualnom podnositelju zahtjeva za povredu konvencijskih prava koju je utvrdio Europski sud, ali i provedbu općih mjera kojima se sprječavaju sve buduće, istovrsne povrede u sličnim slučajevima (primjerice izmjene nacionalnih zakonodavstava ili sudske prakse). Za provedbu mjera izvršenja presuda nadležno je ono nacionalno tijelo (ili više tijela) koje je u konkretnom slučaju svojim radnjama ili propuštanjem prouzročilo povredu Konvencije, ali i ono tijelo u čiju nadležnost spada bilo koje pitanje koje je u presudi Europskog suda prepoznato kao uzrok povrede.

Nadzor nad izvršenjem presude provodi Odbor ministara Vijeća Europe, kao tijelo Vijeća Europe ovlašteno za donošenje odluka i praćenje ispunjavanja preuzetih obveza država članica. Rad tijela nadležnih za izvršenje presuda Europskog suda u Republici Hrvatskoj koordinira Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Ured zastupnika) kao središnje tijelo nadležno za komunikaciju s Odborom ministara Vijeća Europe kojemu Ured zastupnika dostavlja akcijske planove i akcijska izvješća o poduzetim mjerama.

Prema publikaciji Europskog suda¹¹⁴, koja sadrži činjenice i brojke o Hrvatskoj, temeljem donesenih presuda napravljeni su iskoraci i reforme u području učinkovitosti sudova, obrazovanju djece pripadnika romske nacionalne manjine, jednakog tretmana bioloških roditelja i posvojitelja te istragama ratnih zločina i neovisnosti pravosuđa. S druge strane, u 80 % presuda donesenih u predmetima protiv Republike Hrvatske utvrđena je barem jedna povreda konvencijskog prava. Iz prikaza tematske raspodjele presuda protiv Republike Hrvatske (Prikaz 5.) razvidno je da se čak polovica presuda odnosi na kršenje prava na pošteno suđenje (članak 6. Konvencije).

Prikaz 5. *Tematska raspodjela presuda Republici Hrvatskoj u kojima je utvrđeno kršenje ljudskih prava prema člancima Konvencije*

Presude donesene protiv Republike Hrvatske ukazuju na područja u kojima je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se osiguralo puno poštivanje standarda zaštite ljudskih prava, a kako bi se napravio iskorak potrebno je unaprijediti i učinkovitost provedbe presuda Europskog suda kroz koordinirano djelovanje javnopravnih tijela, pravosudnih tijela i ostalih dionika relevantnih za izvršenje presuda u nacionalnom kontekstu. Slijedom navedenog u razdoblju do 2027. godine provodit će se mjere jačanja kapaciteta javne uprave i pravosuđa za učinkovitije izvršenje presuda Europskog suda.

¹¹⁴ Engleska verzija Facts and Figures - Croatia, 2021. dostupna je na: https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_Croatia_ENG.pdf

3.12. Pravo na zdrav život i okoliš

Na globalnoj razini u sve većoj mjeri prepoznaje se važnost ljudskih prava za ostvarivanje održivog razvoja. Načela i standardi zaštite ljudskih prava temelj su Programa održivog razvoja do 2030., globalnog okvira koji je donesen na sastanku na vrhu Ujedinjenih naroda o održivom razvoju 2015. Njime se između ostaloga odgovara na globalne izazove na sveobuhvatan način, stavljajući pri tome podjednak naglasak na gospodarsku, socijalnu i okolišnu dimenziju održivog razvoja te se utvrđuje skup sedamnaest globalnih ciljeva za održivi razvoj.

Kriza izazvana pandemijom koronavirusa SARS-CoV-2 dodatno je naglasila međupovezanost klimatskih promjena, okoliša i ljudskih prava. Program Ujedinjenih naroda za okoliš i Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava u dokumentu *Ključne poruke o COVID-19, ljudskim pravima i okolišu* ističu da je obveza država i ključnih dionika omogućiti pravo na zdrav život i okoliš, preispitati odnos prema prirodi, zaštititi siromašne i diskriminirane, jačati vladavinu prava u okolišnim pitanjima, štiti branitelje ljudskih prava koji se bave zaštitom okoliša, svima zajamčiti pristup informacijama i sudjelovanje u donošenju odluka koje se tiču okoliša, minimizirati štetne utjecaje medicinskog otpada, a postojeću krizu iskoristiti za uspostavu boljih ekonomskih i socijalnih sustava.

Pitanje klimatskih promjena na globalnom planu uređuje se Okvirnom konvencijom Ujedinjenih naroda o promjeni klime (engl. akronim: UNFCCC). Temeljni cilj Konvencije je postizanje stabilizacije koncentracija stakleničkih plinova u atmosferi na razini koja će spriječiti opasno antropogeno djelovanje na klimatski sustav. Republika Hrvatska postala je stranka Okvirne konvencije o promjeni klime 1996., donošenjem Zakona o potvrđivanju Okvirne konvencije o promjeni klime.¹¹⁵ U Hrvatskoj je na snazi i Kyotski Protokol kojim su se industrijske zemlje obvezale smanjiti emisiju šest plinova koji uzrokuju efekt staklenika za prosječno 5 % do 2012., dok je 2015. donesen i Pariški sporazum kojim se 195 zemalja dogovorilo smanjiti emisiju stakleničkih plinova i zadržati rast globalne temperature značajno ispod 2°C, po mogućnosti do 1.5°C.

U kontekstu ljudskih prava, relevantna je i Rezolucija Opće skupštine UN-a (A/76/L.75) naslovljena „Ljudsko pravo na zdrav i održiv okoliš“ od 26. srpnja 2022. kojom se pravo na zdrav okoliš priznaje kao ljudsko pravo. Pravo na zdrav okoliš podrazumijeva i jačanje proceduralnih prava: pristupa informacijama iz područja zaštite okoliša i sudjelovanja u procesima odlučivanja. Republika Hrvatska provođenjem odredbi Konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša (tzv. Aarhuške konvencije) snažno podupire razvoj okolišne demokracije i pravo građana na zdrav okoliš. Time su osigurani uvjeti za sudjelovanje javnosti u odlučivanju u pogledu okoliša, no potrebno je raditi na upoznavanju javnosti s tim mogućnostima.

Potrebno je istaknuti i kako je Republika Hrvatska 2019. pristupila Deklaraciji o međunarodnim ulaganjima i multinacionalnim poduzećima Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (engl. akronim: OECD), usvojenoj 21. lipnja 1976. godine u Parizu, i povezanim pravnim dokumentima od kojih su u kontekstu prava na zdrav život i okoliš posebice relevantne: Odluka Vijeća o Smjernicama za multinacionalna poduzeća, Preporuka Vijeća o smjernicama o dužnoj pažnji za odgovorne lance opskrbe mineralima iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja, Preporuka Vijeća o smjernicama za odgovorne lance opskrbe u poljoprivredi, Preporuka Vijeća o smjernicama o dužnoj pažnji za svrhovitu uključenost dionika u ekstraktivnom sektoru, Preporuka Vijeća o smjernicama o dužnoj pažnji za odgovorne lance opskrbe u sektoru odjeće i obuće, Preporuka Vijeća o smjernicama o dužnoj pažnji za

¹¹⁵„Narodne novine“, broj: MU 2/96

odgovorno poslovanje. Republika Hrvatska je sastanku Odbora za okolišnu politiku OECD-a, 31. ožujka 2022. podržala novu OECD-ovu Deklaraciju o otpornom i zdravom okolišu za sve.

Održivi razvoj dugo je u samom središtu europskog projekta. Ugovorom iz Amsterdama promicanje održivog razvoja postaje jedan od temeljnih ciljeva Europske unije, a 2019. godine Europska komisija predstavila je Europski zeleni plan, strategiju za postizanje održivosti gospodarstva pretvaranjem klimatskih i ekoloških izazova u prilike u svim područjima politike i osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije.¹¹⁶ Nakon što su tijekom 2019. započeli globalni prosvjedi mladih pod nazivom „Petkom za budućnost“, što se smatra početkom globalnog klimatskog pokreta, Europski parlament proglasio je klimatsku i ekološku krizu, kao svojevrsnu podršku klimatskom pokretu.

Na važnost zaštite okoliša ukazuju i nalazi ankete Eurobarometra o stavovima građana Europske unije prema okolišu iz 2019.¹¹⁷ prema kojima 94 % građana Unije smatra zaštitu okoliša važnom, a 91 % smatra da su klimatske promjene značajan problem. Pri tome, velika većina ispitanika smatra da ekološki problemi utječu na njihov svakodnevni život i zdravlje (78 % ispitanika na razini Unije, 82 % hrvatskih ispitanika).

U nacionalnom kontekstu očuvanje prirode i čovjekova okoliša predstavlja jednu od najviših vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske (članak 3.). Pored toga, pravo na zdrav život i okoliš jedno je od temeljnih ljudskih prava zajamčeno člankom 69. Ustava RH. Temeljni zakonodavni okvir koji uređuje područje zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj čine Zakon o zaštiti prirode,¹¹⁸ Zakon o zaštiti okoliša,¹¹⁹ Zakon o zaštiti zraka,¹²⁰ Zakon o vodama,¹²¹ Zakon o komunalnom gospodarstvu,¹²² Zakon o gospodarenju otpadom¹²³ te Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja¹²⁴ s pripadajućim provedbenim propisima. Zakon o zaštiti okoliša je krovni zakon koji sustavno uređuje cjelokupno područje zaštite okoliša uzimajući u obzir i europsko zakonodavstvo.

Glavni okvir za provedbu okolišne politike zadan je Strategijom i akcijskim planom zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine¹²⁵ kao temeljnim aktom strateškog planiranja u području zaštite prirode kojim se određuju dugoročni ciljevi i smjernice očuvanja bioraznolikosti i georaznolikosti te način njezina provođenja. Od 2020. dugoročne smjernice energetske politike definirane su Strategijom energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050.¹²⁶ kojom je uspostavljen okvir za novo razdoblje energetske politike u kojem se teži i ostvarenju vizije prelaska na niskouglične energije. Povećanjem energetske učinkovitosti stremi se i koristima za okoliš u smislu smanjenja emisije stakleničkih plinova te je istaknuta i potreba za djelovanjem na suzbijanju energetskog siromaštva.

Iz perspektive zaštite ljudskih prava, neophodno je osigurati pristup zdravstveno ispravnoj vodi za ljudsku potrošnju cjelokupnom stanovništvu, a naročito ranjivim skupinama. U Republici Hrvatskoj vodne usluge (javne vodoopskrbe i odvodnje) su usluge od općeg interesa. Obavljaju se kao javna služba, a mogu ih obavljati isključivo javni isporučitelji vodnih usluga kojima su

¹¹⁶ Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr

¹¹⁷ Dostupno na:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getSurveydetail/instruments/special/surveyky/2257>

¹¹⁸ „Narodne novine“, broj: 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19

¹¹⁹ „Narodne novine“, broj: 80/13, 153/13, 78/15, 12/18 i 118/18

¹²⁰ „Narodne novine“, broj: 127/19 i 57/22

¹²¹ „Narodne novine“, broj: 66/19 i 84/21

¹²² „Narodne novine“, broj: 68/18, 110/18 i 32/20

¹²³ „Narodne novine“, broj: 84/21

¹²⁴ „Narodne novine“, broj: 127/19

¹²⁵ „Narodne novine“, broj: 72/17

¹²⁶ „Narodne novine“, broj: 25/20

jedini osnivači jedinice lokalne samouprave na uslužnom području. Javni isporučitelji su dužni pružati vodne usluge krajnjim korisnicima (potrošačima) pod nediskriminacijskim i socijalno priuštivim uvjetima.

Unatoč normativno strateškom okviru, ostaju određeni izazovi na kojima je potrebno dodatno raditi. Unatoč visokoj mogućnosti priključenja na sustave javne vodoopskrbe (oko 94 % ukupnog stanovništva), prema najnovijim dostupnim podacima Ministarstva zdravstva stvarno je priključeno 91.5 % stanovništva.

Zakon o vodnim uslugama¹²⁷ je novi, reformski zakon koji uređuje područje vodnih usluga, koje su do stupanja na snagu navedenog zakona bile uređene Zakonom o vodama. Ovim Zakonom osigurava se participacija jedinicama lokalne samouprave, između ostalog i onim jedinicama lokalne samouprave koje nisu vlasnici niti osnivači niti jednog postojećeg javnog isporučitelja vodnih usluga, dostupnost isporuke vode za ljudsku potrošnju od minimalno 50 l/članu kućanstva/dnevno čak i u slučajevima skrivljenih obustava isporuke (npr. zbog neplaćanja računa ili oštećenja vodomjera), omogućena je socijalna cijena za cjelokupnu vodnu uslugu (što uključuje javnu vodoopskrbu i odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda) na koju imaju pravo socijalno ugroženi građani, a koja ne može biti veća od 60 % cijene koju plaćaju ostali građani, i to ne samo na vodoopskrbu, već i na odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda. Republika Hrvatska je u posljednjem desetljeću dovela pristup vodnoj usluzi javne vodoopskrbe na zavidnu razinu, tako da 94 % stanovništva ima mogućnost korištenja vode iz sustava javne vodoopskrbe. Za usporedbu, 2010. mogućnost priključenja stanovništva na sustave javne vodoopskrbe iznosila je 80 %, a mogućnost priključenja na sustave javne odvodnje iznosila je 43 %. Značajan izazov, u smislu opskrbe zdravstveno ispravnom vodom za ljudsku potrošnju, predstavljaju lokalni vodovodi koji nisu pod upravljanjem javnih isporučitelja vodnih usluga.

Još uvijek postoji vodoopskrba putem individualnih sustava vodoopskrbe (koji opskrbljuju manje od 50 stanovnika ili isporučuju manje od 10m³/dan) koji ne potpadaju pod sustavno praćenje zdravstvene ispravnosti vode. Zbog navedenoga općine, odnosno gradovi, na čijem području se nalaze sustavi individualne vodoopskrbe, obvezni su provoditi aktivnosti s ciljem zaštite zdravlja, osigurati da stanovništvo koje se vodom opskrbljuje iz sustava individualne vodoopskrbe ima potrebne informacije o zdravstvenoj ispravnosti vode.¹²⁸ Prema podacima Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja stopa priključenja na sustave javne odvodnje je nedostatna i iznosi 57 % u 2021. dok je stvarna priključenost još niža i iznosi oko 53 %.

Pučka pravobraniteljica objavila je posebno izvješće pod nazivom *Pravo na zdrav život i klimatske promjene u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.* u kojem se pokazuje povezanost ljudskih prava sa zaštitom okoliša i daje ocjena poštivanja prava na zdrav život te preporuke koje će se razmatrati prilikom oblikovanja provedbenih mjera u nadolazećem razdoblju.

Povrh toga, s ciljem zaštite promicanja prava na zdrav život i okoliš, u strateškom okviru za razdoblje do 2027. godine, nastavit će se djelovanje na informiranju i obrazovanju ključnih dionika i samih građana o pravu na zdrav okoliš, te po potrebi i na dodatnom usklađivanju nacionalnog zakonodavstva u području zaštite okoliša sa zakonodavstvom Unije. Obrazovanje ključnih dionika od posebnog je značaja, uzimajući u obzir da je nadležnost nad pojedinim

¹²⁷ „Narodne novine”, broj: 66/19

¹²⁸ Primjerice, informaciju da su izuzeti od plana monitoringa i da se na njih odredbe Zakona o vodi za ljudsku potrošnju i pratećih provedbenih propisa ne primjenjuju, da je voda koja se koristi iz individualnog sustava potencijalno zdravstveno neispravna te da može imati negativne učinke na zdravlje, da ako se dokaže zdravstvena neispravnost vode iz takvih sustava na bilo koji način, općine, odnosno grad u suradnji s mjesno nadležnim zavodom za javno zdravstvo daje savjete zahvaćenom stanovništvu, na koji način se voda može koristiti (npr. prokuhavanjem), ili ju se uopće ne smije koristiti za ljudsku potrošnju

sastavnicama okoliša podijeljena među raznim državnim tijelima i djelotvornost praćenja stanja, planiranja i provedbe zaštite okoliša kao cjeline u mnogome ovisi o učinkovitoj koordinaciji.

3.13. Politika zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije temeljena na dokazima

Zaštita ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije su dva područja javnih politika čije uspješno planiranje, provedba, praćenje te evaluacija nije moguća bez međusektorske suradnje. Zbog toga je o politici zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije konceptualno izuzetno bitno promišljati horizontalno, odnosno na način koji je usmjeren razvoju i uključivanju suradničkih pristupa i praksi između različitih dionika u procese izrade, usmjeravanja te praćenja politika. Ovako opisanu kompleksnost područja dodatno produbljuje i snažno izražena dimenzija međunarodnih mehanizama zaštite ljudskih prava čijem poštivanju teže sve razvijene države, a posebice članice Europske unije. To konkretno pretpostavlja da širok krug dionika ima određeno razumijevanje sadržaja ključnih instrumenata, mehanizama nadzora i procedura Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe, odnosa i preklapanja između različitih međunarodnih instrumenata te mehanizama njihove ugradnje u nacionalne provedbene prakse.

Uspješno djelovanje na zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije pretpostavlja i odgovarajuću informiranost, osviještenost te prihvaćanje od strane šire javnosti. Stoga politika usmjerena na zaštitu ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije treba počivati na četiri temeljna stupa: 1) naglašeno horizontalnom pristupu planiranju, provedbi, praćenju i evaluaciji, uz izraženu koordinacijsku ulogu središnje države (odnosno Vlade Republike Hrvatske); 2) podizanju kapaciteta unutar državne i javne uprave; 3) usmjerenosti na poštivanje međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije te 4) intenzivnom informiranju, educiranju te osvještavanju građana o važnosti ovih tema.

Međutim kako bi se horizontalne javne politike zaštite i ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije mogle graditi na pouzdanim podacima potrebno je povećati dostupnost podataka o ostvarenju temeljnih i ljudskih prava na nacionalnoj razini, a posebice je bitno osigurati prikupljanje podataka o jednakosti raščlanjenih prema spolu, dobi, etnicitetu i drugim karakteristikama koje mogu ukazivati na nejednakosti u društvu. Navedeno će omogućiti formiranje preciznije slike stanja i definiranje budućih potreba na dokazima te u srednjoročnom razdoblju omogućiti praćenje provedbe javnih politika u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije isključivo temeljem dokaza.

Potreba za podacima bila je posebice izražena prilikom identificiranja pokazatelja ishoda za praćenje posebnih ciljeva Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine. Zato je, u razdoblju do 2027. godine, predviđeno jačanje baze znanja o ostvarenju ljudskih prava i diskriminaciji, te će se provoditi istraživačko – analitičke aktivnosti usmjerene praćenju prisutnosti diskriminacije, posebice diskriminacije u području pristupa dobrima i uslugama, strukturne diskriminacije te zločina iz mržnje i govora mržnje.

Sukladno *Smjernicama za prikupljanje podatka o jednakosti* (engl. Guidelines on improving the collection and use of equality data¹²⁹) koje je izradila Radne skupine EU visoke razine za nediskriminaciju, jednakost i različitost (eng. High Level Group on Non-discrimination, Equality and Diversity) i Podskupina za podatke o jednakosti (eng. Equality Data Subgroup)

¹²⁹ Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/ec-july-2018-guidelines-equality-data-collection.pdf

djelovat će se na uspostavi sustava prikupljanja podataka o jednakosti i poticati suradnja akademske zajednice, javnopravnih tijela, nezavisnih institucija i organizacija civilnog društva s ciljem provedbe zajedničkih projekata i usmjerenih prikupljanja relevantnih podataka. Navedene mjere unaprijedit će mehanizme praćenja zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije temeljem dokaza.

3.14. Uloga medija u promicanju i zaštiti ljudskih prava

Sloboda govora u današnjem društvu predstavlja jedno od temeljnih prava, kao što je definirano Općom deklaracijom o ljudskim pravima (članak 19.), Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (članak 10.), Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (članak 11.), a na nacionalnoj razini i Ustavom RH. Sloboda govora ugrađena je u ključne instrumente zaštite ljudskih prava Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe: Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (članak 19.), Deklaraciju o slobodi izražavanja i informiranja Vijeća Europe, Okvirnu konvenciju za zaštitu manjina i Europsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima. Ustavom RH zajamčena prava razrađuju se Zakonom o medijima,¹³⁰ Zakonom o elektroničkim medijima,¹³¹ i Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji¹³².

Zakonom o medijima (članak 3.) propisano je da sloboda medija obuhvaća osobito: slobodu izražavanja mišljenja, neovisnost medija, slobodu prikupljanja, istraživanja, objavljivanja i raspačavanja informacija u cilju informiranja javnosti, pluralizam i raznovrsnost medija, slobodu protoka informacija i otvorenosti medija za različito mišljenje, uvjerenja i za raznolike sadržaje, dostupnost javnih informacija, uvažavanje zaštite ljudske osobnosti, privatnosti i dostojanstva, slobodu osnivanja pravnih osoba za obavljanje djelatnosti javnog informiranja, tiskanja i raspačavanja tiska i drugih elektroničkih medija, autonomnost urednika, novinara i ostalih autora programskih sadržaja u skladu s pravilima struke.

Zakonom o elektroničkim medijima također se jamči sloboda izražavanja i programska sloboda elektroničkih medija. Njime je uređena djelatnost objavljivanja programa koji se odnose na ostvarivanje prava na javno informiranje i na obaviještenost svih građana Republike Hrvatske, pripadnika hrvatskih nacionalnih manjina te ostvarivanje prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, kao i ostvarivanje političkih prava građana. Istim zakonom definirana je uloga Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija kao fond Agencije za elektroničke medije, iz kojeg se namjenskim sredstvima godišnje financiraju raznovrsni programi nakladnika televizije i/ili radija na lokalnoj i regionalnoj razini, a kojima se doprinosi unaprjeđenju i zaštiti ljudskih prava.

Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji propisana je obveza javne radiotelevizije da pridonosi poštivanju i promicanju temeljnih ljudskih prava i sloboda. Hrvatska radiotelevizija je obvezna osobito proizvoditi, suproizvoditi i objavljivati programe namijenjene ostvarivanju ljudskih prava, ravnopravnosti i političkih prava kao i objektivno izvještavati i ukazivati na kršenje ljudskih prava. Ova obveza dodatno se uređuje, pored ostalih programskih obveza, ugovorom potpisanim između Hrvatske radiotelevizije i Vlade Republike Hrvatske.

Sloboda izražavanja i sloboda informiranja, kao i druga prava, nisu apsolutna i mogu podlijegati određenim restrikcijama, uvjetima i ograničenjima, stoga su i u zakonske odredbe ugrađena ograničenja kako bi se suzbio govor mržnje te zaštitili određeni interesi države i pojedinaca.

¹³⁰ „Narodne novine“, broj: 59/04, 84/11, 81/13 i 114/22

¹³¹ „Narodne novine“, broj: 111/21 i 114/22

¹³² „Narodne novine“, broj: 137/10, 76/12, 78/16, 46/17, 73/17, 94/18, 114/22 i 20/23

Pritom se u Zakonu o medijima (članak 3.) navodi da je slobodu medija dopušteno ograničiti, kada je te koliko je, to nužno u demokratskom društvu i to samo na način propisan zakonom.

Na temelju Zakona o elektroničkim medijima (članak 14. stavak 2.) zabranjuje se diskriminatorno postupanje u audio i audiovizualnim medijskim uslugama. Odredbe Zakona usklađene su s *Direktivom 2007/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2007. o izmjeni Direktive Vijeća 89/552/EEZ o usklađivanju određenih odredbi utvrđenih zakonima i drugim propisima u državama članicama u odnosu na obavljanje djelatnosti televizijskog emitiranja*; prema kojoj je zabranjeno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovu rase ili etničke pripadnosti, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla i drugih obilježja prepoznatima i predviđenim Zakonom o suzbijanju diskriminacije. Mediji su također dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta svjedoka i oštećenika kaznenih djela i bez njihova znanja i pristanka ne smiju otkriti njihov identitet.

Djeca i maloljetnici posebno su zaštićeni odredbama Zakona o elektroničkim medijima kojim se zabranjuje objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja. Nadalje, maloljetnici se štite i odredbama istog zakona kojim se zabranjuju komercijalna komunikacija kojom bi se mogla prouzročiti moralna ili fizička šteta maloljetnicima, odnosno one kojima se izravno maloljetnike potiče na kupnju iskorištavajući njihovo neiskustvo ili lakovjernost, odnosno povjerenje koje maloljetnici imaju u roditelje, nastavnike ili druge osobe. Zakonom o elektroničkim medijima propisano je i da će Vijeće za elektroničke medije poticati pružatelje medijskih usluga da razviju akcijske planove o pristupačnosti svojih usluga djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom.

Bitno je istaknuti i kako prava djece u digitalnom okruženju predstavljaju jedno od pet prioritarnih područja Strategije Vijeća Europe za prava djeteta 2016. – 2021. u okviru koje se definira pravo na siguran pristup informacijsko – komunikacijskoj tehnologiji i digitalnim medijima.

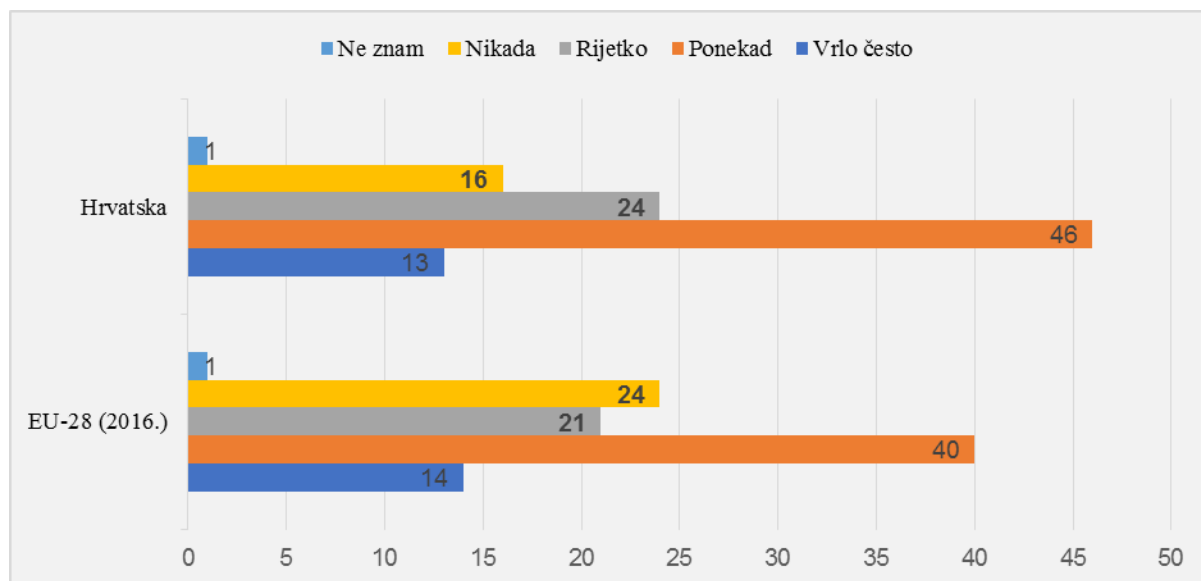
Navedenim zakonima štite se i prava nacionalnih manjina te im se jamči sloboda proizvodnje i emitiranja radijskog i televizijskog programa, kao i materijalna potpora države za proizvodnju i emitiranje radijskih i televizijskih programa na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Unatoč uspostavljenom zakonodavnom okviru, na europskoj i nacionalnoj razini prisutni su izazovi, poput sve češćeg iznošenja dezinformacija u medijima, čime se može utjecati na javno mnijenje.

Aksijski plan Europske unije za borbu protiv dezinformacija¹³³ bio je odgovor na poziv Europskog vijeća da se poduzmu mjere za zaštitu demokratskih sustava i borbu protiv dezinformacija. Tijekom 2019., Odbor ministara Vijeća Europe osnovao je *Ad hoc* odbor o umjetnoj inteligenciji (engl. akronim: CAHAI) koji treba razmotriti budući pravni okvir za razvoj, izradu i primjenu umjetne inteligencije u skladu sa standardima Vijeće Europe o ljudskim pravima, demokraciji i vladavini prava, a Europska komisija je početkom 2020. godine donijela *Bijelu knjigu o umjetnoj inteligenciji – Europski pristup izvrsnosti i izgradnji povjerenja*¹³⁴ čiji je cilj, između ostaloga, i razmatranje budućeg pravnog okvira za europski pristup umjetnoj inteligenciji.

¹³³ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:52018JC0036>

¹³⁴ Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/ac957f13-53c6-11ea-aece-01aa75ed71a1>

Prikaz 6.¹³⁵ *Odgovori hrvatskih ispitanika na pitanje „Jeste li ikada čuli, pročitali, vidjeli ili osobno doživjeli slučajeve u kojima su zlostavljanje, govor mržnje ili prijetnje bili usmjereni prema novinarima/blogerima/ljudima koji su aktivni na društvenim mrežama*

Pored širenja lažnih vijesti u javnom prostoru izazov predstavlja i raširenost govora mržnje, koji je, prema godišnjim izvješćima pučke pravobraniteljice, često usmjeren prema pripadnicima nacionalnih manjina, posebice pripadnicima srpske i romske nacionalne manjine, pripadnicima vjerskih zajednica, seksualnim i rodnim manjinama, ali i prema migrantima, državnim i javnim službenicima te mnogima drugima.

Nalazi anketnog istraživanja o stavovima građana Europske unije o temeljnim pravima iz 2019.¹³⁶ ukazuju kako je građanima, nakon slobodnih i pravednih demokratskih izbora, najbitnija upravo neovisnost medija. S druge strane stavovi sudionika istraživanja razlikuju se ovisno o stupnju obrazovanja kao i socioekonomskom statusu. Tako ispitanici s nižim stupnjem obrazovanja i slabijeg ekonomskog statusa pridaju manju važnost slobodi govora, od visokoobrazovanih sudionika boljeg ekonomskog statusa.

Sve navedeno ukazuje kako je u narednom razdoblju potrebno poduprijeti rad medija, posebice onih koji se bave pitanjima ljudskih prava i položajem marginaliziranih društvenih skupina te poduprijeti provedbu aktivnosti koje pridonose unaprjeđenju znanja medijskih djelatnika o ljudskim pravima i povećanju standarda medijskog rada.

¹³⁵ Izvor: Posebno istraživanje Eurobarometra 452 (2016.)

¹³⁶ Dostupno na:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1974/yearTo/2016/surveyKy/2119>

3.15. Civilno društvo u zaštiti i promicanju ljudskih prava

Institucionalni okvir za podršku razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj utemeljen je na tri oblika institucionalne podrške koju čine Ured za udruge, Savjet za razvoj civilnoga društva te Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva. Institucionalni okvir za podršku razvoju civilnoga društva u širem smislu podrazumijeva pored institucionalnoga i strateški i financijski okvir u kojem sudjeluju sva tijela državne uprave, uredi Vlade Republike Hrvatske, javne institucije, kao i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Ured za udruge stručna je služba Vlade Republike Hrvatske koja obavlja stručne poslove u vezi sa stvaranjem uvjeta za suradnju i partnerstvo s civilnim društvom, čija je misija osigurati poticajan pravni, institucionalni i financijski okvir za djelovanje udruga i podupirati razvoj snažnog i autonomnog civilnoga društva kao nezaobilaznog partnera države u pripremi i provedbi javnih politika. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva osnovana je s temeljnom svrhom podrške razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, a Savjet za razvoj civilnoga društva uspostavljen je kao mehanizam suradnje Vlade Republike Hrvatske i civilnog sektora. Sa svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva u Republici Hrvatskoj na području suvremene kulture i umjetnosti putem pružanja stručne i financijske podrške programima organizacija civilnoga društva u kulturi, institucionalni okvir za podršku razvoju civilnoga društva od 2012. čini i Zaklada „Kultura nova“.

Organizacije civilnoga društva su neizostavni partneri u unaprjeđenju dobrog upravljanja i jačanju uključivih i otvorenih javnih politika. Uključivanje organizacija civilnog društva i drugih dionika u oblikovanje i provođenje javnih politika izravno utječe na povećanje transparentnosti i povjerenja u javnu upravu. Međutim, u Hrvatskoj su organizacije civilnoga društva i dalje suočene s brojnim izazovima zbog nedostatka ljudskih i financijskih resursa, nedovoljnih kapaciteta za analizu politika i korištenje javnih podataka, nedovoljno razvijenog potencijala za mobilizaciju građana i volontera u procesu razvoja politika, nepostojanja održivih struktura za otvoren dijalog s nacionalnim i lokalnim vlastima i još uvijek prilično niske razine prepoznavanja civilnoga društva kao vrijednog partnera u oblikovanju i provođenju politika na svim razinama uprave. Ovi izazovi posebno su prisutni na lokalnim razinama, gdje manje razvijene organizacije civilnoga društva imaju ograničen pristup sredstvima, suočavaju se s izazovima neadekvatnog unutarnjeg upravljanja i niskog potencijala za mobilizaciju volontera, širenja baze članstva i osiguranja veće vidljivost javnih programa i usluga, što rezultira nedovoljno razvijenom razinom individualne i korporativne filantropije u Hrvatskoj, kao osnovnog preduvjeta za dugoročnu održivost organizacija civilnog društva.

Tematsko izvješće Kuće ljudskih prava pod nazivom *Branitelji ljudskih prava – izazovi i prepreke*¹³⁷ ukazuje kako se branitelji ljudskih prava suočavaju s teškoćama u područjima javne participacije u donošenju javnih politika i propisa, nedovoljnog financiranja programa organizacija civilnog društva u području ljudskih prava, rastućeg administrativnog opterećenja, pravni radnji investitora protiv okolišnih organizacija - SLAPP (*strategic lawsuit against public participation*) tužbi protiv branitelja ljudskih prava, pristupa medijima i ostvarivanja prava na javno okupljanje.

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. naglašavala je važnost sklapanja partnerstava, posebice s jedinicama lokalne samouprave, u svrhu razvoja civilnog društva te posljedično i smanjenja neujednačenosti regionalne zastupljenosti organizacija civilnoga društva.

¹³⁷ Dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

Partnerstvo između samih organizacija civilnoga društva u ostvarivanju razvojnih ciljeva otoka i nerazvijenih područja također je od posebne važnosti jer organizacije civilnog društva udruživanjem povećavaju svoje resurse i umanjuju postojeće slabosti. Navedeno je podržano i Programom poticanja razvoja civilnog društva na otocima 2021. – 2027. gdje su razvoj partnerstva organizacija civilnog društva na otocima te njihovo umrežavanje i suradnja definirani kao jedni od temeljnih polazišta Programa.

Organizacije civilnog društva su jedan od ključnih dionika za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja otoka i nerazvijenih područja, što je naglašeno u Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske.¹³⁸ Zakon naglašava partnerstvo i suradnju javnog, privatnog i civilnog sektora kao jedne od temelja politike regionalnog razvoja. Umreženost i povezanost samih organizacija civilnoga društva također daje snagu utjecaju civilnog sektora, omogućuje iskorištavanje njihovog potencijala i povećava izgleda za ostvarivanje zajedničkih ciljeva. Ujedno se odredbama Zakona o otocima¹³⁹ potiče i stvara povoljno okruženje za razvoj civilnog društva na otocima uz podršku njihovom umrežavanju. Ovo se dodatno ističe i u Nacionalnom planu razvoja otoka 2021. – 2027., gdje su definirane potrebe i potencijali razvoja civilnog društva na otocima, a organizacije civilnog društva prepoznate su kao kreatori društvenih sadržaja, pružatelji socijalnih usluga te su ujedno i katalizatori zapošljavanja i socijalne kohezije na otocima u cilju jačanja otočne zajednice.

Ured za udruge izrađuje godišnja Izvješća o financiranju projekata i programa organizacija civilnoga društva iz javnih izvora koja podnosi Vladi Republike Hrvatske te izvještava zainteresiranu javnost o financiranim programima ili projektima udruga i drugih organizacija civilnoga društva iz javnih izvora kroz cjelovitu analizu koja uključuje nacionalnu i područnu (regionalnu) i lokalnu razinu te razine drugih javnih davatelja uključujući fondove Europske unije i druge inozemne fondove.

Financiranje projekata i programa od interesa za opće dobro koje provode udruge i ostale organizacije civilnoga društva jedan je od najčešćih oblika suradnje državnih tijela i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave s organizacijama civilnoga društva u provedbi javnih politika, odnosno rješavanju prioriteta društvenih problema. Analizom dodijeljenih financijskih sredstava u 2019. prema području financiranja, utvrđeno je da je za područje ljudskih prava izdvojeno 8.637.579,11 EUR, odnosno 5,1 % ukupno dodijeljenih sredstava na nacionalnoj razini. Navedeno uključuje niz specifičnih područja potpore, među kojima se najviše sredstava izdvaja za zaštitu prava nacionalnih manjina.

Organizacije civilnoga društva u Republici Hrvatskoj uspješni su prijavitelji na brojne natječaje financirane iz proračuna Europske unije, uključujući i programe značajne novčane vrijednosti. Međutim, brojne organizacije civilnog društva susreću se s problemom predfinanciranja, međufinanciranja i sufinanciranja u provedbi projekata financiranih iz europskih fondova. Osim problematike sufinanciranja, organizacije civilnog društva u Republici Hrvatskoj suočavaju se sve češće i s problemom nelikvidnosti tijekom provedbe projekata te su često prisiljeni smanjivati obim projektnih aktivnosti i obuhvaćenih korisnika, što u konačnici utječe i na ukupne rezultate provedbe projekta, ali i natječaja u cijelosti.

¹³⁸ „Narodne novine”, broj: 147/14, 123/17 i 118/18

¹³⁹ „Narodne novine“, broj: 116/18, 73/20 i 70/21

Svjestan navedenih izazova Ured za udruge javnim pozivima za podnošenje prijave za sufinanciranje projekata organizacija civilnoga društva ugovorenih u okviru programa Europske unije od travnja 2011. do danas pruža podršku sufinanciranju obveznog doprinosa organizacija civilnoga društva kao korisnik projekata, a od 2018. javnim pozivom obuhvaćeni su i projekti financirani iz inozemnih fondova, točnije iz švicarsko – hrvatskog programa suradnje, s obzirom da su u tim projektima prijavitelji i partneri dužni osigurati sufinanciranje 10 % ukupnih prihvatljivih troškova projekta iz vlastitih sredstva.

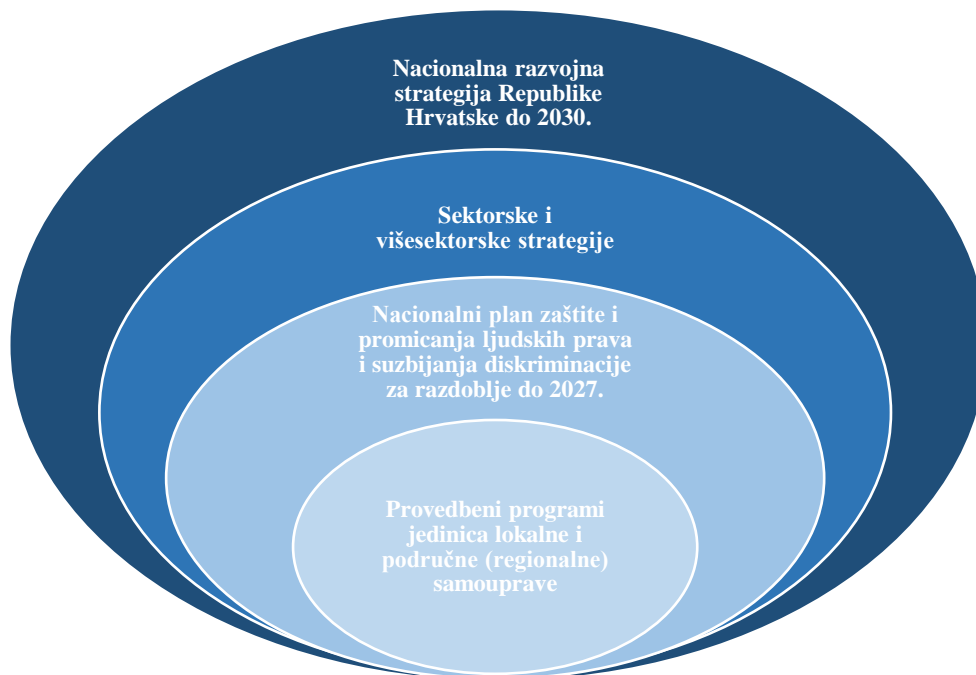
S obzirom da je riječ o projektima velike vrijednosti, a sredstva za sufinanciranje organizacija civilnog društva ne planira niti jedno drugo tijelo, Ured za udruge sufinancirao je projekte iz Europske teritorijalne suradnje u većem iznosu, na način da je povećao postotak sufinanciranja obveznog udjela organizaciji koja je nositelj ili partner na projektu s 40 % na 70 %. Također, sredstva namijenjena sufinanciranju raspodijeljena su na dvije financijske omotnice, od kojih se jedna odnosi na projekte ugovorene u sklopu programa Europske teritorijalne suradnje, a druga na sve ostale programe i natječaje. Potreba za većim sufinanciranjem projekata iz Europske teritorijalne suradnje i dalje postoji te će i nadalje sredstva biti raspodijeljena u dvije financijske omotnice.

Kako bi se odgovorilo na srednjoročne potrebe organizacija civilnoga društva Ured za udruge koordinira izradu nacrt Nacionalnog plana stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2023. do 2030. kao krovnog akta strateškog planiranja za široko područje civilnog društva. Provedba politika razvitka civilnoga društva zahtijeva horizontalnu koordinaciju državne uprave, lokalne i regionalne samouprave te izvaninstitucionalnih aktera, dok specifične potrebe civilnoga društva u području zaštite i promicanja ljudskih prava zahtijevaju zasebnu razradu u okviru Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.

U sklopu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine provodit će se mjere koje povećavaju vidljivost djelovanja organizacija civilnog društva i jačaju kapacitete javnih službenika za primjenu standarda planiranja, provedbe i praćenja dodjele financijskih sredstava. Potom, u razdoblju do 2027. godine planirano je djelovanje koje poboljšava transparentnost financiranja organizacija civilnog društva iz javnih izvora, modele financiranja i održivost za projekte i programe organizacija civilnog društva usmjerenih zaštiti ljudskih prava. Planirana je i financijska podrška usmjerena osnaživanju kapaciteta lokalnih organizacija civilnoga društva za učinkovito rješavanje potreba lokalne zajednice.

4. Usklađenost sa strateškim okvirom Republike Hrvatske i Europske unije

Prikaz 7. Povezanost Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine s aktima strateškog planiranja

Zaštita ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije predstavljaju horizontalno područje javnih politika čije uspješno planiranje, provedba, praćenje te evaluacija nije moguća bez međusektorske suradnje. Zbog toga je u politici zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije ključan suradnički i partnerski pristup u procesu izrade, usmjeravanja i praćenja politike. U skladu s tim, u ostvarenju strateških ciljeva NRS-a 2030. promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti predstavlja horizontalni prioritet. Što podrazumijeva da je ravnopravnost i jednakost mogućnosti potrebno uzeti u obzir prilikom razvoja akata strateškog planiranja u različitim područjima društveno – gospodarskog života, ali i tijekom vrednovanja njihovog utjecaja, vodeći se pri tome europskim smjernicama za rodno osviještene politike.

Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine (dalje u poglavlju: Nacionalni plan), kao ključni akt strateškog planiranja u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, kroz provedbu posebnih ciljeva pridonosi ostvarenju dugoročnih strateških ciljeva NRS-a 2030., te je povezan s nizom sektorskih i višesektorskih strategija kao i strateškim okvirom na europskoj razini kojim je planirano djelovanje u području ravnopravnosti, jednakosti i ljudskih prava.

Održivo gospodarstvo i društvo (Razvojni smjer 1. NRS-a 2030.) uvelike je povezano s poštivanjem socijalnih prava, kao što su pravo na obrazovanje i jednakost u obrazovanju, ravnopravnost na tržištu rada i tijekom rada, ali i pravom na pristup pravosuđu. Stoga se kroz posebne ciljeve Nacionalnog plana osigurava sinergija dugoročnih ciljeva razvoja i

srednjoročnih ciljeva usmjerenih promicanju ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.

U tom smislu će se kroz realizaciju posebnih ciljeva Nacionalnog plana osnažiti kapacitete obrazovnih institucija da prenose znanje o ljudskim pravima i poštujju prava u svakodnevnom radu. Poticat će se uključivanje sadržaja o ljudskim pravima i jednakosti u obrazovanje budućih stručnjaka koji se u svom radu susreću s ranjivim skupinama društva, kao što su socijalni radnici, pravnici, učitelji i nastavnici, policijski službenici i drugi. Povrh toga, provodit će se mjere za prevenciju nejednakog postupanja u obrazovanju. U području rada i zapošljavanja, planirano je sustavno informiranje poslodavaca i predstavnika radnika o nediskriminaciji i pravnom okviru kojim je regulirana zabrana nejednakog postupanja pri zapošljavanju i u radu, čime će se pridonijeti poboljšanju javnih politika tržišta rada i ostvarenju dugoročnog strateškog cilja 5: *Zdrav, aktivan i kvalitetan život*.

Ostvarenju dugoročnog strateškog cilja 3: *Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom*, doprinijet će se jačanjem kapaciteta javne uprave za učinkovito djelovanje u području zaštite ljudskih prava, a posebice za zaštitu prava građana u kriznim situacijama i kroz podizanje svijesti o pravima koja su zajamčena Ustavom RH, međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, zakonodavnim okvirom Unije i nacionalnim zakonodavstvom. Posebice će se djelovati na promicanju korištenja besplatne pravne pomoći čime se osigurava veća dostupnost pravosuđa za posebno ranjive skupine društva. Kroz sustavnu i kontinuiranu provedbu stručnih osposobljavanja i usavršavanja javnih i državnih službenika, pravosudnih dužnosnika i ostalih ključnih dionika, unaprijedit će se kompetencije u pravosudnom sustavu i učinkovitost izvršenja presuda Europskog suda za ljudska prava. Povećanjem razine znanja i osviještenosti o nediskriminaciji dugoročno će se unaprijediti kvaliteta rada javnopravnih tijela i osigurati viša razina zaštite prava za građane.

Prethodne godine na nacionalnoj razini obilježene su značajnim izazovima - borbom protiv globalne pandemije, snažnim potresima u Zagrebu i Banovini, te s povećanim dolaskom raseljenih osoba u Republiku Hrvatsku kao rezultat rata u Ukrajini. Slijedom toga, ideji oporavka i jačanja otpornosti na krizu (Razvojni smjer 2. NRS-a 2030.) odnosno strateškog cilja 5: *Zdrav, aktivan i kvalitetan život* NRS-a 2030. pridonijet će se provedbom mjera koje jačaju kapacitete javnopravnih tijela za zaštitu prava građana u kriznim situacijama, posebice u području zdravstva, te pridonose smanjenju nejednakosti u društvu kroz razvoj baza znanja i ljudskih kapaciteta.

Kako su socijalna sigurnost i odgovornost među dugoročnim prioritetima NRS-a 2030., Nacionalni plan uključuje ciljeve i mjere fokusirane na osiguranje poštivanja, zaštite i promicanja prava te borbu protiv svih oblika diskriminacije pri čemu će, između ostaloga, naglasak biti na unaprjeđenju mehanizama za prevenciji rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti kroz istraživanja, edukacije i podizanje svijesti o zločinu iz mržnje i govoru mržnje među ključnim dionicima i širom javnošću. U tom smislu će se posebna pozornost pridavati komplementarnošću sa strateškim djelovanjem Europske unije u području suzbijanja rasne i etničke diskriminacije. Radit će se na ostvarivanju jednakih prilika za češće diskriminirane skupine građana i djelotvornoj brizi za one koji nisu u mogućnosti skrbiti o osnovnim životnim potrebama. Primjerice, djelovat će se u smjeru stvaranja jednakih uvjeta za ostvarenje prava na stanovanje za skupine u riziku od diskriminacije u stambenoj politici.

Ostvarenju strateškog cilja 5: *Zdrav, aktivan i kvalitetan život* NRS-a 2030. pridonijet će se i kroz unaprjeđenje kapaciteta javne uprave za primjenu mehanizama zaštite prava građana posebno pogođenih utjecajem pandemije novog koronavirusa SARS-CoV-2, kao što su osobe u institucionalnom okruženju, ali i druge skupine koje se prepoznaju kao posebno ugrožene u

kontekstu kriznih situacija. Takve i slične mjere nedvojbeno će ojačati učinkovitost zaštite ljudskih prava te pozitivno doprinijeti osjećaju sigurnosti svih građana te osoba koje privremeno ili trajno borave u Hrvatskoj, kao i jačanju otpornosti na krizu.

Nadalje, provodit će se vrednovanje učinkovitosti postojećeg sustava za zaštitu od diskriminacije, istražiti višestruka i strukturalna diskriminacija kao i diskriminacija u pristupu dobrima i uslugama te osigurati dostupnost podataka o jednakosti u hrvatskom društvu. U partnerstvu s medijima, civilnim društvom, predstavnicima društvenih skupina koje imaju veću potencijalnu izloženost diskriminaciji i predstavnicima lokalnih zajednica djelovat će se na prevenciji diskriminacije kroz podizanje svijesti i poticanje prijavljivanja nejednakog postupanja.

Dugoročni prioriteti politika na području zaštite dostojanstva hrvatskih branitelja i promicanja vrijednosti Domovinskog rata realizirat će se polazeći prvenstveno od prava obitelji da saznaju istinu o sudbini svojih članova te kroz provedbu aktivnosti usmjerenih rješavanju pitanja osoba nestalih u Domovinskom ratu.

Politike u području zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije, zbog utjecaja koje imaju na različita područja života, zahtijevaju horizontalnu koordinaciju kako bi se izbjeglo preklapanje mjera i udvostručavanje u uporabi resursa. Prilikom izrade Nacionalnog plana analizirane su važeće sektorske i višesektorske strategije i akti strateškog planiranja i provedene konzultacije s predstavnicima relevantnih tijela državne uprave kako bi se postigla sinergija, ali ujedno i osiguralo da se postojeći ciljevi i mjere iz sektorskih i višesektorskih strategija i nacionalnih planova ne preklapaju sa zacrtanim ciljevima Nacionalnog plana.

U konzultacijama s nositeljima izrade akata strateškog planiranja određena su specifična područja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije koja će primarno biti predmet drugih akata strateškog planiranja i potom su isključena iz Nacionalnog plana, a kako bi se reduciralo udvostručavanje mjera i resursa. Pri tome su određene ranjive društvene skupine (poput osoba s invaliditetom, osoba starije životne dobi, pripadnici romske nacionalne manjine) za koje su izrađeni ili planirani zasebni akti strateškog planiranja većim djelom isključene kao ciljne skupine mjera ovog Nacionalnog plana kako bi se izbjeglo udvostručavanje resursa.

Primjerice, paralelno s pripremom ovog Nacionalnog plana u tijeku je bila izrada sadržajno povezanih akata strateškog planiranja: Prijedloga Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027., Prijedloga Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027., Nacionalnog plana borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027., Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027., Nacionalnog plana razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. i Nacionalnog plana za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027., Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030. kao i kratkoročnih akata poput Programa suzbijanja energetske siromaštva koji uključuje korištenje obnovljivih izvora energije u stambenim zgradama na potpomognutim područjima i područjima posebne državne skrbi za razdoblje do 2025. godine, Programa energetske obnove višestambenih zgrada za razdoblje do 2030. godine te Programa energetske obnove obiteljskih kuća do 2020.

Socijalno uključivanje osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita biti će predmet kratkoročnog akta strateškog planiranja za integraciju osoba pod međunarodnom zaštitom, a mjere vezane za usklađivanje profesionalnog i privatnog života, poticanje korištenja roditeljskog dopusta od strane muškaraca i bolja zaštita trudnica i roditelja kroz sustav roditeljskih i roditeljskih dopusta, planirane su u okviru buduće Strategije demografske revitalizacije

Republike Hrvatske za razdoblje do 2031., kao i planiranog sveobuhvatnog uređenja sustava roditeljskih i roditeljskih potpora.

Potom, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike bilo je nositelj provedbe Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine. Uslijed isteka strateškog okvira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike pokrenulo je postupak izrade akta strateškog planiranja u području zaštite od nasilja u obitelji za naredno razdoblje.

U nastavku se navodi popis akata strateškog planiranja koji sadrže ciljeve i mjere povezane s područjem zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije:

- Nacionalni plan za rad, zaštitu na radu i zapošljavanje za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Nacionalni program za suzbijanje neprijavljenoga rada u Republici Hrvatskoj 2021. – 2024.
- Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Nacionalni plan za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine
- Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine
- Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- Operativni programi nacionalnih manjina za razdoblje od 2021. do 2024.

Važno je istaknuti i kako je Programom Vlade Republike Hrvatske za mandatno razdoblje 2020. – 2024. utvrđeno je da će Vlada Republike Hrvatske nastaviti promovirati kulturu tolerancije, dosljedno provoditi politiku vladavine prava i prava nacionalnih manjina zajamčenih Ustavom RH, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i zakonima te da će nastaviti dosljedno štiti i unaprjeđivati ljudska i manjinska prava zajamčena sklopljenim međunarodnim i međudržavnim ugovorima, sporazumima i konvencijama te Ugovorom o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji. Sastavni dio Programa Vlade Republike Hrvatske su i Operativni programi nacionalnih manjina za razdoblje 2021. 2024. kojima su određeni mehanizmi osiguranja zaštite prava nacionalnih manjina te podrške djelovanju njihovih tijela, u skladu s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i drugim posebnim propisima.

Budući da se posebni ciljevi Nacionalnog plana odnose na suzbijanje diskriminacije temeljem rase/etničke pripadnosti, nacionalnog podrijetla, odnosno onih karakteristika zbog kojih su građani diskriminirani ili su žrtve govora mržnje i/ili zločina iz mržnje, formuliran je i posebni cilj *Jačanje mehanizama praćenja i provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina* kojim se dodatno osnažuje djelovanje Republike Hrvatske u području zaštite manjinskih prava. Pri izradi Nacionalnog plana nastojala se osigurati komplementarnost sa smjernicama važećih strategija Unije koje se dotiču područja jednakosti i zaštite ljudskih prava.

Uz Europski stup socijalnih prava, ključni dokumenti strateškog okvira Unije su: Akcijski plan Europske unije protiv rasizma u razdoblju od 2020. do 2025., Strategija Europske unije za ravnopravnost lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih, nebinarnih, interseksualnih i queer osoba, Akcijski plan Europske unije za integraciju i uključivanje 2021. – 2027., Strategija

Europske unije za suzbijanje antisemitizma i njegovanje židovskog načina života (2021. – 2030.).

Kako bi se osigurala komplementarnost s Akcijskim planom Europske unije protiv rasizma u razdoblju od 2020. do 2025. u Nacionalni plan je uključen posebni cilj *Unaprjeđenje mehanizama suzbijanja zločina iz mržnje te jačanje svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanje kulture sjećanja na žrtve genocida* u okviru kojeg će se provoditi mjere vezane za suzbijanje rasne i etničke diskriminacije. Sukladno smjernicama iz europskog strateškog okvira djelovanje će biti usmjereno suzbijanju rasnih i etničkih stereotipa posredstvom medija i obrazovanja, razvijati će se sustav za prikupljanje podataka raščlanjenih prema rasnom ili etničkom podrijetlu te će se provoditi niz edukacija o zločinu iz mržnje i govoru mržnje za državne službenike i pravosudne dužnosnike koji izvršavaju zakonodavstvo te će se nastaviti razvoj sustava praćenja podataka o zločinu iz mržnje. U području rada i zapošljavanja, obrazovanja i stanovanja te pristupa dobrima i uslugama razvijat će se mjere usmjerene na suzbijanje svih oblika diskriminacije, uključujući i diskriminaciju temeljem rasne i etničke pripadnosti.

Strategija Europske unije za ravnopravnost lezbijki, gej, biseksualnih, transrodnih, nebinarnih, interseksualnih i queer osoba podupriet će se na nacionalnoj razini kroz provedbu specifičnih mjera usmjerenih na suzbijanje zločina iz mržnje i diskriminacije prema spolnim i rodnim manjinama.

5. Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda

Provedba Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine u najvećoj mjeri podupire ostvarenje horizontalnog prioriteta NRS-a 2030., promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti, kako bi se dugoročno ostvarila vizija društva u kojemu nema diskriminacije na temelju rasne ili etničke pripadnosti, vjere, spola, spolne orijentacije, nacionalnog ili društvenog podrijetla i invaliditeta, u kojem su svi hrvatski građani jednako prisutni na svim područjima javnog i privatnog života, imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

S obzirom na obuhvat akta strateškog planiranja izdvojena su dva horizontalna prioriteta koja nadilaze pojedina sektorska područja:

Zaštita i promicanje ljudskih prava

U sklopu ovog srednjoročnog prioriteta definirana su tri cilja:

- Pобољшanje učinkovitosti javne uprave i pravosuđa za djelovanje u području zaštite ljudskih prava
- Podizanje razine informiranosti građana i institucija o instrumentima za zaštitu i promicanje ljudskih prava te olakšavanje pristupa pravosuđu i javnopravnim tijelima
- Jačanje mehanizama praćenja i provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.

Prevenција i suzbijanje svih oblika diskriminacije

U sklopu ovog srednjoročnog prioriteta definirana su dva cilja:

- Unaprjeđenje prevencije diskriminacije i pružanje podrške žrtvama diskriminacije
- Unaprjeđenje mehanizama suzbijanja zločina iz mržnje te jačanje svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanje kulture sjećanja na žrtve genocida

Identificiran je i jedan horizontalni posebni cilj koji je povezan s oba prioriteta područja: Unaprjeđenje suradnje s organizacijama civilnog društva i medijima u zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije.

Tablica u nastavku sadrži prikaz povezanosti strateških ciljeva NRS-a 2030. i posebnih ciljeva Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.

RAZVOJNI SMJER NRS-a 2030. – I. ODRŽIVO GOSPODARSTVO I DRUŠTVO

STRATEŠKI CILJ 3. UČINKOVITO I DJELOTVORNO PRAVOSUĐE, JAVNA UPRAVA I UPRAVLJANJE DRŽAVNOM IMOVINOM

<i>Pokazatelj učinka</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2030.</i>
Indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Stup 1. Institucije < 60	77. mjesto (2019.)	< 60 (2027.)

POSEBNI CILJ 1. POBOLJŠANJE UČINKOVITOSTI JAVNE UPRAVE I PRAVOSUĐA ZA DJELOVANJE U PODRUČJU ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.82</i> Udio preporuka pučke pravobraniteljice po kojima su javnopravna tijela učinkovito postupala tijekom 12 mjeseci ¹⁴⁰	43 % provedenih preporuka iz Izvješća pučke pravobraniteljice za 2020.	73 % provedenih preporuka iz Izvješća pučke pravobraniteljice za 2026.
<i>OI.02.14.83</i> Broj predmeta Europskog suda za ljudska prava u postupku izvršenja ¹⁴¹	80 (2022.)	78 (2027.)

MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA

Mjera 1.1. Unaprijediti međuresornu suradnju i koordinaciju sustavom zaštite ljudskih prava

Mjera 1.2. Poboljšati zaštitu prava posebno ugroženih skupina građana u kriznim situacijama

Mjera 1.3. Povećati učinkovitost izvršenja presuda Europskog suda za ljudska prava

Mjera 1.4. Unaprijediti kvalitetu i dostupnost obrazovanja za ljudska prava

Mjera 1.5. Osigurati rješavanje sudbine osoba nestalih u Domovinskom ratu i pronalazak posmrtnih ostataka smrtno stradalih osoba za koje nije poznato mjesto ukopa

Mjera 1.6. Unaprijediti znanje javnih i državnih službenika o zaštiti i promicanju ljudskih prava

POSEBNI CILJ 2. PODIZANJE RAZINE INFORMIRANOSTI GRAĐANA I INSTITUCIJA O INSTRUMENTIMA ZA ZAŠTITU I PROMICANJE LJUDSKIH PRAVA TE OLAKŠAVANJE PRISTUPA PRAVOSUĐU I JAVNOPRAVNIM TIJELIMA

<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.87</i> Informiranost građana o Povelji Europske unije o temeljnim pravima ¹⁴²	40 % (2019.)	50 % (2027.)
<i>OI.02.14.88</i> Percepcija dostupnosti informacija o pravima građana ¹⁴³	29 % (2019.)	50 % (2027.)
<i>OI.02.14.89</i> Broj slučajeva pružene primarne pravne pomoći ¹⁴⁴	24.950 (2021.)	25.782 (2027.)
<i>OI.02.14.90</i> Broj odobrenih zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći ¹⁴⁵	3.425 (2021.)	4.089 (2027.)

¹⁴⁰ Izvor podataka: Ured pučke pravobraniteljice i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

¹⁴¹ Izvor podataka: Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

¹⁴² Pokazatelj se odnosi na udio ispitanika koji su „dobro“, „vrlo dobro“ ili „izvrsno“ upoznati sa Poveljom Europske unije o temeljnim pravima. Početna vrijednost postavljena je temeljem rezultata Ankete o temeljnim pravima u EU provedene od strane Agencije za temeljna prava u EU

¹⁴³ Pokazatelj prati udio ispitanika koji smatraju da javnopravna tijela primjereno pružaju građanima informacije o njihovim pravima. Početna vrijednost postavljena je temeljem rezultata Ankete o temeljnim pravima u EU provedene od strane Agencije za temeljna prava u EU.

¹⁴⁴ Izvor podataka: Ministarstvo pravosuđa i uprave

¹⁴⁵ Izvor podataka: Ministarstvo pravosuđa i uprave

MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA		
Mjera 2.1. Promicati učinkovitu primjenu Povelje Europske unije o temeljnim pravima		
Mjera 2.2. Jačati administrativne kapacitete za primjenu Povelje Europske unije o temeljnim pravima u području fondova Europske unije		
Mjera 2.3. Osigurati održivost sustava besplatne pravne pomoći i sustavno informirati o pristupu besplatnoj pravnoj pomoći		
Mjera 2.4. Jačati svijest institucija i šire javnosti o pravu na zdrav život i okoliš		
POSEBNI CILJ 3. JAČANJE MEHANIZAMA PRAĆENJA I PROVEDBE USTAVNOG ZAKONA O PRAVIMA NACIONALNIH MANJINA		
<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.93</i> Broj postupaka vođenih na jeziku i pismu nacionalnih manjina pred upravnim tijelima lokalnih jedinica i sudskim tijelima ¹⁴⁶	17 (2021.)	34 (2027.)
<i>OI.02.14.94</i> Udio članova vijeća nacionalnih manjina i predstavnika nacionalnih manjina koji izjavljuju da su zadovoljni sa uključenosti u donošenje odluka JLP(R)S koje se tiču manjina ¹⁴⁷	0 (početna vrijednost nije dostupna)	40 % (2027.)
MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA		
Mjera 3.1. Osigurati praćenje sudjelovanja pripadnika nacionalnih manjina u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina		
Mjera 3.2. Osnažiti provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina		
Mjera 3.3. Izrada i provedba ispita državne mature na jeziku i pismu nacionalne manjine		
POSEBNI CILJ 4. UNAPRJEĐENJE SURADNJE S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I MEDIJIMA U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE		
<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.95</i> Pozicija Republike Hrvatske na Svjetskom indeksu medijskih sloboda (Press Freedom Index) - politički kontekst ¹⁴⁸	49. mjesto	< 30
<i>OI.02.14.96</i> Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj (CSOSI) ¹⁴⁹	3.4	3.1
MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA		
Mjera 4.1. Poticati održiv i dugoročan razvoj organizacija civilnog društva koje štite i promiču ljudska prava		
Mjera 4.2. Osiguravanje slobodnog medijskog prostora i jačanje profesionalnog rada novinara		
RAZVOJNI SMJER NRS 2030. - 2. OPORAVAK I JAČANJE OTPORNOSTI NA KRIZE		

¹⁴⁶ Izvor podataka: Ministarstvo pravosuđa i uprave

¹⁴⁷ Izvor podataka: Anketni upitnik za praćenje provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. Prvi ciklus anketiranja provest će se 2023. godine.

¹⁴⁸ Izvor podataka: Reporters Without Borders (rezultati komparativnog panel istraživanja po državama)

¹⁴⁹ Izvor podataka: Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) u suradnji s lokalnim organizacijama iz zemalja u kojima se Indeks primjenjuje (u Hrvatskoj CERANEO – Centar za razvoj neprofitnih organizacija)

STRATEŠKI CILJ 5. ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT		
<i>Pokazatelj učinka</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2030.</i>
Ukupna stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti	23.3 % (2019.)	< 15 %
POSEBAN CILJ 5. UNAPRJEĐENJE PREVENCIJE DISKRIMINACIJE I PRUŽANJE PODRŠKE ŽRTVAMA DISKRIMINACIJE		
<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.84</i> Udio ispitanika koji su se osobno osjećali diskriminiranim u proteklih 12 mjeseci ¹⁵⁰	17 % (2019.)	3 % (2027.)
<i>OI.02.14.86</i> Udio državnih i javnih službenika koji su tijekom 12 mjeseci završili izobrazbu u području suzbijanja diskriminacije ¹⁵¹	0.49 (2021.)	5 % (2027.)
<i>OI.02.14.85</i> Ukupan broj pritužbi na diskriminaciju po kojima su postupale pravobraniteljske institucije ¹⁵²	1.308 (2021.)	1.439 (2027.)
MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA		
Mjera 5.1. Unaprijediti kompetencije javnih i državnih službenika za djelovanje u području suzbijanja diskriminacije		
Mjera 5.2. Stvaranje preduvjeta za provedbu projekta „Podrška jednakosti kroz snažniji sustav i planiranje“		
Mjera 5.3. Podržati razvoj sustava podrške žrtvama diskriminacije		
Mjera 5.4. Uspostava sustava za prikupljanje podataka o jednakosti		
Mjera 5.5. Povećati svijest poslovne zajednice o zabrani diskriminacije skupina koje štiti Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova		
Mjera 5.6. Prevencija nejednakosti u pristupu zdravstvenoj zaštiti s posebnim naglaskom na skupine koje štiti Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova		
Mjera 5.7. Unaprijediti uvjete za ostvarenje prava na stanovanje za skupine u riziku od diskriminacije u stambenim politikama		
POSEBAN CILJ 6. UNAPRJEĐENJE MEHANIZAMA SUZBIJANJA ZLOČINA IZ MRŽNJE TE JAČANJE SVIJESTI O VAŽNOSTI BORBE PROTIV RASIZMA, KSENOFOBIJE I OSTALIH OBLIKA NESNOŠLJIVOSTI TE POTICANJE KULTURE SJEĆANJA NA ŽRTVE GENOCIDA		
<i>Pokazatelj ishoda</i>	<i>Početna vrijednost</i>	<i>Ciljana vrijednost 2027.</i>
<i>OI.02.14.91</i> Percepcija javnosti o raširenosti diskriminacije temeljem etničke pripadnosti ¹⁵³ ¹⁵⁴	40 % (2019.) ispitanika smatra da je diskriminacija temeljem etničke pripadnosti raširena u RH	< 30 % (2027.) ispitanika smatra da je diskriminacija temeljem etničke pripadnosti raširena u RH
<i>OI.02.14.92</i> Broj slučajeva zločina iz mržnje počinjenih zbog rasne	67 (2020.)	53 (2027.)

¹⁵⁰ Izvor podataka: Izvještaj s nalazima anketnog istraživanja Eurobarometar o diskriminaciji u EU (eng. Special Eurobarometer 493 - Eurobarometer Discrimination Survey)

¹⁵¹ Izvor podataka: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina temeljem prikupljenih administrativnih podataka

¹⁵² Izvor podataka: Ured pučke pravobraniteljice (objedinjeni podaci pravobraniteljskih institucija)

¹⁵³ Pokazatelj prati udio ispitanika koji su na anketno pitanje o raširenosti diskriminacije odgovorili da je diskriminacija temeljem etničke pripadnosti „raširena“ u Republici Hrvatskoj

¹⁵⁴ Izvor podataka: Posebno istraživanje Eurobarometra o diskriminaciji u Europskoj uniji br. 493. Podaci za Republiku Hrvatsku prikazani su u dokumentu Country Factsheet

pripadnosti, nacionalnosti ili etničkog podrijetla ¹⁵⁵		
MJERE ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA		
Mjera 6.1. Učinkovita koordinacija međuresorne suradnje, praćenje i analiza pojavnosti zločina iz mržnje		
Mjera 6.2. Unaprijediti prevenciju zločina iz mržnje i govora mržnje		
Mjera 6.3. Jačati svijest o žrtvama genocida (uključujući Holokaust i Samudaripen)		

5.1. Doprinos posebnih ciljeva provedbi povezanih ciljeva Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine i Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Posebni cilj 1. Poboljšanje učinkovitosti javne uprave i pravosuđa za djelovanje u području zaštite ljudskih prava

Među ključnim strateškim odrednicama NRS-a 2030., razvojnog smjera 1: *Održivo gospodarstvo i društvo*, navodi se izgradnja javne uprave i pravosuđa koji odgovaraju na očekivanja građana u pogledu kvalitete javnih usluga, jasnije i široj javnosti pristupačnije komunikacije, te izgradnje društva zasnovanog na vladavini prava kako bi se osiguralo dugoročno održivo gospodarstvo i društvo. Dok je među prioritetima politika vezanih za ovaj razvojni smjer istaknuto unaprjeđenje kompetencija i upravljačkih vještina u pravosudnom sustavu jačanjem transparentnosti rada tijela javne vlasti te otvorenost prema savjetovanju i sudjelovanju građana i organizacija civilnoga društva u oblikovanju i provedbi javnih politika. Istaknuta je i potreba stvaranja boljeg, bržeg i modernijeg pravosuđa te efikasnije javne administracije kako bi se povećalo povjerenje u institucije.

Republika Hrvatska, poput drugih članice Europske unije, stranka je ključnih konvencija Ujedinjenih naroda i konvencija i ugovora o ljudskim pravima Vijeća Europe te provodi odredbe međunarodnog prava o ljudskim pravima donošenjem zakona te sudskim, upravnim i drugim mjerama. Zaštita i poštivanje ljudskih prava odgovornost je svih razina vlasti te zahtjeva višerazinsku i međusektorsku suradnju javne uprave. Provedbom navedenih mjera u okviru posebnog cilja 1. Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine unaprijedit će se suradnje i koordinacije svih razina vlasti u području zaštite ljudskih prava, kako bi se omogućio neometan pristup ostvarenju prava za pojedince i društvene skupine, osiguralo bolje korištenje resursa te kvalitetnije partnerstvo s institucijama za zaštitu ljudskih prava, organizacijama civilnog društva, međunarodnim organizacijama te ostalim relevantnim dionicima unutar sustava javne uprave, te pitanja temeljnih prava uključila u sva područja javnih politika. Posebice je važno ojačati koordinaciju kao alat za učinkovitu provedbu i praćenje ciljeva te razvijati kompetenciju službenika, posebice onih koji rade u policiji, sustavu socijalne skrbi, zdravstvenom ili obrazovnom sektoru kako bi svi dobili obuku potrebnu za usklađivanje svog svakodnevnog rada s pravima zajamčenim kroz ključne instrumente zaštite ljudskih prava. Provedba ovog posebnog cilja posebno je relevantna i u kontekstu višestrukih globalnih kriza koje produbljuju društvene nejednakosti te mogu imati učinak na ostvarenje prava pojedinaca i ugroženih društvenih skupina.

¹⁵⁵ Izvor podataka: Ured OESC-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) / Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Jačanjem kapaciteta javnopravnih tijela za učinkovito djelovanje u području zaštite ljudskih prava, kroz unaprjeđenje međuresorne i višerazinske koordinacije, osposobljavanje i usavršavanje relevantnih službenika i pravosudnih dužnosnika podupire se provedba cilja održivog razvoja 16 - *Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pravdu za sve i izgradnju učinkovitih, odgovornih institucija na svim razinama* budući da je za održivo društvo ključno promicati i osigurati učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama koje omogućavaju ostvarenje prava građana te doprinose smanjenju nejednakosti i socijalne isključenosti.

Posebni cilj 2. Podizanje razine informiranosti građana i institucija o instrumentima za zaštitu i promicanje ljudskih prava te olakšavanje pristupa pravosuđu i javnopravnim tijelima

Pristup pravosuđu i javnopravnim tijelima ugrožen je nedovoljnim poznavanjem prava i načina na koje im se može pristupiti, a posebice kada je riječ o skupinama građana u nepovoljnom društvenom položaju (osobito osobama slabijeg imovinskog statusa, niže razine obrazovanja i slično). Serijom informativno – obrazovnih događanja usmjerenih podizanju svijesti o instrumentima i mehanizmima zaštite ljudskih prava i jednakosti, s posebnim naglaskom na Povelju Europske unije o temeljnim pravima, osigurati će se viša razina informiranosti opće i stručne javnosti.

U kontekstu posebnog cilja 2 posebice je relevantno izgraditi kapacitete državnih i javnih službenika koji rade u sustavu upravljanja i kontrole fondova Europske unije ali i korisnika fondova Europske unije za učinkovitu primjenu prava i načela Povelje Europske unije o temeljnim pravima, ali i informirati korisnike EU fondova o pravima, što će se postići kroz provedbu ciljanih edukacija. Sustavno će se informirati o besplatnoj pravnoj pomoći kako bi se olakšao pristup pravosuđu i javnopravnim institucijama za što veći broj građana, te djelovati na podizanju ekološke svijesti i informiranosti građana o pravu na zdrav život i okoliš. Navedeno djelovanje usklađeno je s prioritetima NRS-a 2030., posebice strateškog cilja 3: *Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom*, u sklopu kojeg se prepoznaje potreba za unaprjeđenjem rada javne uprave i pravosuđa kako bi se oslobodili potencijali rasta gospodarstva, ali i odgovorilo na očekivanja građana u pogledu izgradnje pravednog društva zasnovanog na vladavini prava.

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Navedene mjere posebnog cilja 2 Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine poboljšat će pristup informacijama o temeljnim pravima, promicati vladavinu prava i jednak pristup pravdi te poduprijeti uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka. Navedeno djelovanje u skladu je s odrednicama cilja održivog razvoja 16 - *Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama.*

Posebni cilj 3. Jačanje mehanizama praćenja i provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina

Republika Hrvatska ima širok i sustavan pristup pravima nacionalnih manjina. Kako bi se u narednom razdoblju nastavilo promovirati kulturu tolerancije, dosljedno provodilo politiku vladavine prava i prava nacionalnih manjina zajamčenih Ustavom RH, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i zakonima, provodit će se mjere kroz koje se osnažuje ostvarivanje prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina, primjerice pristupu sredstvima javnog priopćavanja ili prava na službenu i javnu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina, na lokalnoj ili područnoj (regionalnoj razini).

Provodit će se analiza funkcioniranja vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te izabranih zamjenika općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda pripadnika nacionalnih manjina kao i poticati pripadnike nacionalnih manjina za ostvarivanje vlastitih prava, osobito mladih i žena. Navedeno djelovanje usklađeno je s dugoročnim ciljevima NRS-a 2030. budući da je promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti postavljeno kao horizontalni prioritet i u tom smislu sve javne politike trebaju se provoditi s ciljem uspostavljanja ravnopravnosti i promicanja jednakih mogućnosti. Nadalje, među dugoročnim prioritetima socijalne politike u okviru NRS-a 2030. ističe se poboljšanje kvalitete života i jačanje društvene kohezije kao smanjenje rizika od socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu.

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Cilj održivog razvoja 10: *Smanjiti nejednakost unutar i među zemljama* poziva na smanjenje nejednakosti u prihodima, kao i onih koje se temelje na dobi, spolu, invaliditetu, rasi, etničkoj pripadnosti, podrijetlu, vjeri ili ekonomskom ili drugom statusu. Kako bi se smanjila društvena nejednakosti potrebno je osigurati jednake mogućnosti za sve pojedince i skupine koje sudjeluju u društvu, neovisno o njihovim karakteristikama. Kroz jačanje političke participacije pripadnika nacionalnih manjina te poboljšavanjem prilika za ravnopravnu upotrebu jezika i pisma nacionalnih manjina u obrazovanju te njihovog prava na kulturnu autonomiju, te provedbu aktivnosti koje će ih motivirati na ostvarenje vlastitih prava, pridonosi se ravnopravnijem sudjelovanju pripadnika nacionalnih manjina u društvu i smanjuje mogućnost socijalne isključenosti.

Posebni cilj 4. Unaprjeđenje suradnje s organizacijama civilnog društva i medijima u zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije

Organizacije civilnoga društva i mediji su neizostavni partneri države u unaprjeđenju dobrog upravljanja i jačanju uključivih i otvorenih javnih politika i društva općenito. Uključivanjem organizacija civilnog društva i drugih dionika u oblikovanje i provođenje javnih politika izravno se utječe na povećanje transparentnosti i povjerenja u javnu upravu. Kako bi se osiguralo poticajno okruženje za djelovanje medija i organizacija civilnog društva, tijela javne vlasti provoditi će aktivnosti usmjerene promicanju vidljivosti civilnog društva, raditi na podizanju razine znanja medijskih djelatnika o etici i temama iz područja zaštite ljudskih prava te jačanju kapaciteta civilnog društva na lokalnoj razini.

Jačat će se kapaciteti javnih službenika za primjenu standarda planiranja, provedbe i praćenja dodjele financijskih sredstava i djelovati na poboljšanju transparentnosti financiranja organizacija civilnog društva iz javnih izvora, razvijati modeli financiranja i održivosti za projekte i programe organizacija civilnog društva usmjerenih zaštiti ljudskih prava. Planirana

je i potpora usmjerena osnaživanju kapaciteta lokalnih organizacija civilnoga društva za učinkovito rješavanje potreba lokalne zajednice te provedba istraživanja o civilnom društvu.

Navedene aktivnosti unaprijedit će suradnju javnopravnih tijela s civilnim društvom i medijima. Partnerstvo dionika iz javnog i poslovnog sektora te organizacija civilnog društva, kako bi se osigurala dobrobit svih građana Hrvatske te osigurala zaštita ljudskih prava, demokracija i vladavina prava, važno je za dugoročan i uključiv rast čije koristi osjećaju svi članovi društva. Rast može biti dugoročno održiv što je i istaknuto među odrednicama razvojnog smjera 1. NRS-a 2030. i u okviru strateškog cilja 3: *Učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom.*

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Provedba mjera za ostvarenje cilja 4. Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine vezana je za cilj održivog razvoja 17 - *Partnerstvom do ciljeva* budući da će se kroz planirane aktivnosti poticati i promicati učinkovita javna, javno – privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva, nadograđujući iskustvo i strategije financiranja partnerstava.

Poseban cilj 5. Unaprjeđenje prevencije diskriminacije i pružanje podrške žrtvama diskriminacije

NRS 2030. navodi kako socijalna solidarnost čini temelj hrvatskog sustava socijalne sigurnosti, te će se u narednom razdoblju razvijati društvo prožeto solidarnošću i pravednošću, jednakih mogućnosti za sve, uz osiguranje temeljnih prava i sloboda te borbu protiv svih oblika nasilja, diskriminacije i isključenosti. Smanjenje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu navodi se među prioritetima socijalnih politika do 2030., a promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti je i horizontalni prioritet javnih politika. Provedbom cilja 5. Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, kroz ulaganje u preventivne aktivnosti koje će ojačati djelovanje ključnih dionika za suzbijanje nejednakog postupanja i pružanje podrške žrtvama diskriminacije poduprijet će se dugoročni prioriteti NRS-a 2030. Do kraja 2027., u okviru planiranih projekata financiranih iz EU izvora, provodit će se i paket istraživačko – analitičkih aktivnosti u okviru kojeg će se vrednovati učinkovitost postojećeg sustava za zaštitu od diskriminacije i postojećih politika, istražiti višestruka i strukturalna diskriminacija kao i diskriminacija u pristupu dobrima i uslugama te osigurati dostupnost podataka o nejednakosti u hrvatskom društvu. U partnerstvu s medijima, civilnim društvom, predstavnicima društvenih skupina koje imaju veću potencijalnu izloženost diskriminaciji i predstavnicima lokalnih zajednica provodit će se paket aktivnosti za prevenciju diskriminacije kroz podizanje svijesti i poticanja prijavljivanja nejednakog postupanja i suzbijanja diskriminirajućih stavova. Sve navedeno usmjereno je suzbijanju diskriminacije i pružanju podrške žrtvama diskriminacije, a pridonijet će jačanju jednakosti i ravnopravnosti u društvu, te smanjiti rizik od socijalne isključenosti društvenih skupina koje su u povećanom riziku od nejednakog postupanja u različitim područjima života, kao što su rad i zapošljavanje, zdravstvo, stanovanje, socijalna skrb, obrazovanje, pristup dobrima i uslugama te ostala područja života koja se prepoznaju kao posebno relevantna u kontekstu prevencije diskriminacije.

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Planirane mjere Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine provodit će se kako bi se osnažio sustav zaštite od diskriminacije, promicalo pravo na jednako postupanje i unaprijedile mogućnosti skupina u nepovoljnom položaju te prevenirala diskriminacija temeljem rase/etničke pripadnosti ili boje kože, nacionalnog porijekla, spolne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, spola, dobi, vjere/uvjerenja ili drugih karakteristika, odnosno onih osnova zbog kojih su građani diskriminirani ili su žrtve zločina iz mržnje/govora mržnje. Obzirom da će posebna pozornost biti posvećena unaprjeđenju kompetencija relevantnih dionika za djelovanje u području suzbijanja diskriminacije, ali i jačanju institucionalnih kapaciteta za jednakost poduprijet će se razvoj institucija koje promiču jednakost i odgovorno provode nediskriminacijske prakse i smjernice za održivi razvoj u skladu s ciljem 16 - *Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama.*

Ujedno, teži se osigurati veću razinu otvorenosti institucija i potaknuti participaciju građana u procesima kreiranja propisa i politika. Planirane mjere u konačnici teže smanjenju nejednakosti u društvu te promicanju jednakosti na svim razinama u skladu s ciljem održivog razvoja 10 – *Smanjiti nejednakost unutar i između država.*

Poseban cilj 6. Unaprjeđenje mehanizama suzbijanja zločina iz mržnje te jačanje svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanje kulture sjećanja na žrtve genocida

NRS 2030. teži postizanju društva prožetog solidarnošću i pravednošću, jednakih mogućnosti za sve, uz osiguranje temeljnih prava i sloboda te borbu protiv svih oblika nasilja, diskriminacije i isključenosti. Temeljna je vrijednost sigurnog društva da čovjek može živjeti bez straha da će biti izložen mržnji i nasilju. Kako bi se ostvario dugoročni prioritet socijalnih politika usmjeren na poboljšanje kvalitete života i jačanje društvene kohezije, te smanjenje rizika od socijalne isključenosti a posljedično i nejednakosti u društvu, u okviru Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine planirano je djelovanje na suzbijanju javnih oblika diskriminacije – zločina iz mržnje i govora mržnje, poticati će se kultura sjećanja na žrtve genocida i osvještavati javnost o važnosti borbe protiv svih oblika nesnošljivosti.

Posebni cilj 6. Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine posebno je povezan i s provedbom smjernica Akcijskog plana Europske unije protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025. u skladu s čim je planiran i razvoj alata za praćenje pojava povezanih s nejednakostima kao što su zločin iz mržnje i govor mržnje, osnaživanje žrtava i potencijalnih žrtava diskriminacije za ravnopravno sudjelovanje u društvu, pružanje izravne pomoći i podrške žrtvama diskriminacije (primjerice, pružanje besplatne pravne pomoći, psihološke pomoći, savjetovanja o mogućnostima ostvarivanja prava), aktivnosti usmjerene osnaživanju žrtava diskriminacije i potencijalnih žrtava kroz jačanje njihovih kompetencija za ravnopravno sudjelovanje u društvu, te kroz aktivnosti suradnje u suzbijanju diskriminacije, uključujući suradnju među jedinicama lokalne samouprave i međunarodnu suradnju. U kontekstu promicanja jednakosti i suzbijanja diskriminacije, a kako bi se spriječilo i suzbijalo širenje zločina iz mržnje i govora mržnje, nužno je ojačati mehanizme postupanja za borbu protiv tog fenomena.

Doprinos posebnog cilja Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030.

Unaprjeđenjem mehanizama borbe protiv zločina iz mržnje i jačanjem svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanjem kulture sjećanja na žrtve genocida podupire se cilj održivog razvoja 10 – *Smanjenje nejednakosti unutar i između država*, u okviru kojeg se teži osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti ishoda, uključujući uklanjanjem diskriminirajućih zakona, politika i praksi te promicanjem odgovarajućeg zakonodavstva, politika i djelovanja u tom pogledu.

6. Financijski okvir za ostvarenje posebnih ciljeva

Ciljevi utvrđeni u Nacionalnom planu zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine ostvarit će se provedbom mjera definiranih u dva akcijska plana za 2023. godinu, pri čemu će se jedan akcijski plan prvenstveno odnositi na područje zaštite i promicanja ljudskih prava, a drugi na suzbijanje diskriminacije. Završetkom navedenog razdoblja planirana je izrada dvogodišnjih akcijskih planova kroz koje bi se precizirale mjere i planirana financijska sredstva za razdoblje od 2024. do 2027. godine. Alokacija i raspoloživost financijskih sredstava za provedbu mjera, izvori financiranja i planirana financijska sredstva po godinama detaljnije će se prikazati u provedbenim akcijskim planovima.

Financijska sredstva za provedbu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, odnosno mjera iz pratećih akcijskih planova, primarno će se osigurati u državnom proračunu Republike Hrvatske, a djelom i u okviru europskih financijskih instrumenata u novoj financijskoj perspektivi Europske unije za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Pojedine mjere financirat će se iz Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija,¹⁵⁶ kao i iz dijela prihoda od igara na sreću (tzv. lutrijska sredstva). U nastavku je prikazan indikativni financijski plan za cjelokupan vremenski okvir provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.

¹⁵⁶ Izvori financijskih sredstava Fonda su sredstva osigurana odredbama Zakona o elektroničkim medijima i Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji u visini 3 % od mjesečno ukupno prikupljenih sredstava koja Hrvatska radiotelevizija prikupi na ime pristojbe

STRATEŠKI CILJ NRS 2030.	3. UČINKOVITO I DJELOTVORNO PRAVOSUĐE, JAVNA UPRAVA I UPRAVLJANJE DRŽAVNOM IMOVINOM						
POKAZATELJI UČINKA	Indeks globalne konkurentnosti (GCI)						
POSEBNI CILJEVI NACIONALNOG PLANA ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA I SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE ZA RAZDOBLJE DO 2027. GODINE	POKAZATELJI ISHODA	FINAN. PLAN 2023. (EUR)	FINAN. PLAN 2024. (EUR)	FINAN. PLAN 2025. (EUR)	FINAN. PLAN 2026. (EUR)	FINAN. PLAN 2027. (EUR)	UKUPNO 2023.-2027. (EUR)
Poboljšanje učinkovitosti javne uprave i pravosuđa za djelovanje u području zaštite ljudskih prava	OI.02.14.82 Udio preporuka pučke pravobraniteljice po kojima su javnopravna tijela učinkovito postupala tijekom 12 mjeseci OI.02.14.83 Broj predmeta Europskog suda za ljudska prava u postupku izvršenja	1.323.792	101.864	198.635	101.864	101.864	1.828.019
Podizanje razine informiranosti građana i institucija o instrumentima za zaštitu i promicanje ljudskih prava te olakšavanje pristupa pravosuđu i javnopravnim tijelima	OI.02.14.87 Informiranost građana o Povelji Europske unije o temeljnim pravima OI.02.14.88 Percepcija dostupnosti informacija o pravima građana OI.02.14.89 Broj slučajeva pružene primarne pravne pomoći OI.02.14.90 Broj odobrenih zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći	17.520	17.519	17.519	17.519	17.519	87.596
Jačanje mehanizama praćenja i provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina	OI.02.14.93 Broj postupaka vođenih na jeziku i pismu nacionalnih manjina pred upravnim tijelima lokalnih jedinica i sudskim tijelima OI.02.14.94 Udio članova vijeća nacionalnih manjina i predstavnika nacionalnih manjina koji izjavljuju	143.450	96.477	417.416	412.401	/	1.069.744

	da su zadovoljni sa uključenosti u donošenje odluka JLP(R)S koje se tiču manjina						
Unaprjeđenje suradnje s organizacijama civilnog društva i medijima u zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije	<p>OI.02.14.95 Pozicija Republike Hrvatske na Svjetskom indeksu medijskih sloboda (Press Freedom Index) - politički kontekst</p> <p>OI.02.14.96 Indeks održivosti organizacija civilnog društva u Hrvatskoj (CSOSI)</p>	1.511.929 (izvanproračunska sredstva)	46.452	46.452	46.452	46.452	1.697.737 (uključujući izvanproračunska sredstva)
STRATEŠKI CILJ NRS 2030.	5. ZDRAV, AKTIVAN I KVALITETAN ŽIVOT						
POKAZATELJI UČINKA	Ukupna stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti						
Unaprjeđenje prevencije diskriminacije i pružanje podrške žrtvama diskriminacije	<p>OI.02.14.84 Udio ispitanika koji su se osobno osjećali diskriminiranim u proteklih 12 mjeseci</p> <p>OI.02.14.86 Udio državnih i javnih službenika koji su tijekom 12 mjeseci završili izobrazbu u području suzbijanja diskriminacije</p> <p>OI.02.14.85 Ukupan broj pritužbi na diskriminaciju po kojima su postupale pravobraniteljske institucije</p>	39.825.609	1.632.829	1.351.118	563.939	563.939	43.937.434
Unaprjeđenje mehanizama suzbijanja zločina iz mržnje te jačanje svijesti o važnosti borbe protiv rasizma, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti te poticanje kulture sjećanja na žrtve genocida	<p>OI.02.14.91 Percepcija javnosti o raširenosti diskriminacije temeljem etničke pripadnosti</p> <p>01.02.14.92 Broj slučajeva zločina iz mržnje počinjenih zbog rasne pripadnosti, nacionalnosti ili etničkog podrijetla</p>	290.662	213.020	213.020	213.020	213.020	1.142.742
INDIKATIVNA ALOKACIJA TDU ZA PROVEDBU NP / OSTVARIVANJE STRATEŠKOG CILJA PO GODINAMA		43.112.962	2.108.161	2.244.160	1.355.195	942.794	49.763.272

7. Okvir za praćenje i vrednovanje

Za uspješnu i učinkovitu provedbu strateškog okvira izrazito je bitno kvalitetno praćenje i vrednovanje. Za uspješnu provedbu horizontalnih ciljeva i mjera predviđenih ovim Nacionalnim planom potrebno je usklađeno i koordinirano djelovanje provedbenih partnera i drugih dionika čije su aktivnosti usmjerene zaštiti ljudskih prava i suzbijanju diskriminacije. Koordinaciju i usklađeno djelovanje potrebno je postići između glavnih dionika, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Vladinih ureda, tijela državne uprave, drugih javnih ustanova, nezavisnih tijela za zaštitu ljudskih prava, organizacija civilnog društva i akademske zajednice.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao nositelj izrade akta strateškog planiranja, osigurat će kontinuirano praćenje napretka u provedbi mjera, aktivnosti i projekata za ostvarivanje posebnih ciljeva Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine. Procesi praćenja i vrednovanja provodit će se sukladno obvezama koje proizlaze iz Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske¹⁵⁷ i podzakonskih akata – Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave,¹⁵⁸ Pravilnika o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave¹⁵⁹ i Pravilnika o provedbi postupka vrednovanja,¹⁶⁰ a kojim su definirani kriteriji i standardi provedbe postupka vrednovanja akata strateškog planiranja.

Proces praćenja podrazumijeva redovito i pravovremeno izvještavanje o provedbi akta strateškog planiranja i pratećih akcijskih planova u odnosu na unaprijed određene pokazatelje ishoda kao i ciljeve javne politike. Sukladno odredbama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske i podzakonskih akata, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koordinirat će izradu izvješća o napretku u provedbi Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i pratećih akcijskih planova te izvješća podnositi Koordinacijskom tijelu za sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske.

Podaci koji se prikupljaju tijekom praćenja i dio su redovnih izvješća objavljivat će se na mrežnim stranicama Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. S ciljem osiguravanja kontinuiranog i pravovremenog praćenja provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine uspostaviti će se Radna skupina za praćenje provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, a uključivat će provedbene partnere, prvenstveno predstavnike onih tijela državne uprave koja su nositelji provedbenih mjera kao i druge zainteresirane dionike.

Uz kontinuirano praćenje napretka u postizanju ciljeva, ključno je i neovisno vrednovanje kroz koje će se utvrditi ishodi i potencijalni učinci provedbe strateškog okvira u području zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije. Postupci vrednovanja provodit će se u više faza.

¹⁵⁷ „Narodne novine“, broj: 123/17 i 151/22

¹⁵⁸ „Narodne novine“, broj: 89/18

¹⁵⁹ „Narodne novine“, broj: 6/19

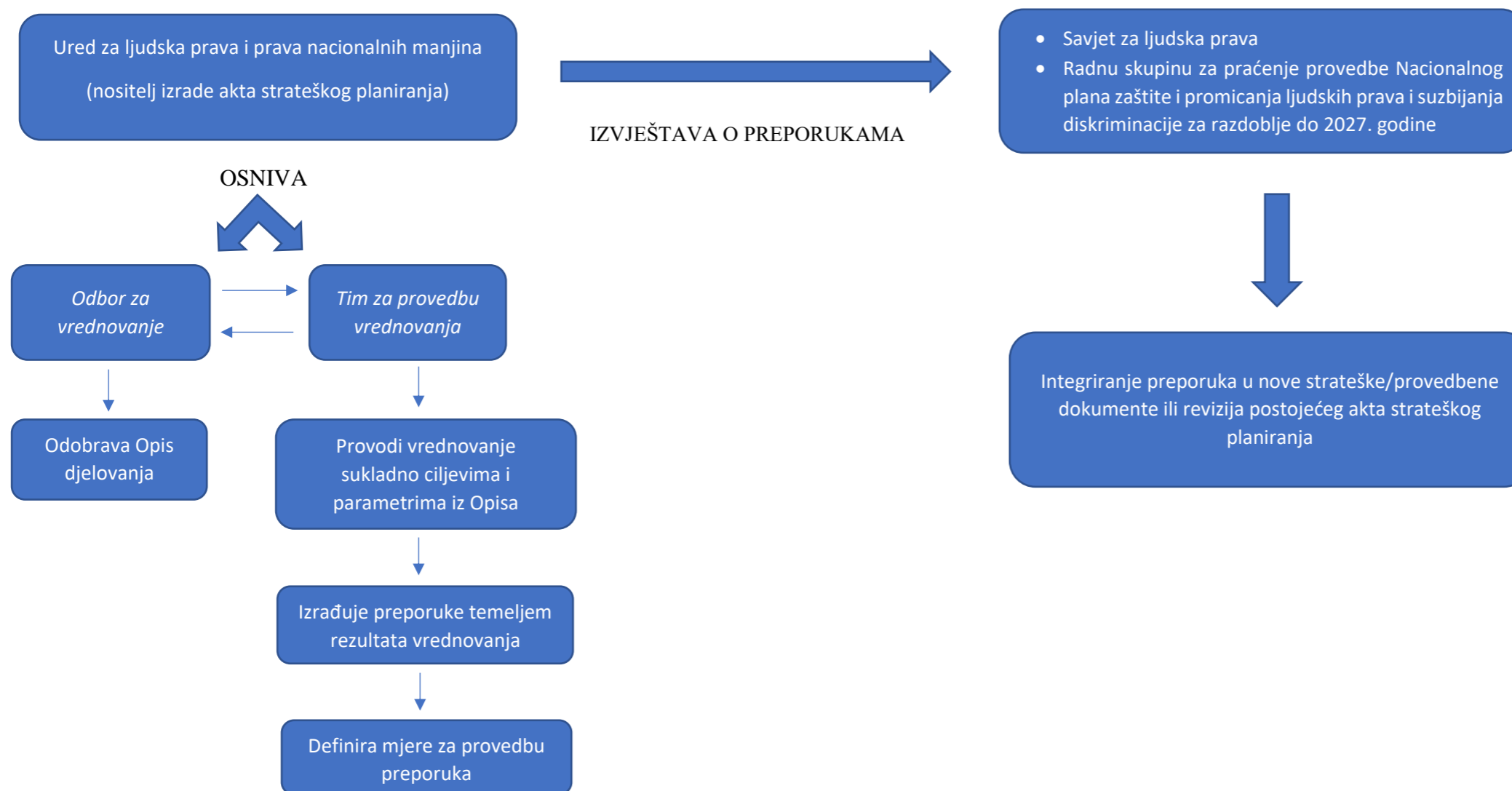
¹⁶⁰ „Narodne novine“, broj: 66/19

Provedba srednjoročnog vrednovanja od strane vanjskih stručnjaka planirana je 2025. godine, dok će se vrednovanje postignutih razvojnih učinaka i rezultata po isteku njegove provedbe (naknadno vrednovanje) provesti nakon 2027. godine.

Nakon usvajanja Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine uspostavit će se mehanizmi/okvir za učinkovitu provedbu vrednovanja akta strateškog planiranja (Prikaz 8.). Za potrebe provedbe postupaka vrednovanja, planirano je osnivanje Odbora za vrednovanje i Tima za provedbu vrednovanja koji će se sastojati od neovisnih vanjskih stručnjaka i savjetnika Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

Nadalje, nalazi vrednovanja i preporuke koje proizlaze iz procesa praćenja i vrednovanja, osim što će biti javno dostupni, razmatrat će se i sa zainteresiranim dionicima u okviru Radne skupine za praćenje provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i na sjednicama Savjeta za ljudska prava.

Prikaz 8. *Mehanizmi vrednovanja Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine*

Prilog 1. Strategija savjetovanja

Normativni okvir za provedbu savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u Republici Hrvatskoj određen je Zakonom o pravu na pristup informacijama,¹⁶¹ Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata.¹⁶²

Sukladno normativnom okviru i dobrim praksama savjetovanja s javnošću, prilikom izrade, provedbe, praćenja i vrednovanja Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. posebna pažnja posvetit će se informiranju, savjetovanju, uključivanju i partnerstvu kao najvišem stupnju suradnje s predstavnicima zainteresirane javnosti.

Proces savjetovanja uključuje:

- *Informiranje* zainteresirane javnosti o procesu izrade strateškog dokumenta te redovito izvještavanje o napretku u postizanju postavljenih ciljeva, kao i informiranje o rezultatima vanjskog vrednovanja;
- *Savjetovanje* kao dvosmjerni proces tijekom kojeg državna tijela traže i primaju povratne informacije od građana, odnosno zainteresirane javnosti u postupku donošenja strateškog dokumenta;
- *Uključivanje* kao viši stupanj dvosmjernog procesa putem kojega su predstavnici zainteresirane javnosti aktivno uključeni u radna tijela za izradu, praćenje provedbe i vrednovanje dostignuća strateškog dokumenta te
- *Partnerstvo* pretpostavlja najviši stupanj suradnje i uzajamne odgovornosti Vlade Republike Hrvatske i predstavnika zainteresirane javnosti za proces donošenja i provedbe programa, zakona, drugih propisa i akata.

Proces izrade Nacionalnog plana i metode prikupljanja mišljenja

Aktivnosti Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u razdoblju od 2016. do 2021. godine

Sama izrada Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine odvijala se kroz četiri etape. U *prvoj etapi*, usmjerenoj razradi koncepta i definiranju prioritetnih područja osnovana je Radna skupina za vrednovanje provedbe Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine zadužena za izradu Stručnog analitičkog izvješća o provedbi Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine. Nakon dovršetka izrade Stručnog analitičkog izvješća osnovana je Radna skupina za izradu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027. godine sa zadaćom izrade srednjoročnog akta strateškog planiranja.

U sastav Radne skupine uključeni su predstavnici tijela državne uprave, akademske zajednice, predstavnici nacionalnih manjina, organizacija civilnog društva i neovisnih institucija. Radna skupina, osim rada na izradi strateškog okvira preuzela je zadaću predlaganja i davanja mišljenja na prateće provedbene akcijske planove, nacrt Akcijskog plana zaštite i promicanja

¹⁶¹ „Narodne novine“, broj: 25/13, 85/15 i 69/22

¹⁶² „Narodne novine“, broj: 140/09

ljudskih prava za 2023. godinu i nacrt Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2023. godinu.

Druga faza sastojala se od izrade pregleda važećeg zakonodavnog i strateškog okvira te izrade baze preporuka upućenih Republici Hrvatskoj, a koje proizlaze iz nacionalnih i međunarodnih mehanizama zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije. Republika Hrvatska ratificirala je velik broj međunarodnih ugovora o ljudskim pravima na globalnoj i europskoj razini. Osim što su dio hrvatskog pravnog poretka pa u njega unose visoke standarde zaštite ljudskih prava, određeni međunarodni instrumenti posebice su značajni jer prema njima postoji obveza države izvještavati ugovorna tijela koja prate njihovu primjenu. Vijeće Europe pak djeluje na području razvoja i promicanja ljudskih prava u okviru Odbora ministara, ali i ekspertnih tijela te postoje i nezavisna tijela sastavljena od stručnjaka okupljenih u Odborima kao što su Europska komisija protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI), Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina i Odbor za prevenciju mučenja (CPT), a važna je i pozicija Povjerenika za ljudska prava.

Pri izradi baze analizirane su posljednje dostupne preporuke Republici Hrvatskoj upućene kroz međunarodne i nacionalne mehanizme zaštite ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije na nacionalnoj i međunarodnoj razini, a iznesene u sljedećim dokumentima:

- Izvješće Europske komisije protiv rasizma i nesnošljivosti o Hrvatskoj (peti ciklus praćenja)
- Izvješće o provedbi nacionalnih strategija integracije Roma za 2019. (opće preporuke)
- Izvješće pučke pravobraniteljice za 2020. i 2021. godinu
- Među-izvješće o preporukama Vijeća za ljudska prava prema mehanizmu Univerzalnog periodičkog pregleda (UPR)
- Nacionalno izvješće podneseno u skladu s točkom 5. Dodatka Rezoluciji Vijeća za ljudska prava 16/21, siječanj 2020.
- Treće nacionalno izvješće Republike Hrvatske prema Univerzalnog pregledu stanja ljudskih prava
- Preporuke iz Izvješća Ureda visokog povjerenika za ljudska prava – OHCHR-a (A/HRC/26/22) – 2017. godine
- Prikaz preporuka pravobraniteljice za osobe s invaliditetom iz Godišnjeg izvješća o radu za 2018. godinu
- Izvješće o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2018. godinu
- Prikaz stanja ljudskih prava u područjima iz nadležnosti Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova – izvadci iz sažetka Izvješća o radu za 2018. godinu
- Procjena provedbe Okvira Europske unije za nacionalne strategije integracije Roma i Preporuke Vijeća o djelotvornim mjerama integracije Roma u državama članicama – 2016. (hitni prioriteti za sve države članice)
- Stručno analitičko izvješće o provedbi Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine
- Posebni izvjestitelj UN-a o pravu svih osoba na uživanje najviših standarda tjelesnog i mentalnog zdravlja – preliminarna opažanja tijekom posjeta Hrvatskoj od 28. studenoga do 6. prosinca 2016. godine
- Zaključni komentar Odbora za ukidanje rasne diskriminacije o VI., VII. i VIII. periodičnom izvješću Republike Hrvatske
- Zaključni komentar Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije nad ženama iz 2015. godine Zaključni komentari Odbora protiv mučenja iz 2014. godine

- Zaključni komentari Odbora za prava djece iz 2014. godine
- Zaključni komentari Odbora za prava osoba s invaliditetom iz 2015. godine
- Zaključni komentari Odbora za ljudska prava Ujedinjenih naroda iz 2015. godine
- Izvješće Posebne izvjestiteljice za adekvatno stanovanje nakon posjeta Hrvatskoj – spomenuta baza preporuka upućenih Republici Hrvatskoj primijenjena je kao podloga za prepoznavanje područja intervencije na koje je potrebno usmjeriti provedbene mjere pratećih akcijskih planova.

Treća etapa sastojala se od četiri konzultativna sastanka Radne skupine s ciljem prikupljanja mišljenja i usuglašavanja o predloženim posebnim ciljevima Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i prioritetnim područjima djelovanja. Slijedom izvanrednih okolnosti izazvanih globalnom pandemijom, umjesto planiranih tematskih sastanaka u podskupinama, mišljenja su prikupljena putem online konzultativnih upitnika koji su potom obrađeni, a sva otvorena pitanja raspravljena su na individualnim sastancima s provedbenim partnerima te je održano 15 sastanaka s predstavnicima tijela državne uprave, organizacijama civilnog društva i pučke pravobraniteljice s ciljem razrade akcijskih planova i razrješavanja otvorenih pitanja.

Zadnja, *četvrta etapa* izrade Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine sastojala se od provedbe javnog savjetovanja sa zainteresiranom javnošću putem platforme e-Savjetovanja, slijedom čega je provedena završna dorada Prijedloga Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i pripadajućih akcijskih planova i usvajanje od strane Vlade Republike Hrvatske.

Sa svrhom informiranja javnosti, na mrežnim stranicama Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina objavljen je pregled ključnih informacija o izradi Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine te informacije o upućivanju dokumenta na javno savjetovanje i usvajanju dokumenta od strane Vlade Republike Hrvatske.

Sastav Radne skupine

Radna skupina za izradu Nacionalnog plana uključuje:

- predstavnike 20 tijela državne uprave
- predstavnike pučke pravobraniteljice, pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i pravobraniteljice za djecu
- predstavnike 5 organizacija civilnog društva
- predstavnike Rektorskog zbora
- predstavnike nacionalnih manjina u svojstvu vanjskih članova

Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću

Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću putem središnjeg državnog portala e-Savjetovanja sastojat će se od nekoliko procesnih koraka:

- Upućivanje Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i pratećih akcijskih planova u javno savjetovanje putem platforme e-Savjetovanje
- Upućivanje komentara zaprimljenih tijekom javne rasprave i izrada očitovanja tijela

- Izrada izvješća o provedenom savjetovanju
- Finaliziranje dokumenta i dostava tijelima na finalno očitovanje.

Ključne skupine dionika

U postupak izrade srednjoročnog akta strateškog planiranja, odnosno Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine i pripadajući akcijskih planova Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina uključio je sljedeće dionike:

- predstavnike tijela državne uprave i drugih državnih tijela, stručnih službi Vlade Republike Hrvatske te javnih ustanova
- predstavnike pravobraniteljstava
- predstavnike organizacija civilnog društva s naglaskom na sudjelovanje predstavnika organizacija civilnog društva usmjerenih na zaštitu i promicanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije
- predstavnike akademske zajednice
- predstavnike sindikata
- predstavnike nacionalnih manjina

Predstavnici lokalne i regionalne (područne) samouprave bit će uključeni kroz Županijske koordinacije za ljudska prava na način da će se poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na uključivanje mjera iz područja zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije u njihove provedbene programe.

Ciljevi i oblici savjetovanja

Ciljevi savjetovanja

- USUGLASITI prioritetna područja i posebne ciljeve strateškog dokumenta
- USUGLASITI pokazatelje ishoda
- DEFINIRATI ključne mjere u akcijskim planovima koji će se izrađivati s ciljem pozitivnog djelovanja na prepoznate potrebe u prioritetnim područjima, uključujući i horizontalne politike.

Oblik/način savjetovanja

Formalni mehanizmi savjetovanja:

- Radna skupina za izradu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2021. do 2027. godine
- savjetovanje sa zainteresiranom javnošću putem središnjeg državnog portala e-Savjetovanje

Prilog 2. Komunikacijska strategija

Uvodne informacije

Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine akt je strateškog planiranja kojim se definiraju i postavljaju posebni ciljevi u vezi s ostvarivanjem ljudskih prava i jednakosti u Republici Hrvatskoj. Kako su načela zaštite i promicanja ljudskih prava temelj suvremenih demokratskih država, ovom se području posvećuje posebna pozornost kroz nastavak strateški osmišljenog djelovanja koje je ujedno usklađeno s dugoročnim razvojnim potrebama Republike Hrvatske. Kroz provedbu mjera iz akcijskih planova dat će se doprinos postizanju više razine društvene uključenosti, socijalne kohezije, kvalitete života te vladavine prava i time pospješiti realizaciju dugoročnih strateških ciljeva definiranih u NRS-u 2030.

Kroz ostvarenje posebnih ciljeva i mjera orijentiranih na promicanje temeljnih načela ljudskih prava kao što su dostojanstvo, jednakost, sloboda, nediskriminacija, tolerancija, pravda, odgovornost, suradnja i prihvaćanje; pridonijet će se i ostvarenju Globalnih ciljeva održivog razvoja do 2030. ali i realizaciji europskih politika u području jednakosti i zaštite ljudskih prava.

S obzirom na to da je zaštita ljudskih prava horizontalna tema uključena u sektorske i više sektorske strategije tijela državne uprave strateškim je planiranjem za višegodišnje razdoblje potrebno koordinirati njihovo djelovanje te definirati odgovornosti dionika u realizaciji zacrtanih ciljeva. Cilj komunikacijske strategije u nadolazećem razdoblju je uspostaviti djelotvornu komunikaciju s ključnim dionicima i naglasiti projekte, mjere i postignuća realizirane od strane državne uprave u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije. Srednjoročno, nastojat će se informirati širu javnost o naporima koji se poduzimaju sa ciljem zaštite prava i suzbijanja diskriminacije.

Komunikacijski ciljevi

Opći ciljevi

1. Jačanje transparentnosti postupaka izrade, provedbe te praćenja provedbe i vrednovanja Nacionalnog plana
2. Djelotvornom komunikacijom pridonijeti većoj razini međusektorske koordinacije i suradnje kako bi se dosegli ciljevi definirani aktom strateškog planiranja
3. Podizanje svijesti šire javnosti i relevantnih dionika o strateškom djelovanju u području zaštite i promicanja ljudskih prava te suzbijanja diskriminacije
4. Informirati javnost o uspješnosti realizacije ciljeva strateškog dokumenta

Posebni ciljevi

1. Kontinuirano i kvalitetno informiranje svih ključnih dionika o procesu izrade, provedbe, vrednovanja i krajnjih učinaka strateškog dokumenta s ciljem povećanja sudjelovanja dionika u svim procesima povezanim s dokumentom
2. Uspostava međusektorskih tijela (Savjet za ljudska prava i Radne skupine za praćenje provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine) s ciljem djelotvorne razmjene informacija i praćenja provedbe strateškog dokumenta

3. Kontinuirano informiranje šire javnosti i relevantnih dionika o strateškom djelovanju u području zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije te napretku ili izazovima u realizaciji ciljeva
4. Kontinuirano podizanje svijesti šire javnosti o mjerama koje se realiziraju u području zaštite ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije

Komunikacijske aktivnosti i proračun

Ciljevi Komunikacijske strategije realizirat će se provedbom aktivnosti koje će se definirati Akcijskim planovima uz Komunikacijsku strategiju. Akcijski planovi Komunikacije strategije pratiti će provedbene cikluse Akcijskih planova Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine te će u svrhu provedbe Komunikacijske strategije biti izrađena tri Akcijska plana (Akcijski plan Komunikacijske strategije za 2023.; Akcijski plan Komunikacijske strategije 2024. – 2025.; Akcijski plan Komunikacijske strategije 2026. – 2027.).

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao tijelo nadležno za izradu, praćenje provedbe, vrednovanje i izvještavanje o provedbi strateškog dokumenta i njemu pripadajućih akcijskih planova, nadležan je i za provedbu aktivnosti iz Akcijskih planova Komunikacijske strategije, kao i za realizaciju ciljeva Komunikacijske strategije. Sredstva za provedbu Komunikacijske strategije tj. aktivnosti Akcijskih planova Komunikacijske strategije biti će osigurana u proračunu Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

Ciljana publika

Kako je prethodno navedeno, opći se ciljevi Komunikacijske strategije odnose na jačanje transparentnosti i podizanje razine svijesti opće javnosti, ključnih dionika o napretku u postizanju ciljeva iz strateškog dokumenta.

S ciljem jačanja transparentnosti i uključivanja relevantnih dionika u postupke izrade, provedbe te praćenja provedbe i vrednovanja aktivnosti Komunikacijske strategije obraćat će se:

- Tijelima državne i javne uprave
- Organizacijama civilnog društva
- Znanstvenoj i stručnoj javnosti
- Neovisnim institucijama

S ciljem podizanja svijesti o ciljevima strateškog dokumenta i mjerama za realizaciju definiranih ciljeva obraćat će se:

- Medijima
- Braniteljima ljudskih prava
- Društvenim skupinama na koje su usmjerene mjere provedbenih dokumenata
- Predstavnicima lokalne, regionalne (područne) samouprave
- Privatnom sektoru

Komunikacijskim aktivnostima usmjerenim privatnom sektoru širi se dosadašnji model komunikacije nadležnog tijela te će se spomenutim aktivnostima morati posvetiti i prikladna pozornost prilikom izrade pratećih Akcijskih planova. Konačno, većina komunikacijskih

aktivnosti biti će usmjerena na nacionalnu razinu, no dio će komunikacijskih aktivnosti obuhvaćati i relevantnu javnost na razini Europske unije.

Ciljane skupine u tom smislu obuhvaćaju radna tijela Europske komisije i Vijeća Europe (Europska integracijska mreža, Radna skupina visoke razine za nediskriminaciju, jednakost i različitost, Radna skupina visoke razine za rasizam, ksenofobiju i sve oblike nesnošljivosti, Podskupina za podatke o jednakosti, Podskupina za ravnopravnost LGBTIQ osoba, Podskupina za nacionalnu implementaciju Akcijskog plana protiv rasizma za razdoblje od 2020. do 2025., Upravljački odbor Vijeća Europe za nediskriminaciju, raznolikost i uključivanje).

Komunikacijski kanali, ključni komunikatori i alati

Komunikacija prema ciljanim skupinama provodit će se:

1. posredstvom neposredne komunikacije:

Za cijelo vrijeme provedbe aktivnosti u organizaciji Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina sudionici će biti informirani o fazama izrade tj. provedbe strateškog dokumenta. Konferencije, okrugli stolovi i seminari koristit će se i za mapiranje poteškoća koje se mogu dogoditi u provedbi dokumenta. Pored navedenog, spomenute će prilike biti korištene i kako bi se dodatno informirala javnost o objavljenim sadržajima na službenim stranicama i potaknuo njihov pregled. Osim toga, ključne faze poput usvajanja strateškog dokumenta, objave rezultata planiranih vrednovanja kao i završno evaluacijsko izvješće o provedbi Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine biti će predstavljeni na javnim događanjima pred širokim krugom dionika u skladu s ranijom praksom Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. Bitno je istaknuti i da će se održavati redoviti sastanci prethodno spomenutih međusektorskih tijela na kojima će se raspravljati o stanju ljudskih prava te izvještavati o provedbi strateškog dokumente i raspravljati o izazovima.

2. posredstvom komunikacijskih kanala :

- a. *medija*, pri čemu pojam obuhvaća sve vrste medija – televiziju, radio, tisak i internetske portale. Ključne poruke komunicirat će se i u okviru medijske kampanje koja će se provoditi u okviru EU projekata usmjerenih na suzbijanje diskriminacije.
- b. *digitalnih komunikacijskih kanala*, internetska stranica <https://pravamanjina.gov.hr> jedan je od ključnih komunikacijskih kanala na kojemu će se kontinuirano obavještavati javnosti o provedbi strateškog dokumenta i rezultatima njegova vrednovanja kao i učincima provedbe dokumenta.

Ključni komunikatori

Uspješna provedba komunikacijske strategije ovisi, između ostalog i o jasno definiranoj hijerarhiji, protokolima te zaduženjima u provedbi komunikacijskih aktivnosti. Posebnu pozornost nužno je posvetiti definiranju ključnih osoba koje će biti nositelji eksterne komunikacije. Prilikom obraćanja javnosti putem medija ili nekog drugog komunikacijskog kanala, potrebno je osigurati jasnoću, prepoznatljivost te ujednačenost komunikacijskog sadržaja.

Komunikacijski alati i predviđene aktivnosti

Provedba Komunikacijske strategije uključivati će sljedeće aktivnosti:

Izradu i distribuciju priopćenja za medije – s ciljem osiguravanja distribucije veće količine relevantnih informacija prema većem broju medija različitih razina djelovanja (nacionalno, lokalno, specijalizirani mediji). Koristit će se u slučajevima kada se komunicira usvajanje strateškog dokumenta te kada se objavljuju rezultati vrednovanja provedbe strateškog dokumenta.

Davanje izjava za medije – aktivnost koja će se provoditi prilikom informiranja o novinama u procesu izrade, provedbi ili praćenja; u prilikama kada je potrebno komunicirati brzo i proaktivno; ili kada postoji poseban interes medija za određene teme. Provodit će ju osobe ovlaštene za komunikaciju s medijima na razini koordinativnog tijela.

Intervjui i medijska gostovanja ključnih komunikatora – predstavljaju potporu svim drugim načinima informiranja ciljanih skupina javnosti, a putem ovih aktivnost moguće je osigurati plasman šireg spektra relevantnih informacija.

Odgovori na upite – koristit će se kako bi se postigla kvalitetna dvosmjerna komunikacija te plasman relevantnih i točnih informacija medijima ali i zainteresiranim građanima koji postavljaju individualne upite Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.

Prezentacije u okviru događanja Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina – na događanjima koja će se organizirati od strane Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao što su konferencije, okrugli stolovi ili obilježavanje značajnih datuma, prezentirat će se i distribuirati tiskani primjerci Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine kao i izvješće s rezultatima vrednovanja strateškog dokumenta. Po potrebi će se organizirati zasebni događaji, poput okruglih stolova s predstavnicima znanstvene i stručne zajednice, vezani uz teme od posebnog značaja za provedbu strateškog dokumenta.

Prezentacije na događanjima na razini Europske unije i Vijeća Europe – kako bi se informiralo ciljne skupine izvan nacionalnog konteksta o izradi, praćenju i krajnjim rezultatima, Ured će prezentirati učinjeno na događanjima (radnim sastancima/konferencijama/okruglim stolovima) organiziranim od strane nadležnih tijela na razini Europske unije i Vijeća Europe.

Prezentacija u okviru radnih tijela zaduženih za izradu strateških dokumenata povezanih s područjem zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije – predstavnici Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koji sudjeluju u radnim tijelima za izradu strateških dokumenata čiji su nositelji druga tijela državne uprave redovito će u okviru svog djelovanja kroz pravovremeno informiranje osiguravati sinergiju i povezanost između strateških dokumenata komplementarnog sadržaja i prioritetnih područja.

Ključne poruke

- Svi imaju jednaka prava, bez diskriminacije
- Vlada Republike Hrvatske predana je očuvanju temeljnih prava i sloboda
- Vlada Republike Hrvatske strateški djeluje na području izgradnje uključivog i tolerantnog društva koje poštuje ljudska prava i prava nacionalnih manjina
- Vlada Republike Hrvatske ulaže napore u suzbijanje svih oblika rasne diskriminacije i ostalih oblika nesnošljivosti

Praćenje i vrednovanje

Uz kontinuirano praćenje provedbe, potrebno je provoditi i evaluaciju uspješnosti provedbe Komunikacijske strategije te će Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u okviru vrednovanja sredinom provedbenog razdoblja vrednovati i uspješnost ostvarenja Komunikacijske strategije temeljem definiranih pokazatelja i mjerila uspješnosti. U skladu s dobivenim rezultatima vrednovanja koordinativno tijelo će po potrebi revidirati Akcijski plan za provedbu Komunikacijske strategije.

POKAZATELJ	MJERILO
Izrada i distribucija priopćenja za medije	Omjer objavljenih priopćenja i planiranog broja objava pojedinog priopćenja
Izjave za medije	Broj objavljenih izjava za medije u odnosu na broj događanja za koje su pripremljene
Intervjui i medijska gostovanja	Broj planiranih intervjuja i medijskih gostovanja u odnosu na broj emitiranih intervjuja i medijskih gostovanja
Odgovori na medijske upite	Broj zaprimljenih medijskih upita u odnosu na broj odgovorenih medijskih upita
Organizirana događanja	Broj planiranih događanja u odnosu na broj ostvarenih/provedenih događanja
Prezentacije na razini Europske unije i Vijeća Europe	Broj planiranih prezentacija u odnosu na broj ostvarenih prezentacija

Međupovezanost

S obzirom na to da je zaštita ljudskih prava horizontalna tema uključena u sektorske i više-sektorske strategije tijela državne uprave nastojat će se osigurati komplementarnost kroz sudjelovanje predstavnika Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u radnim tijelima za izradu strateških dokumenata te kroz učinkovitu komunikaciju u međusektorskim tijelima koja su uključena u praćenje provedbe Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine.